

הישיבה הארבע-מאות וארבעים של הכנסת השביעית

יום שני, כ"ה סיון תשל"ג (25 יוני 1973)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חברי הכנסת משה נסים; (2) חוק הבחירות. (דרכי תע"מולה) (תיקון), תשל"ג-1973 - חברי הכנסת ג. אלעד, א. אנקוריון, י. בדר, מ. ברעם, א. עופר, מ. פרוש, ח. י. צדוק, י. ה. קלינגהופר וי. רפאל; (3) חוק בית-דין להגנת הצרכן, תשל"ג-1973 - הצעת חברי הכנסת דב זכין; (4) חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג-1973 - הצעת חברי הכנסת י. מזרחי.

כן הונחה הודעה על הפרקים בדו"ח מס' 33 של מבקר המדינה, שתדון בהם ועדת הכספים.

וכן הונחה סקירה על משרד התיירות לשנת הכספים 1972/73.

ב. שאלות ותשובות

באזור. עד שנת 1975 אמורות לשכון במרכז האזורי כ-350 משפחות.

אין החלטה על שלבים נוספים.

2. מתן שמו של אלי כהן הי"ד לישוב בגולן

חברי הכנסת ג. פת שאל את ראש הממשלה ביום ד' בשבט תשל"ג (7 בינואר 1973):

ועדת השמות הממשלתית ענתה בשלילה לבקשת תנועת המשבים להסב את שמו של הישוב "אל-על" ברמת-הגולן ל"אלי כהן הי"ד". הוועדה גימקה את החלטתה בין היתר בכך, שאין קוראים ישובים על שמם של יחידים. אולם העתונאי אהרון דולב מ"מעריב", במאמרו מיום 29 בדצמבר 1972, מביא רשימה ארוכה של יחידים שעל שמם נקראו ישובים בישראל.

אבקש לדעת:

1. האם ידוע לכבוד ראש הממשלה הדבר הנ"ל?
2. מה הן הסיבות לתשובה השלילית של ועדת השמות, כאשר גיסא מסרבים לקרוא ישוב על שמו של גיבור לאומי ומאידך גיסא קוראים על שמם נדבנים או מנהיגי ציבור?

3. מה הם הקריטריונים המפורטים למתן שמות לישובים?

4. האם מוכנה ראש הממשלה להמליץ לפני הוועדה לדון ענייני בנדון על מנת שתשנה את החלטתה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1, 2, 4. ועדת השמות הממשלתית החליטה ביום 23 במרס 1973:

היו"ר י. ישעיהו:

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת ג. לור:

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת: לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: (1) חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973; (2) חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), תשל"ג-1973. (3) חוק שירות בטחון (תיקון מס' 8), תשל"ג-1973. לדיון מוקדם: (1) חוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב) (תיקון), תשל"ג-1973 - הצעת

היו"ר י. ישעיהו:

הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר היום: שאלות ותשובות.

1. הקמת מרכז אזורי בפיתחת-רפיה

חברי הכנסת ש. מיקוניס של את ראש הממשלה ביום כ"ה בטבת תשל"ג (2 בינואר 1973):

בתשובה לשאלתה, בעניין התכנית להקמת עיר בשטח המוחזק בצפון-סיני, הודיעה כבוד ראש הממשלה מעל בימת הכנסת ב-13 בנובמבר 1972 כי "אין החלטה בממשלה על הקמת עיר בפיתחת-רפיה". בינתיים אישרה הממשלה, בישיבתה מיום 24 בדצמבר 1972, להקים מרכז אזורי במרכז רפיה אשר, לפי הסבריו של השר ישראל גלילי, צריך לתת שירותים לישובים ולכוחות צה"ל באזור.

ברם, בעתונות פורסם ("דבר" מ-25 בדצמבר 1972, "הארץ" מ-26 בדצמבר 1972), כי הקמת המרכז האזורי מהווה שלב ראשון להגשמת תכניתו של שר הבטחון בדבר הקמת עיר ימית בפיתחת-רפיה, וכי נתוני האי-כלוס של המרכז האזורי וסכומים שונים להשקעות במפעלי תעשייה וכי דומים לאלה שתוכננו לימית, על שלבי הביצוע השונים שלה.

אבקש לדעת:

האם הקמת המרכז האזורי בפיתחת-רפיה מהווה שלב התחלתי של ביצוע התכנית להקמת עיר ימית בשטח המוחזק על-ידי צה"ל בצפון-סיני?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

הממשלה החליטה על הקמת מרכז אזורי בפיתחת-רפיה, אשר ישרת את הישובים ואת כוחות צה"ל

הממשלה החליטה ב-20 במרץ 1973 על הקמת שירות לשמירת איכות הסביבה במשרד ראש הממשלה. תפקידי השירות, לפי החלטת הממשלה, הם:

לייעץ למשרדים הממשלתיים ולגופי התיכנון בנושאי איכות הסביבה, לפי דרישות שיופנו אליו וב-יומתו, וזאת בלי לגרוע מאחריות המשרדים לנושאי הסביבה שבתחומי סמכויותיהם;

להכין תכנית להפעלת מערכת "תסקירי ההשפעה על הסביבה" בשיתוף עם משרד הפנים והמועצה הארצית לתיכנון ולבנייה;

להגיש לממשלה דין-וחשבון שנתי על מצב איכות הסביבה בישראל.

החלטת הממשלה הנ"ל קבעה עוד:

נציגי השרים במועצה הארצית לתיכנון ולבנייה יפעלו בצוות שייקבע לממשלה בנושאי איכות הסביבה. צוות זה ינחה את השירות לשמירת איכות הסביבה, יקבע לו קדימויות ויקבל דיווחים שוטפים על פעולותיו. אני שמחה להודיע לכנסת כי השירות מתארגן והולך וכי מר אורי מרינוב מן המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח במשרד ראש הממשלה נתמנה כמנהל השירות, וכי צוות נציגי השרים אשר בראשו עומד המנהל הכללי של משרד הפנים כבר כונס.

5. התנגדות של תושבי בירעם לשעבר ליישובם בגוש-חלב

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום ד' באדר ב' תשל"ג (8 במרץ 1973):

עקרי בירעם קיימו בשבוע שעבר שביתת מחאה בת שלושה ימים בכיכר הראשית בגוש-חלב כביטוי להתנגדותם לתכנית השלטונות ליישובם בגוש-חלב במ-קום לשקדם בכפר מולדתם — בירעם.

אבקש לדעת:

האם מוכנה כבוד ראש הממשלה לעיין מחדש בפרשתם והכאובה של עקורי בירעם במגמה להיענות לשאיפתם לחזור לכפרם?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לא חל שינוי המחייב עיון מחדש בהחלטת הממשלה מיום 23 ביולי 1972.

6. עמדת הממשלה לגבי יזמת הסנאטור ג'קסון

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י"ח באדר ב' תשל"ג (22 במרץ 1973):

סופר "הארץ" מצטט בעתונו מיום ה' 15 במרץ 1973 את פרופסור יצחק הורוביץ ממכון ויצמן. בין השאר מוסר פרופסור הורוביץ: גברת מאיר הביעה את בטחונו כי ממשלת ארצות-הברית פעלה, ופועלת ות-פעל למען הצלתם של יהודי רוסיה, זאת בשעה שמר רוג'רס מכריו שהוא דוגל בדיפלומטיה שקטה ומבשר על הצלחות רבות בשטח העלייה מברית-המועצות. מר רוג'רס מתנגד לנסיונם של ג'קסון וכ-70 סנאטורים אחרים להביא את הקונגרס לידי קבלת ההחלטה הא-מורה, משום שלדעתו החלטה מעין זו תשפיע לרעה על מדיניות ארצות-הברית כלפי ברית-המועצות והיה בה משום הפליה.

אבקש לדעת:

א. האם הביעה ראש הממשלה את תמיכתה ב-

א) להיעתר לבקשת תנועת המושבים לקרוא לי-שוב בגולן על שם אלי כהן ז"ל; ב) לקרוא לשוב שינתחל בגולן בשם אלי-על.

3. שמות הישובים נקבעים על-ידי ועדת השמות הממשלתית, המורכבת מאישי-ציבור, פרופסורים, חוק-רי מקרא ולשון, היסטוריונים, גיאוגרפים, נציגי הסוכ-נות היהודית ונציגי הקרן הקיימת לישראל — בהת-חשב ביעודו של המקום, סביבתו הטבעית וייחוסו ההיסטורי. שמות אישים ניתנים לישובים לפי פנייה מיוחדת של המוסדות המיישבים וההנהלה הציונית.

3. פעולות למען הבנה וידידות יהודית-ערבית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום כ"ה באדר א' תשל"ג (27 בפברואר 1973):

הרצח האכזרי של סובחי אל-נסיר מנצרת, שבוצע ב-16 בפברואר 1973 בנצרת עלית על-ידי שמונה תו-שבים יהודים, וההתעללות השפלה בעולה מברית-המועצות זינעו חוגים רחבים בציבוריות הישראלית, יהודים כערבים.

מאחר שבחודשים האחרונים רבו מקרי התנכלות בריזיות-לאומיות של חמומי-מוח יהודים בצעירים ער-בים המתגוררים עם צעירות יהודיות, הנני מבקש לדעת:

1. המוכנה כבוד ראש הממשלה ליוזם פעולת הס-ברה נרחבת נגד התופעות הללו, המהוות סכנה רצינית לזכויות האדם והאזרח היסודיות ביותר במדינתנו?

2. המוכנה כבוד ראש הממשלה ליוזם במישרין, או באמצעות אחד ממשרדי הממשלה, מפגשי-דעות והבנה הדדית יהודים-ערביים?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1-2. הנני רוצה להביע את צערי על הריגתו של סובחי אל-נסיר מנצרת. אין זה נכון כי רבו בחודשים האחרונים מקרי התנכלות של חמומי-מוח יהודים לצ-עירים ערבים. עם זאת רואה אני בחומרה כל מקרה מעין זה.

מוזר שנים מקיימות, באופן שוטף וקבוע, לשכת היועץ לענייני ערבים ויחידת ההסברה למיעוטים במר-כז ההסברה פעולות הסברה נרחבות, הן בקרב הצי-בור היהודי והן בקרב הציבור הערבי, בהן מודגש הצו-רך בסובלנות הדדית בין יהודים לערבים. מתקיימים מפגשי רעות, מחנות נוער משותפים וכנסי הבנה וי-דידות בין השכבות השונות של האוכלוסיה היהודית והערבית. כמו כן פועלות בישראל יותר מעשר אגודות וולונטריות להבנה וידידות יהודית-ערבית, בתיאום מלא עם מרכז ההסברה, לשכת היועץ לענייני ערבים וההס-תדרות ואף בסיועם.

4. ריכוז הטיפול בבעיות איכות הסביבה

חבר-הכנסת מ. אביזוהר שאל את ראש הממשלה ביום ב' באדר ב' תשל"ג (6 במרץ 1973):

אודה לכבוד ראש הממשלה אם תשיבני:

האם שקלה ראש הממשלה את ההצעה להקים משרד לטיפול בבעיות איכות הסביבה, או לשנות בנו-שא זה את החלוקה בין המשרדים, כדי שנושאי הס-ביבה והפנים יוכלו במשרד אחד, בדומה לנהוג בברי-טניה?

3. האם ניתן אישור כזה מהממשלה לגוף ציבורי או פרטי?

4. האם מוכנה כבוד ראש הממשלה לפעול למען קבלת החלטה חד-משמעית האוסרת קניית קרקעות בשטחים שמעבר ל"קו הירוק"?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1-4. הממשלה פועלת בנושא בהתאם להחלטותיה המוסמכות ובאמצעות מינהל מקרקעי ישראל. קניית קרקעות נעשית אך ורק באישור הממשלה, או הרשות שהוסמכה לכך על-ידי הממשלה.

הי"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת לבנבראון:

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גברתי ראש הממשלה, בעתון "הארץ" ביום 19 ביוני 1973 נמסר על שתי עיסקות קרקע גדולות, ונמסר גם על כך שמרבית העיסקות עדיין נעשות בצורה של ייפוי-כוח בלתי-חומר, או בצורה של רישום חברת מגורים. נמסר גם על העלאת מחירים מ-15,000 לירות לדונם ל-35,000 לירות לדונם.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אינני יכולה להיות אחראית על מה שפורסם ב"הארץ", או באיזה שהוא עתון אחר. התשובה שמי שרטי עכשיו היא מוסמכת ומדייקת.

8. ביצועה של תכנית ההתנחלות בנבי-סמואל

חבר-הכנסת י. חורבין שאל את ראש הממשלה ביום ט"ז בניסן תשל"ג (18 באפריל 1973):

בספטמבר 1970 החליטה הממשלה על הקמת התנחלות בנבי-סמואל, וב-1971 הוקמה ועדת שרים ש-עמדה לפעול לקידום מימושה של ההחלטה. עד היום לא הוצאה החלטה זו אל הפועל.

אבקש לדעת:

1. האם החלטת הממשלה בספטמבר 1970 עדיין בתקפה?

2. אם כן — מדוע לא הוחל במימושה?

3. מתי יתחיל ביצוע התכנית?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1-3. חלו עכובים, אך ההחלטה בתקפה והיא תתבצע.

9. השתתפותו של אלוף (מיל.) אהרן יריב במערכת הבחירות לעיריית תל-אביב

חבר-הכנסת ג. פת שאל את ראש הממשלה ביום כ"א באייר תשל"ג (23 במאי 1973):

בעתונות פורסם כי אלוף (מיל.) אהרן יריב, המ-שמש כיועץ מיוחד לכבודה, יצטרף למטה הבחירות של המערך לבחירות לעיריית תל-אביב, ואם לא יצ-טרף יקח חלק פעיל במערכת הבחירות, בהופעות, ב-הרצאות וכדומה.

אבקש לדעת:

1. האם משמש אלוף (מיל.) יריב במשרד ראש הממשלה כפקיד ממשלתי בכיר?

עולות ממשלת ארצות-הברית בעניין עליית יהודי רוסיה כפי שבאו לידי ביטוי בדברי שר החוץ רוג'רס?

ב. מה היא עמדתך, הגברת מאיר, ליזמת הסנאטור ג'קסון ו-70 סנאטורים אחרים כלפי עליית יהודי רוסיה?

ג. האם גורמים רשמיים ישראלים מוסמכים הביעו תמיכה בלתי-מסוייגת ביזמת הסנאטור ג'קסון?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כשנפרסמו הידיעות בעולם על גזירת הכופר פג-תה ממשלת ישראל לממשלת ארצות-הברית, לממ-שלות אחרות ולגופים בין-לאומיים בעניין זה. מאז ועד עתה אנו עומדים בקשר עם כל הגורמים הללו ועם הממשל האמריקני.

על סמך שיחותי עם הנשיא וראשי מחלקת המ-דינה מסדתי עם שובי מארצות-הברית כי ארצות-הברית פעלה, פועלת ותמשיך לפעול לביטול גזירת הכופר ובנושא עליית יהודי ברית-המועצות.

אנו מוקירים את פעולותיה של ממשלת ארצות-הברית למען יהודי ברית-המועצות. בכל הפגישות שקיימתי בארצות-הברית עם אישי הממשלה, הקוג-ג'רס ומעצבי דעת-הקהל, וגם עם הסנאטור ג'קסון א-שר אנו מעריכים את פעולותיו, עמדתו על חומרת מצבם של יהודי ברית-המועצות, הדגשתי לא רק את בעיית הכופר אלא גם את ההגבלות הקיימות בעניין היציאה מברית-המועצות לישראל. שמחתי על ההיענות הכללית ועומק הדאגה שמצאתי בכל מקום.

אני רוצה לציין כי בשאלת הכופר חלו אמנם הקלות למעשה, אך הקשיים הקשורים ליציאת היהודים מברית-המועצות בכלל עדיין קיימים, לצערי.

ועתה, בקשר לדברי פרופסור חורבין, ברצוני ל-מר: דברי צוטטו במדויק, אך הפירוש שניתן להם אינו מדויק.

ממשלת ישראל סבורה שאין יכולה או צריכה לנקוט עמדה בהתנגד חילוקי-דעות בין הקונגרס הא-מדיקני ונשיא ארצות-הברית בשאלה כיצד לטפל בנו-שא עליית יהודי ברית-המועצות.

7. רכישת קרקעות על-ידי יהודים מעבר ל"קו הירוק"

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את ראש הממשלה ביום ח' בניסן תשל"ג (10 באפריל 1973):

דיוני הממשלה על הצעת שר הבטחון, מר מ. דיין, להתיר לקונים יהודים לרכוש קרקעות מעבר ל"קו הירוק", הביאו לכך, שנוסף על קרן קיימת לישראל שרכשה זה כבר עשרות אלפי דונמים, יש בימים הא-חרונים הסתערויות של קבלנים, מתווכים וכל מיני ספ-סרים המבקשים לקנות שטחי קרקע מעבר ל"קו הי-רוק".

אבקש לדעת:

1. האם אין לקניית קרקעות בשטחים אלה הש-לכות פוליטיות והעלולות להתפרש כנסיון ליצור עוב-דות מוגמרות, ובכך לפגוע בסיכויי השלום באזורנו?

2. האם אין צורך באישור הממשלה כדי לקנות קרקעות בשטחים אלה?

11. פעולת הקרן לפרסי יצירה

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י"ב בסיון תשל"ג (12 ביוני 1973):

בימים אלה נמסר על הענקת פרסי יצירה לשישה סופרים מטעם הקרן לפרסי יצירה של ראש הממשלה.

אבקש לדעת:

- א. מה הוא שיעור הפרס הניתן מטעם קרן זו?
- ב. מה הן מטרות הפרס הניתן מטעם קרן זו?
- ג. מה הוא הרכב ועדת השופטים המחליטה על הענקת הפרס?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

הפרס בשיעור 15,000 לירות ניתן לשישה סופרים כל שנה. סך-הכל 90,000 לירות לשנה.

מטרת הקרן, על-פי התקנות, לסייע לסופר העברי להיפנות מעבודתו הקבועה ולהתמסר ליצירה. הפרס מיועד לסופרים בכל תחומי היצירה - משוררים, מספרים, מסאים, מבקרים ומחזאים. סופר זכאי לקבל את הפרס לאחר שהוא מתחייב להשתחרר מעבודתו הקבועה, בשכר חודשי, למשך שנת הפרס, ולהקדיש עצמו ליצירתו.

ועד הנאמנים בוחר כל שנה שלושה סופרים שמי-הווים ועדת שופטים לצורך מתן הפרס באותה שנה. השנה היו השופטים: פרופסור אבנר טריינין מאוניברסיטת ירושלים, פרופסור יעקב בהם מאוניברסיטת חיפה והסופר אלכסנדר סגד מרביבים.

12. מצוקתם של 24 ישובים שלא סווגו כערי פיתוח

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ו' בתמוז תשל"ב (18 ביוני 1972):

ועדת מומחים בין-משרדית לעניין סיווג עיירות הפיתוח בראשותו של ד"ר גדעון נאור, משנה למנהל הכללי של משרד העבודה לשעבר, הגישה בימים אלה המלצה לוועדת השרים לסיווג עיירות הפיתוח. בהמלצה מודגשת מצוקתם החברתית, ההתפתחותית והתעסוקתית של 24 ישובים, אשר אינם נכללים במסגרת ערי פיתוח בעיקר עקב היותם במרכז הארץ ובאזור החוף. ועדת מומחים ממליצה שוועדת השרים תביא לידיעת הממשלה את מצבם הירוד והנחשל של אותם ישובים המהווים מצבור של משקעים חברתיים וכלכליים.

24 הישובים הם: אור-עקיבא, אבן-יהודה, באר-יעקב, בית-דגן, גבעת-עדה, גני-תקוה, גן-יבנה, יבנאל, כפר-יונה, מזכרת-ביתיה, מגדל, (על-יד טבריה), מנח-מיה, מבשרת-ציון, מטולה, נחלת-יהודה, עתלית, פר-דסיה, קדימה, קריית-חרושת, קריית-טבעון, רכסים, רמת-ישי, תחלת-תל-מונד.

אבקש לדעת:

לאור ההמלצה הנ"ל, אשר קובעת כי מצוקתם החברתית, ההתפתחותית והתעסוקתית של 24 ישובים האמורים אינה גופלת מזו של ערי הפיתוח, מה בדעת כבודו לפעול כדי לקדם את הישובים דלעיל ולהעמידם על רמה נאותה, ולהשוותם לעיירות באזורי פיתוח כדי לבססם ולפתחם?

2. האם חלים על מר יריב כללי התקשי"ר כפי שהם חלים על כל עובד מדינה בכיר?

3. אם התשובה לשאלה 2 היא חיובית, כיצד תואמת תכנית שילובו של מר יריב במערכת הבחירות את הוראת התקשי"ר בנדון?

4. האם מוכנה כבוד ראש הממשלה לאסור על מר יריב לפעול בניגוד לתקשי"ר ולהשתלב בכל צורה שהיא במערכת הבחירות כל עוד הוא משמש כעובד המדינה?

5. האם אין כבוד ראש הממשלה סבורה כי למען ההיגיינה הציבורית רצוי שפקידי ממשלה בכירים יקפידו על כך ולא יתערבו במערכת הבחירות?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1-2. התשובה חיובית.

3. אהרן יריב, המשמש כיועץ שלי, איננו פעיל במערכת הבחירות ולא יהיה פעיל בה כל עוד הוא עובד מדינה.

4-5. לא תופסות.

10. פירסום הדו"ח של ועדת ראש הממשלה

לילדים ובני-נוער במצוקה

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט באייר תשל"ג (31 במאי 1973):

ועד פעולה של עובדים סוציאליים ואנשי ציבור, הנאבק למען שיפור השירותים לאזרחים במצוקה, העלה במסיבת עיתונאים בירושלים (23 במאי 1973) את הדרישה לפירסום מיידי של דו"ח ועדת ראש הממשלה על מצבו ובעיותיו של יוער במצוקה. לפי הממצאים שבדין וועד הפעולה מעיד הדו"ח הנ"ל, כי כל נער חמישי במדינת ישראל חי בתנאי מצוקה.

אבקש לדעת:

1. מדוע משתהה פירסומו של הדו"ח הנ"ל, המוקדש לאחת הבעיות הסוציאליות הכאובות והתובעות את פתרונו?

2. המוכנה כבוד ראש הממשלה להורות על פירסומו ברבים של הדו"ח?

3. מה בדעת ראש הממשלה לעשות למימוש המלצות הוועדה הנ"ל?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

1-3. הדו"ח המסכם של ועדת ראש הממשלה לילדים ובני-נוער במצוקה נמסר לי ביום 19 ביוני 1973. הדו"ח הובא אתמול לפני הממשלה ויימסר לפירסום ביום ד', 27 ביוני 1973.

כפי שהודעתי במליאת הוועדה ביום 27 במאירס 1973, בדעתי למנות במשרדי מתאם מיוחד בין המשרדים הנוגעים בדבר, אשר עליו יוטל התפקיד לסייע בקידום ביצוען של המלצות הוועדה.

בישיבת הממשלה אתמול הודעתי על מינויו של מפקד המדינה, אלוף-משנה ברוך לוי, אשר הושאל על-ידי צה"ל לתפקיד זה.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ועדת השרים לסיווג מחייב של ערי פיתוח לכל היעדים החליטה, כי תעסיק רק בקידום עיירות הפיתוח המוגדרות ככאלה בדיון-החשבון של ועדת המומחים הבין-משרדית לעניין סיווג עיירות הפיתוח.

אשר ל"ישובים הזקוקים לטיפול מיוחד", שאינם נכללים ברשימת ערי פיתוח, החליטה הוועדה כי הטיפול בהם ייעשה במסגרת כל משרד הנוגע לנושא.

ועדת השרים אכן פנתה אל המשרדים השונים והפנתה את תשומת-לבם לצורך טיפול בבעיות ישובים אלה.

13. מכירת מכוונות כביסה בשיטת "שרשרת"

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ד בטבת תשל"ג (29 בדצמבר 1972):

בעתון "דבר" מיום 25 בדצמבר 1972 פורסם, שהרשות לצרכנות בהסתדרות פנתה למשרד המסחר והתעשייה בתביעה לפעול בדחיפות נגד שיטת המכירה בשרשרת של מכוונות כביסה בחנויות מספר בתל-אביב.

אבקש לדעת:

1. האם נתקבלה מהרשות לצרכנות פנייה, התובעת פעולה נגד שיטת המכירה בשרשרת?

2. האם בשיטה זו קיימת הונאת הצרכן?

3. אם כן — אילו אמצעים עומד לנקוט משרד המסחר והתעשייה על-מנת למנוע הונאת הצרכנים באמצעות המכירה בשיטת שרשרת?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. כן, נתקבלה פנייה כזו.

2. בעצם המכירה בשיטת השרשרת אין משום הונאה או עבירה על החוק.

3. אנו בודקים כל מקרה המובא לתשומת-לבנו לגופו, המשרד מקיים מעקב מתמיד אחר ההתפתחויות בתחום זה. אם יהיה צורך, יפעל המשרד במסגרת סמכויותיו למניעת הונאת הצרכן.

14. השפעת מדיניות החשיפה על מחיריהם של מוצרים מיובאים

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

במסיבת עיתונאים בירושלים ב-17 1973 אמר כבוד השר, כי הפחתת המכס על 1,200 מוצרי תעשייה מיובא, במסגרת מדיניות החשיפה, תביא להוזלת מחיריהם של המוצרים המיובאים. ברם על-פי דיווחו של סופרו הכלכלי של "הארץ" (17 בינואר 1973) מסתבר, כי בקרב תעשיינים ויובאים מסתמנת מגמה שלא להוריד את מחירי המוצרים המיובאים בהתאם להפחתת המכס, ועל-ידי כך הם יגדלו את רווחיהם.

אבקש לדעת:

אילו אמצעים נוקט משרד המסחר והתעשייה כדי להבטיח שהפחתת המכס על 1,200 המוצרים המיובאים תביא גם להפחתת מחיריהם לצרכן?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

עם ביצוע הפחתת המכס פנה משרדנו בכתב-ליבואנים העיקריים בדרישה שהורדת המכס, במסגרת מדיניות החשיפה, תתבטא בהוזלת מחירי המוצרים המיובאים לצרכן. ואכן במקרים רבים הורדו בזמנם המחירים לצרכן וזאת פירסמו ברבים.

עם זאת, בעקבות שינוי בשערי המטבע בכמה ארצות היבוא וההתייקרויות הרבות שחלו במחירים באותן ארצות נתברר כי הפחתת המכס, באותם מקרים שלא הביאה להוזלה, סייעה למעשה לשמירת יציבות מחירי המוצרים המיובאים.

לולא הורדת המכס היו ההתפתחויות במחירים בשוקי חוץ גורמות להעלאות מחירים ניכרות, וזאת הצלחנו למנוע במידה רבה באמצעות החשיפה.

15. מניעת "שוק שחור" במלט

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

ב"דבר" מיום 15 בינואר 1973 נמסר, כי הנהלת מפעל המלט "נשר" הפסיקה באחרונה את הספקת המלט לכ-70 קבלנים וסוחרים לאחר שהוברר לה, בעקבות חקירה באמצעות משרד חקירה פרטי, כי חלק ניכר מהמלט שסופק להם נמכר ב"שוק שחור". הנהלת "נשר" העבירה את ממצאיה למשרד המסחר והתעשייה.

אבקש לדעת:

אילו צעדים נקט או מתכוון לנקוט משרד המסחר והתעשייה נגד הקבלנים והסוחרים הללו?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

במשרדנו לא נתקבלה רשימה כזאת ואף בידי חברת "נשר" לא מצויה רשימה כזו, ולכן לא היה מקום לנקיטת צעדים כלשהם בקשר לזה.

עם זאת מקיים המשרד מעקב שיטתי אחר שיווק המלט. בעקבות הביקורות שנערכו נפתחו 9 תיקים משפטיים, שהוגשו כבר לבתי-המשפט. 12 תיקים נוספים נמצאים בהכנה לצורך הגשתם לתביעה משפטית.

16. המסקנות של הוועדה הבין-משרדית

לסיווג ערי-פיתוח

חברת הכנסת י. תמיר שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום ב' באדר א' תשל"ג (4 בפברואר 1973):

בקשר עם סיום עבודת הוועדה הבין-משרדית לסיווג עיירות הפיתוח, שבראשה עמד מר ג. נאור, אבקש לדעת:

1. מה היו השינויים המהותיים שהוועדה הציעה?
2. באיזו מידה תואמות המסקנות את מדיניות פיזור האוכלוסין?
3. באיזו דרגת סיווג נקבעו המקומות מגדל-העמק ומצפה-רמון?
4. באיזו מידה תואמות המסקנות את הקו המיוחד פיתוח אזורים נחשלים?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. מסקנות הוועדה כוללות נקודות מספר:
- א. הוועדה קבעה רשימה מוסכמת של 29 ערי פיתוח, שתשמש בסיס ומסגרת לכל סיווג שהוא.

במקרים אלו הביאה הורדת המכס לשמירה על יציבות מחירי המוצרים המיובאים. לולא הופחת המכס היו מחיריהם של מוצרי יבוא שונים מתייקרים בשיעור ניכר.

4. דאה תשובתי לשאלות 1 ו-2.

הי"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת. לחברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם הוזלת המחירים נעשתה מיום הפחתת המכס?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לגבי מוצרים שנמכרו בפועל לצרכנים אי-אפשר היה להוריד את המחיר. המדובר לגבי אותם מוצרים שנמצאו במלאי מיום הפחתת המכס. עיסקאות שנעשו לפני כן, כמובן, לא יכלו ליהנות מהורדת המכס.

18. העלאת מחירי העתונים

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום ד' באדר א' תשל"ג (6 בפברואר 1973):

החל מ-1 בפברואר הועלו מחירי עיתוני הערב מ-30 אגורות ל-40 אגורות; זאת אומרת עלייה ב-33%.

רצוני לשאול:

1. האם העלאת המחירים אושרה על-ידי ועדת המחירים?

2. אם כן — מה הן הסיבות שגרמו לעלייה כה גדולה במחיר העיתון?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. החל ב-1 בינואר השנה מחירי העתונים אינם נמצאים בפיקוח ואי לכך לא היה צורך באישור ועדת המחירים להעלאה.

עם זאת קיים, כידוע, צו האוסר על יצרנים, יבואנים וסיטונאים, שהיקף מחזורם השנתי הוא מעל 10 מיליון לירות, להעלות מחירי מוצרים אלא אם הודיעו מראש לממונה על המחירים. בהתאם לכך הודיעו מערכות העתונים לממונה על כוונתם להעלות מחירים. בעקבות פנייה זו נבדקה סבירות הבקשה והיא נמצאת מוצדקת.

2. הסיבות להעלאה זו הן התייקרות חמרי-הגלם ושכר עבודה.

הי"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם צפויה התייקרות נוספת של מחיר העיתון?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כידוע החליטה אתמול הממשלה על מדיניות של ייצוב, ייצוב המחירים, מדיניות הקובעת שהסיבה היחידה להעלאת מחיר תהיה התייקרות חמרי-גלם מיובאים בשיעור ששיפיע על התייקרות המוצר הסופי מעל 2%. אם חומרי-הגלם של העתונים, כלומר הנייר, יתייקר בשיעור ששיפיע על המחיר הסופי של העיתון מעל 2% מהמחזור, יוכלו העתונים לפנות ולקבל אי-שור. אינני בטוח שאמנם מצב זה יתהווה בשלושת

ב. הוועדה היתה סבורה שלא ניתן לסווג את ערי הפיתוח לכל היעדים בסיווג אחד, והציעה לכן שני סיווגים: האחד זהה לכל משרדי הממשלה ומטרתו להקל על קופות הרשויות בערי הפיתוח בפעולותיהן השוטפות; השני כולל סיווג שונה לצורך הורדת מכס אבי פיתוח, תוך תיאום בין המשרדים השונים.

ג. הוועדה המליצה להקים גוף קבוע לתיאום התיכנון והמעקב.

2. המסקנות עוסקות ביצירת כלים ובקביעת דרישים לפיתוחן של ערי הפיתוח, ולפיכך הן תורמות לביצוע מדיניות פיזור האוכלוסיה.

3. לצורך הפניית המשאבים לא גערך סיווג שמי של ערי הפיתוח. עם זאת, עלי-פי החוק לעידוד השקעות הון, מסווגת מגדל-העמק באזור פיתוח ב' ואילו מצפה-דמון מסווגת באזור פיתוח א', וסיווג זה בעינו עומד.

4. עצם קביעת סיווגים שונים ומתן קדימויות שונות מישוב לישוב מאפשרים הושטת עידוד-יתר לאזורים טעוני טיפוח.

17. השפעת הורדת מכסים על מוצרי יבוא על מחיריהם

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום ד' באדר א' תשל"ג (6 בפברואר 1973):

בחודש ינואר הורדו המכסים על מוצרי יבוא על-מנת להביא להוזלת המוצרים.

רצוני לשאול:

1. האם קיים מעקב אם הורדת המכס הביאה להוזלת המוצרים המיובאים לצרכן?

2. אם כן — מה הם המוצרים שמחירים הוזלו ובכמה?

3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

4. אילו אמצעים נוקט כבוד השר כדי שהחשיפה לא תשמש מקור לרווחים נוספים ליבואנים ולסוחרים.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. משרדנו מקיים מעקב מתמיד במגמה לוודא שהורדת המכס הביאה להוזלת המחירים לצרכן. עם ביצוע הפחתות המכס פנה המשרד בכתב ליבואנים וליסיטונאים ולרשתות השיווק הגדולות בתביעה כי הורדת המכס במסגרת מדיניות החשיפה תתבטא בהוזלת מחירים, ואכן במקרים רבים הורדו בזמנם המחירים לצרכן.

2. דוגמאות אחדות למוצרים שמחירים הוזלו בזמן לאחר הפחתת המכס: קפה טחון — המחיר ירד מ-4.80 לירות ל-4.40 לירות לקופסה; אבקת קקאו — המחיר ירד מ-3.00 לירות ל-2.20 לירות לקופסה; סבון מיובא — המחיר ירד מ-3.20 לירות ל-2.20 לירות ליחידה; סכיני גילוח — המחיר ירד מ-3.85 לירות ל-3.55 לירות לחפיסה; מחירי מוצרי קוסמטיקה לצרכן ירדו ב-30%. מחירי התיקים מיובאים לצרכן ירדו ב-10%.

3. באותם מקרים שהמחיר לא הוזל נבע הדבר משינוי שער המטבע בארצות היבוא וההתייקרויות הרבות שחלו במחירי מוצרים באותן ארצות היבוא.

מפני שכן יכלו להשיג הכרה במחיר הגבוה כ"תשומת יבוא". וזאת, מאחר שמשרד המסחר והתעשייה הודיע כי לא יתחשב בהעלאת מחיר פסולת הנייר המקומית ב-30%. באותו זמן, לפי אותה ידיעה, יוצאה מהארץ פסולת נייר במחיר הפסד.

אבקש לדעת:

1. האם תוכן ידיעה זו נכון, כולו או מקצתו?
2. מדוע אין משרדו, באמצעות ועדת המחירים, מוכן להכיר בהתייקרות חומר-הגלם הנ"ל?
3. מכמה עלה, אם עלה, מחיר הקרטון אשר יוצר מפסולת הנייר המיובאת?
4. האם בדעת כבודו לנקוט צעדים כדי למנוע מה שמכונה, ובצדק, על-ידי כתב העתון "כ"אבסורד"?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. הידיעה אינה מדויקת.
2. ועדת המחירים והמשרד מכירים בהתייקרות חמרי-גלם לצורך אישור העלאת מחירים. אולם במקרה הנדון לא ניתן האישור משום שהנימוק לבקשה להעלאת המחיר היה עליית שכר העבודה הכרוך באי-סוף פסולת הנייר ולא התייקרות הפסולת עצמה. בעת הדיון בבקשה, לפני ינואר 1973, לא הוכרה על-פי הקריטריונים שהיו נהוגים אז עלייה בשכר עבודה כמדי-כב שיש להתחשב בו לצורך אישור העלאת המחיר.

3. העלייה שאושרה הסתכמה ב-4.7%.
 4. אין כאן כל אבסורד. האישור להעלאת מחירי הקרטון ניתן רק משום שאי-אפשר היה להשיג בארץ סוגים מסוימים של פסולת נייר המשמשים לייצור קרטון, והיבוא של אותם סוגים התייקר.
- סוגי פסולת הנייר, שאין להשיגם בארץ ולכן יש צורך ליבואם, אינם מיוצאים כלל. במידה שקיים יצוא של פסולת נייר, הרי מדובר בסוגים אחרים.

21. עליית מחירה של אבקת חלב מחוצרת אלדון

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

כפי שנמסר לי, וכפי שבדקתי זאת בעצמי, עלה מחירה של קופסת אלדון (אבקת חלב המיועדת לתינוקות שנבצר מאמותיהם להניקם) מ-2.80 לירות ל-6.90 לירות, אף שבקיץ האחרון עלה מחירה מ-1.50 לירות ל-2.80 לירות.

העלאת מחירו של מצרך חיוני זה כמעט פי חמישה פוגעת קשה במשפחות ברוכות ילדים ובשכבות מעוטות אמצעים. מאחר שאין תחליף לאלדון כדי להזין תינוקות שאינם ניוונים מחלב אמם.

רצוני לשאול:

1. מה הסיבה להעלאת תלולה זו במחירה של קופסת אלדון?
2. האם אין בכך, לדעת כבוד השר, פגיעה קשה במשפחות הנאלצות להשתמש במצרך זה, וכיצד מת-יישב הדבר עם הפעולות הננקטות לעידוד הילולה?
3. האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרושים כדי להחזיר את מחיר האלדון לקדמותו, או

החודשים הקרובים, אבל כעת, לפי מדיניות הייצוב, כל המוצרים, אלה שהיו בפיקוח ואלה שלא היו בפי-קוח אין רשאים להעלות את מחירם אלא לפי אמת-מידה זו.

19. הפרשת תרומות ומעשרות מן החיטים

הנרכשות על-ידי הממשלה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ט' באדר א' תשל"ג (11 בפברואר 1973):

נמסר לי כי מתוך החטיטה הנקצרת בארץ, וה-עוברת לרשות החטיבה לסחר ממשלתי שבמשרד כבו-דו, מופרש חלק כל שהוא לגורמים דתיים, כגורסה עכשווית של המעשר התנ"כי.

אבקש לדעת:

1. האם יש אמת במה שנמסר לי, כולו או חלקו?
2. האם מפרישים חלק כל שהוא מתבואה כל שהיא (אם בעין אם על-ידי תשלום תמורה כספית) לגורם כל שהוא?
3. אם כן — מה, למי, כיצד ומדוע?
4. בכמה הסתכם הדבר בשנה האחרונה?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. נכון שמדינת ישראל מפרישה תרומות ומעש-רות מחיטים הנרכשות על-ידיה מהיבול המקומי בלבד.
2. כן.

3. מאז 1962 מפריש המשרד אחוז אחד מן החי-טים הנרכשות על-ידו מהיבול המקומי לכהן, באמצ-עות ועדת רבנים מוסמכת על-ידי הרבנות הראשית. הפרשת תרומות ומעשרות נעשית על-פי דיני ההלכה כדי לאפשר לכלל תושבי המדינה ליהנות מיבולי הארץ. ללא הפרשת תרומות ומעשרות לא היו יכולים אלה השומרים על דיני ההלכה ליהנות ממוצרים בסיסיים חיוניים כגון קמח, לחם, אטריות ומיני מאפה אחרים המיוצרים מטבל (יבול שלא הופרש ממנו תרומות ומעשרות).

4. 217,777 לירות.

היו"ר י. ישיעהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

האם כבודו יודע, ויש מעקב כל שהוא לוודא, מה שאותו כהן עושה בכסף שהוא מקבל?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

אני אינני יודע. אני רק יכול להניח שיש מעקב. אני מוכן להתעניין ולבדוק ולהודיע לחבר-הכנסת שלום כהן. על כל פנים, זה סידור שקיים יותר מעשר שנים ואני מניח שיש איוז שהיא פרוצדורה סבירה. אינני יודע כרגע.

20. הסיבות ליבוא פסולת נייר

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

ב"הארץ" מיום 13 בפברואר 1973 מתפרסמת ידיעה על יבוא פסולת נייר על-ידי מפעלי הקרטונים הישראליים, במחיר גבוה מזה של הפסולת בישראל, דק

אין חובה על היצרנים המקומיים לייצר על-פי. עם זאת המפעל הגדול, המשווק כמעט את כל תנורי הנפט המקומיים, מייצר אותם על-פי התקן הישראלי. תקן זה נמצא כעת בתהליך של בדיקה לצורך עדכון. עם סיום בדיקות אלה, לקראת החורף הקרוב, בכוח נתי להכריז עליו כתקן רשמי, אשר יחייב כל יצרן, יבואן וסוחר, לספק תנורים אך ורק בהתאם לדרישות התקן.

אשר לתנורי נפט מיובאים, מתנה המשרד זה חו"דשים מספר, עם הגדול ביבוא מוצר זה, את מתן דש-יונות היבוא לתנורים ושיחרורם לשיווק בבדיקה מוקדמת של מכוון התקנים ועמידה בדרישות התקן הישראלי.

3. האמצעים שנקטו לגבי תנורים מיבוא והכרזות בעתיד של התקן הישראלי כתקן דשמי יש בהם כדי למנוע שיווק תנורי נפט לקויים.

23. התייקרות מצרכים שנכללו במסגרת הפיקוח על המחירים

חברי הכנסת מ. אביזור שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973):

ב"דבר" מה-19 בפברואר 1973 נמסר, תחת הכותרת "מצרכי מזון רבים התייקרו ב-8% - 10 אחוז", על התייקרות של מצרכי מזון רבים בימים האחרונים בשיעור מ-8% עד 10% בממוצע, והמשווקים הגדירים כל התייקרות הגדול ביותר בשנה זו מאז צימצום הפיקוח על המחירים. חלק מהמצרכים שהתייקרו נכלל במתכונת החדשה של הפיקוח על המחירים - הוסיף העתון.

כמו כן נמסר בשם משווקים, כי חלק מהמפעלים מזרזו בהעלאת מחירים מחשש שהוועדה לבלמת האינפלציה תגיע לסיכום על הגבלת שיעור ההתייקרות ל-8% בשנה זו.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות נכונות?
2. אם כן - מה פעל המשרד בקשר להתייקרויות המוזכרות בכתבה?
3. האם שוקל המשרד רכיביה של החלטתו לצמצם את הפיקוח למוצרי מפתח, במגמה להרחיבו?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. ההתייקרויות המפורטות בכתבה נבדקו על-ידי המשרד. הבדיקה הראתה, כי לגבי חלק מהמוצרים בוצעה ההעלאה באישור ועדת המחירים הציבורית. יתר העלאות המחירים המוזכרות הן של מוצרים שאינם בפיקוח, אך גם הן נבדקו ונמצאו סבירות עקב עליית הוצאות הייצור.

2. אין מקום לתשובה.

3. לא. במתכונתו הקדומת של הפיקוח על המחירים.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה. נוספת לחברי הכנסת אביזור.

מאיר אביזור:

כבוד השר, היום התפרסם הצו שעונה בעצם לשאלה השלישית בשאלתה שלי, אבל נתפרסמו ידיעות

לפחות לדאוג שהעלאת המחיר לא תחרוג ממסגרת עליית המחירים הכללית?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. הסיבה להתייקרות האלדון היא ביטול התמיכה הממשלתית שניתנה עד כה למוצר זה. ההחלטה לבטל את התמיכה התקבלה בתיאום עם משרד הבריאות. המחיר הנמוך של האלדון, שנשמר על-ידי התמיכה הממשלתית, גרם לצריכה מופרזת, ולעתים אף היוו תינוקות באלדון ללא צורך, אף שניתן היה להזינם במזון אחר. כיום מצויים בארץ תכשירי מזון שונים לתינוקות, שאינם נופלים באיכותם מאלדון. מסיבות אלה לא היתה איפוא כל הצדקה לתמוך דווקא במוצר זה.

2. לא. רוב התינוקות אינם נזקקים למזון ובשוק מצויים כאמור מזונות אחרים לתינוקות באיכות דומה, כגון Beurlac וכדומה. יתר על כן, התינוקות הנזקקים למזון זה אינם צורכים בתקופת הניקות יותר משתיים-שלוש קופסאות, ובסך-הכל השפעת השינוי במחיר על תקציב המשפחה היא קטנה.

3. לא. מחירי האלדון הותאמו לרמת מחירים הריאלית בחוץ-לארץ.

22. שיווק תנורי נפט לקויים

חברי הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

ב"מעריב" מיום כ"ב בשבט תשל"ג פורסמה כתבה תחת הכותרת: "בישראל אין חוק המחייב בדיקות בטיחות לתנורי נפט".

בכתבה נאמר, כי מלבד האסון שגרם למותם של חמשת הילדים בנס-ציונה, "בשמונה השנים האחרונות מתו לפחות עשרים איש בגלל אסונות הקשורים בהפעלת תנורי נפט, ועוד עשרות רבות נכוו או נפצעו". כמו כן נאמר שם כי יצרנים ויבואנים של תנורים אינם מוסרים את מוצריהם לבדיקה במכון התקנים, מאחר שהחוק אינו מחייב אותם לעשות זאת.

אבקש לדעת:

1. האם הפרטים הגמסרים בכתבה הנ"ל נכונים?
2. אם כן, לנוכח האסונות שקרו בגלל תנורי נפט לקויים, האם בדעת כבוד השר לזום חקיקת חוק או התקנת תקנות שיחייבו את היצרנים ואת היבואנים של תנורי נפט למסור את מוצריהם לבדיקה?
3. האם נוקט משרדו צעדים נוספים כדי למנוע את הסכנות, שיש בהן משום "פיקוח נפש", כתוצאה מייצורם ומכירתם של תנורי נפט לקויים?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. אין בדיקת נתונים מפורטים על מספר התאונות שנמסר בפירסום שמצטט השאל, ולכן לא אוכל לאשר את מידת דיוקם של המספרים. עם זאת ברור, כי התאונות אירעו בגלל שימוש לא נכון בתנורי הנפט, ולא בגלל לקוי בטיחות הנוגעים למבנה התנור או לדרך פעולתו.

2. לגבי תנורי נפט מייצור מקומי קיים תקן ישראלי. תקן זה לא הוכרז עדיין כתקן רשמי, ולכן

רואר). הפחתות אלה מכוונות בין היתר למתן עליות מחירים ובמקרים מסוימים אף לגרוע להורדתם.

צעדים אלה והאמצעים האחרים הננקטים על-ידי הממשלה, כגון צימצום הבנייה, הסובסידיות הניתנות למצרכים חיוניים ופעולות אחרות הננקטות בתחום המוניטרי והפיסקלי, נועדו אף הם לריסון עליות המחירים עד למינמום הכרחי.

בר-לבד עם צעדים אלה פועלת הוועדה לבלימת האינפלציה בגיבוש המלצות לריסון ההתייקרות בענפי המשק השונים.

עם כל האמור לעיל אין להתעלם מכך, כי חלק חשוב מההתייקרויות מקורו בעלייה תלולה במחירי מוצרים וחמרי-גלם בשוקי העולם. עליות המחירים שחלו באחרונה בישראל הן, במקרים רבים, נמוכות משיעור ההתייקרות של אותם מוצרים בחוץ-לארץ.

באותם מקרים שבהם מעלים יצרנים או משווי קים מחירי מוצרים הנמצאים בפיקוח מחירים, ללא היתר, נוקט המשרד צעדים משפטיים.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד השר, העניין הזה של דרך הייסורים של משרד המסחר והתעשייה, שהיא למעשה דרך הייסורים של המוני העם שסובלים מכל ההתייקרויות האלה, מהאזהרה בבירור שלא צריך לחפש את התירוץ בחמור-גלם. התייקרות חמרי-גלם זה לא מרכיב עיקרי —

היו"ר י. ישעיהו:

אני מבקש לא להיכנס לוויכוח אלא לשאול שא-לה קצרה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

בעניין זה אני שואל, האם היה מוצדק שמשרד המסחר והתעשייה יביא בסוף דצמבר 1972 את החוק להסרת הפיקוח על המחירים.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

עליית המחירים אצלנו היא תוצאה גם של עליית הוצאות הייצור וגם של עליית הביקוש במשק. הוצאות הייצור: חמרי-הגלם והתייקרו במשך השנה עד 200% בסוגים מסוימים, למשל, צמר, גומי ועורות. שכן העבודה התייקרה אצלנו בשנת 1972/73 ב-20% לערך, וכן חלה התייקרות של שירותים מקומיים ושל שירותים בין-לאומיים, למשל הספנות, ההובלה היםית, התייקרו בשנה האחרונה ב-15% לערך. כלומר, מצד אחד, יותר יקר לייצר, מצד שני, קיימת בישראל אינפלציה של ביקוש. בתנאים אלה מובן שקיימת עליית מחירים, שהיום היא גם תופעה עולמית. למשל, בהולנד: בהולנד אין בעיות של תקציב בטחון כזה, אין בעיה של קליטת עלייה, אין בוגים שם בהי-קף כמו בישראל, והמחירים מינואר עד מאי עלו ב-9.5%. עליית מחירים זו אי-אפשר לבלום על-ידי פי-קוח על המחירים. שאלה זו נשאלה כבר לפני כמה שבועות. רצוני לענות: אינני חושב שטעינו בכך שלא המשכנו במדיניות הפיקוח על כל המשק, ללא הגבלת זמן. מה שהוחלט לגבי שלושה חודשים איננו דומה

סותרות. למשל, ב"מעריב" נאמר: "אין יודעים אם ההקפאה היא כללית, על כמה מוצרים היא חלה ועל איזה מצרכים ומה ההבדל בין מצרכי ההקפאה לבין האחרים". ועוד: "לפקידים הממשלתיים ברור שאין אפשרות להגדיר מהו 'מחיר קבוע' בכמה מן הפרטים והשירותים הנ"ל".

האם מוכן כבוד השר להבהיר על מה חל היי-צוב או ההקפאה ועל מה לא, וכיצד ייקבע מהו מחיר קבוע?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ההקפאה חלה על 14 מוצרים יסודיים שהממשלה מתכוונת להמשיך לספק במחירים קפואים ומוקפאים. על כל שאר המצרכים והשירותים חלה מדיניות היי-צוב, כלומר, הסיבה היחידה להעלאת המחיר תהיה התייקרות חמרי-הגלם, שמשפיעה בצורה משמעותית על המחיר הסופי. זה תופס את כל המצרכים והשירותים במשק, להוציא פירות וירקות טריים לצרכן — לא לתעשייה אלא לצרכן — דיוור פרי, כלומר, הדיוור המסופק על-ידי משרדי הממשלה, על-ידי משרד השי-כון או משרד הקליטה, שלגביהם בתקופה זו יתפוס המחיר ששרר בין ה-1 ל-15 ביוני השנה.

24. עליית מחירי מצרכים הנמצאים במסגרת הפיקוח על המחירים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתע-שיה ביום י"ח באדר א' תשל"ג (20 בפברואר 1973):

מאז צימצום הפיקוח על המחירים התייקרו מצרכי מזון רבים בשיעור של 8% — 10% בממוצע. חלק מן המצרכים שהתייקרו נכלל במתכונת החדשה של הפיקוח על המחירים. ב"דבר" מיום 19 בפברואר 1973 פורסמה רשימה ארוכה של מפעלים, אשר העלו באח-רונה את המחירים של מצרכי מזון חיוניים שונים. מפ-עלים אחרים עומדים ללכת בעקבותיהם.

אבקש לדעת:

1. אילו צעדים מעשיים מתכוון לנקוט כבוד השר לשם בלימת גל היוקר החדש?

2. אילו צעדים מעשיים הוא מתכוון לנקוט נגד מפעלים אשר העלו את מחירי המוצרים אפילו בלי שיהיה להם אישור מוועדת המחירים?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ראשית, רצוני להעיר כי הבדיקה שערך המשרד לגבי רשימת המוצרים שפורטה בעתון הראתה, כי בחלק מהמצרכים בוצעה העלאת המחירים באישור ועדת המחירים הציבורית. יתר ההעלאות, שפורטו בפי-רסום שעליו מסתמך השואל, הן של מוצרים שאינם בפיקוח. גם אלה נבדקו על-ידי המשרד ונמצאו סבי-רות לאור התייקרות הוצאות הייצור.

לגופו של עניין: כדי למנוע התייקרויות בלתי-מוצדקות ננקטו פעולות מספר, המשרד מקיים מעקב רצוף אחרי מחיריהם של המוצרים הנמצאים בפיקוח (130 קבוצות מוצרים) ושל אותם מוצרים ושירותים שאספקתם היא בתנאי מונופול או קרטל. דרך נוספת שנוקטת הממשלה לריסון התייקרויות היא הפחתת המיסים על מוצרי יבוא. המכסים על מוצרי יבוא הופחתו השנה פעמיים (בראשית ינואר ובמחצית פב-

בוע של האורז בארץ היה בזמנו נמוך ממחירי האורז המובא, חלו שיבושים ביבוא האורז ובאספקתו. מאז נקט המשרד שורה של צעדים שהביאו לאספקה סדירה של אורז.

27. אספקת מלט ומחיר

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ח באדר ב' תשל"ג (22 במארכ 1973):

קיבלתי תלונות רבות מתושבים, במיוחד מתושבי ערבים, על הפקעת מחיר המלט והעלמת הסחורה מצד הסוחרים. המחיר שגובה, למשל, בכפרים הערביים הוא 400 לירות לטונה במקום המחיר הרשמי של 141 ל"ר. לפי התלונות הנ"ל מקבלים בעלי החנויות ושומרי דת. בכפרים הערביים מיכסות מלט של עשרות טונות לחדש. את המלט לא ניתן לקנות בחנויות במחיר הרשמי. הסחורה מוצאת את דרכה ל"שוק השחור" במחיר שנקבתי.

אבקש לדעת:

1. האם תלונות אלו נכונות, בחלקן או בשלמותן?
2. ואם כן — אילו אמצעים ינקוט המשרד כדי להפעיל פיקוח יעיל וכדי להבטיח אספקת מלט סדירה לתושבים?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר"ל:

1. ראשית, רצוני להעיר בקשר למחיר הרשמי של המלט. מחירי הנוכחי הוא — 130 לירות לטונה ולא — 141 לירות. התלונות על מכירת מלט בשוק השחור נכונות בחלקן.

2. המשרד עורך ביקורות שוטפות של שיווק המלט ובאותם מקרים שבהם נתפסו מפקיעי מחירים פתחנו תיקים משפטיים על-מנת להגשים דין. עד כה נפתחו 9 תיקים משפטיים שהוגשו לבתי-משפט. 12 תיקים נוספים נמצאים בהכנה להגשה לבית-דין. חלק מתיקים אלה מתחייס גם למגזר הערבי.

אשר לשאלה השנייה, הנוגעת לצעדים הננקטים להבטחת אספקת מלט סדירה, עניתי בהרחבה בתשובתי להצעה לסדר-היום בכנסת ביום 4 ביוני 1973.

28. אי-ביצוע של בדיקות מיתקני הגז אצל צרכני הגז

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ח באדר ב' תשל"ג (1 באפריל 1973):

ב"דבר" מיום 16 במארכ 1973 נמסר, כי בד"ח של הממונה על סחר פנים במשרד המסחר והתעשייה, מר ג. לירום, נאמר כי למעשה אין חברות הגז מקיימות כלל את הבדיקות היוזמות במיתקני הגז אצל הצרכנים והן עברו בהדרגה לבצע תיקונים רק לפי קריאות הצרכנים. לאחרונה גם אין היענות לחלק מהקריאות של הצרכנים לשם תיקונים.

אבקש לדעת:

האם מוכן משרדו לפעול כדי לאלץ את חברות הגז למלא אחר התחייבויותיהן לגבי ציבור הצרכנים?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר"ל:

בעיית אי-עריכת ביקורות שיטתיות על-ידי חברות הגז דווקא לנו והיא נבעה בעיקר מתמורה בלתי-מספקת שקיבלו החברות בעד מתן שירות זה. במספר

לפיקוח כללי ללא הגבלת זמן. אם חבר-הכנסת מיקוניס יזכור את דברי בהודמויות שונות, הרי תמיד אמרתי, שפיקוח על מחירים יכול להיות יעיל בתנאי שהוא איננו טוטלי, בתנאי שהוא מוגבל או לחלק מהמוצרים לאורך זמן או לכל המוצרים לתקופת זמן מוגבלת. מינואר עד עכשיו נהגנו בפיקוח על חלק מן המוצרים באופן קבוע. כעת, למשך שלושה חודשים, אנו רוצים לעצור, עד כמה שניתן, את עליית המחירים של כל המוצרים והשירותים במשק, אבל לתקופה מוגבלת. — עד 30 בספטמבר. אני מקווה שזה אפשרי. השאלה היתה: האם לנוכח כל מה שקורה אין מקום לשינוי מדיניות או למדיניות. אני חושב, שמה שעשינו בסוף 1972 היה במיטת, כי בסוף 1972 המשק הישראלי כולו היה נתון בפיקוח מחירים שנמשך כ-18 חודש. זה לא יכול להיות יעיל. שינוי את המתכונת. כעת — פיקוח לתקופה של שלושה חודשים. אני חושב שזה יכול להיות יעיל ואני גם מקווה שזה יתרום לייצוב המחירים.

25. שיווק האורז ומחיר

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ו באדר א' תשל"ג (28 בפברואר 1973):

באזורים מסוימים במדינה מורגש עדיין המחסור באורז. נמסר לי, כי תושבי אור-היהודה מתקשים להשיג אורז באופן מפשי ובמחירים רגילים. בעלי מכוניות גובים 30 אגורות מעל המחירים הקודמים.

אבקש לדעת:

1. האם כמות האורז המצויה במדינה מאפשרת קניית סטנדרטית וקמעונית ללא הגבלה?
2. האם קיים פיקוח על מחיר האורז ואם נתכנו מאמצים מחירים לדין?
3. מה עושה משרדו כדי לסלק את החשש הפסיכולוגי של מחסור באורז?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר"ל:

1. כן.
2. כן.
3. זה זמן-מה אין חשש פסיכולוגי של מחסור באורז כתוצאה מצעדים שנקט המשרד.

26. אספקה סדירה של אורז

חבר-הכנסת י. מזרחי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"א באדר ב' תשל"ג (15 במארכ 1973):

בשוק קיים מחסור חמור באורז. לא ניתן להשיג בשום אופן מצרך חיוני זה.

אבקש לדעת:

1. מה הסיבה למחסור הקיים באורז?
2. האם נוקט כבוד השר את הצעדים הדרושים כדי לספק מזון חיוני זה לאזרחים?
3. אם כן — אילו צעדים?
4. למתי צפויה אספקה סדירה של אורז לשווקים?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר"ל:

המחסור באורז נבע בזמנו מקשיי אספקה בעולם שהביאו לעלייה תלולה במחירים. מאחר שהמחיר הק-

29. שאלת חידושו של הפיקוח הכללי על מחירים

חבר הכנסת ש. מיקונים שאל את עד המסחר והתע"ש ביום כ"ה באדר ב' תשל"ג (1 באפריל 1973):

מאז צימצום הפיקוח על מחירי רוב המצרכים שנכנס לתקפו על-פי הצעת כבוד השר, בתחילת השנה, הוגו עדים לגלים גואים והולכים של התייקרויות מצרכים, בהם מצרכי מזון ומצרי צריכה חיוניים. עתוני 21–22 במרס 1973 פירסמו פרטי ההתייקרותות.

אבקש לדעת:

האם מוכן כבוד השר לשקול מחדש הטלת פיקוח כללי על מחירי מצרכים, מוצרים ושירותים, כאחד האמצעים לבלמים ההתייקרויות?

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

כבוד השר, דעתי בהודמנויות רבות, כי הפיקוח על המחירים אינו יכול למנוע עליות מחירים הנובעות מתנאים אובייקטיביים: התייקרויות חמרי-גלם בחוץ-לארץ ובארץ, עליית תשומות הייצור המקומיות, הובלה ימית וכו'.

פיקוח מחירים כוללני כזה למשך תקופה ארוכה גרם לעיוותים שונים ופגע בהפיתוח של ענפים יצרניים במשק והן בצרכן. הפיקוח על המחירים מביא להטיית השקעות מענפים יצרניים במשק לשירותים בלתי-יצרניים. פיקוח כולל על מחירים גורם לפגיעה בצרכן על-ידי הורדת איכות המוצרים, היעלמות מוצרים עממיים מהשוק והידברות יצרנים להעלאת מחירי מאורגנת.

בכמה מקרים נותן פיקוח על מחירים גושפנקה להעלאת מחירים, שניתן למנוע אותה בתנאים אחרים. פיקוח מחירים טוטלי ניתן, לדעתי, להפעיל בהצלחה לתקופה מוגבלת. ובמידה שפיקוח דרוש לטווח ארוך, ניתן לבצעו ביעילות רק אם הוא מתמקד בקבוצה מוגבלת של מצרכים ושירותים, וכך אנו נוהגים מאז חודש ינואר.

הפיקוח מופעל לגבי מוצרים חיוניים עממיים ומונופוליסטיים, שבהם הוא נחוץ להגנה על הצרכן מעוט ההכנסה.

המשרד עוקב בערנות אחר הנעשה בשווקים, ואף פירסם לוח מחירים מקסימליים למוצרים בסיסיים, כדי שכל צרכן יידע את המחיר שאושר.

לאור האמור לא נראה לי כי יהיה טעם לחדש את הפיקוח במתכונתו הקודמת.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י):

כבוד השר, אינני נכנס עכשיו לויכוח בכל הפרטים, שכן נקבעה. אני רק שואל שאלה כזאת: לאור העובדה שאנחנו ארץ של עלייה, והצרכן אינו מוגן, הוא גם אינו יודע שצריך להתגונן — האם אין צורך אפילו להגדיל את המנגנון של משרד המסחר והתעשייה כדי לפקח במקומו של הצרכן, להתייצב במקומו של הצרכן, להגנתו? זאת השאלה.

לא-מבוטל של מקרים לא נערכו הביקורות היוזמות על-ידי החברות בשל אי-הימצאותן של צרכן בביתו בעת עריכת הביקור על-ידי נציג החברה.

המשרד קיים עם חברות הגו דיונים, שתכליתם להבטיח ביקורות סדירות כנדרש בחוק הקיים. עם זאת עוסק עתה המשרד, בשיתוף עם מכון התקנים והבירות הגו, בבדיקה מחודשת של התקן, שהוכן לפני יותר מ-10 שנים, והתאמתו לדרישות המוצגות כיום. בבדיקה זו נבחנת הצעה להתקנת אבזרי בטיחות חדשים גוספים, שיאפשרו הפחתת הצורך בביקורות שיגרתיות תכופות.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י):

כבוד השר, לפי דעתי, התשלומים שניתנים לחברות הגו כדי לפקח על דליפת גז וכן הלאה נכבדים למדי. התירוץ של חברות הגו הוא, שבאים מומחים וטכנאים ואינם מוצאים את בעל הבית בביתו. אני חושב, שזה תירוץ.

היו"ר י. ישעיהו:

מהי השאלה הנוספת?

שמואל מיקונים (מק"י):

זהו שערויה, כי מי שמזמין מומחה, כאשר הוא מרגיש בדליפת גז, קובע זמן והם לא באים בזמן. הם באים בזמנים שונים.

היו"ר י. ישעיהו:

תתחיל בשאלה הנוספת.

שמואל מיקונים (מק"י):

אני מציע למשרד המסחר והתעשייה "להתלבש" על העניין הזה, כי בכל בית קיימת שאלה כזאת. אין לשמוע רק את חברות הגז, אלא גם את המשתמשים בגז.

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

אמרתי שהבעיה העיקרית היא, שלטענת חברות הגז — טענה שנתקבלה על-ידנו — המחיר הקודם לא היווה תמורה מתאימה לשירות. הבעיה של צרכנים שאינם בבית היא בעיה צדדית. לא זה העיקר. העיקר הוא, שהם הוכיחו כי תמורת התשלום הניתן אינם יכולים לעמוד בבדיקות השיגרתיות המתחייבות.

שמואל מיקונים (מק"י):

שיעלו את המחיר.

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

זה בדיוק מה שנעשה, לא באופן חפשי, אלא באופן מבוקר. הנושא שהיה עד לאחרונה מפוצל בין מינהל הדלק לבין המשרד שלי אוחד עכשיו ומינהל הדלק הוא הגוף המטפל בנושא כולו. כאמור, הדבר בא על פתרונו עם שינוי המחיר, והסוגיה הזאת אם הצרכן בבית או לא היא צדדית בהחלט. יכול להיות שמשתמשים בזה לצורך תירוץ. אני מניח, שפה ושם גם קורה שבאים והצרכן אינו בבית, אבל לא זו הבעיה העיקרית. אני מציע תמיד, לכולנו לא להתבסס רק על נסיונות אישיים.

חוברת ל"ד, ישיבה ת"מ
— שאלות ותשובות (בר-לב, מיקונים, אביזורים) —

העלאת מחירי נקניק ומוצרי בשר נבדקה על-ידי המשרד, אף שמוצרים אלה אינם כלולים במסגרת הפיקוח על המחירים.

הבדיקה העלתה כי ההעלאה היא סבירה ובוצעה עקב עליית מחירו של הבשר הקפוא.

2. העלאת המחירים שמדובר בהן לא היו שרי-רוחיות כדברי השואל; לכן אין מקום לפעולה מצד המשרד בנדון.

היו"ר י. יעריהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י):

כבוד השר, המשרד שלו יודע שיש לא מעט בתי-חרושת למזון, שעובדים בלי רשיון מטעם משרד הב-ריאות, כמו נקניק וכל מיני דברים כאלה. האם משרדו לא יכול להתערב בעניין זה, להפסיק את פעולתם של בתי-חרושת שעובדים בלי רשיון מטעם משרד הב-ריאות?

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

משרד הב-ריאות והמשרד שלי מקוים כעת סוף סוף להגיש את חוק המזון לכנסת. בחוק המזון, אני מקווה, נסדיר את הסוגיה הזאת.

31-32. הסיבות למחסור במלט

חבר-הכנסת ש. מיקונים שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ב' באייר תשל"ג (4 במאי 1973):

בשבועות האחרונים החמיר המחסור במלט, דבר המאיים בשיתוק הבנייה ובאבטלת פועלי בניין רבים.

בגלל המחסור במלט פורחת ספסרות במצרך בנייה חיוני זה.

אבקש לדעת:

1. מה הן הסיבות למחסור במלט?
2. אילו צעדים נוקט משרדו כדי להבטיח אספקת מלט סדירה לענף הבנייה?

חבר-הכנסת מ. אביזור שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ט"ו באייר תשל"ג (17 במאי 1973):

ב"מעריב" מה-15 במאי 1973 נמסר, בשמו של המנהל הכללי של דשות הנמלים מר אהרון דמו, כי אחרי שדרש משרד המסחר והתעשייה הערכות על כמות יבוא המלט ב-1973 הודיע המשרד לדשות "כי המחסור הוא זמני, הכמות הצפויה של יבוא מלט היא 180,000 טונות בשנה, ובסוף הקיץ של 1972 לא דק שיעלם המחסור, אלא ישראל אף תייצא מלט".

העתון מציין שבמשך שנת 1973 יובאו מיליון טון מלט לארץ. לפי עדות כתב העתון ניסו השרים שרף ובר-לב לשבור את המונופול של "נשר". הם הציעו לייקר את המלט ולאפשר יבוא חפשי לארץ ולא דק באמצעות בית-חרושת "נשר". צעד זה נתקל בווסט של השר ספיר.

אבקש לדעת:

- א. האם הידיעות הנ"ל נכונות?
- ב. מה הן הסיבות לפער הגדול בין תכנון לביצוע בשוק המלט?

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

אני סבור שאירגוני הצרכנים, גם דשות הצרכנים של ההסתדרות וגם האיגוד לצרכנים, הם אירגונים עני-פים מאוד, אירגונים פעלים מאוד, אירגונים בעלי כתר-בות ברורות. אני סבור שהם מסוגלים לעשות עבודה טובה, ואני חושב שהם עושים עבודה טובה. לתקופה הקרובה, של שלושה חודשי מדיניות הייצוב, יגביר המשרד במקצת את מספר האנשים העוסקים במלאכת הביקורת והפיקוח, אבל אין בכוחנו, אין בדעתנו ואין בכוונתנו לחזור לתקופה שבמשרד המסחר והתעשייה היו 3,000 עובדים. היום יש לנו 800 עובדים, והם — בתוספת הצרכנים המאורגנים — מסוגלים לעשות את העבודה הזאת.

נוסף על כך אני רוצה להזכיר לחבר-הכנסת מיקונים, כי בתקופה שאותו פיקוח, שהוא כנראה מתגע-גע כל כך אליו, היה קיים, ב-1972, המחירים עלו ב-12.4%.

שמואל מיקונים (מק"י):

אבל לא ב-30%. ב-12% ולא ב-30%.

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

כן, ואני יכול להבטיח לך שהשנה, בגלל דברים בלתי-תלויים בנו, אילו אירגוני כוח פקחים של אלפי אנשים והכדורו על הקפאת מחירים טוטלת של הכל, מ-1 בינואר 1973 ועד 1 בינואר 1974 — אני מבטיח לך שהמחירים יהיו עולים ביותר מ-12%. חוץ מזה היו הצרכנים נשאים בלי מצרכים ומוצרים. אבל זה כבר עניין של הערכות.

שמואל מיקונים (מק"י):

זה היה תורם לב-ריאות...

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

על ב-ריאות צריך לשאול את שר הב-ריאות.

30. העלאת מחיריהם של מוצרי "עסיס"

ושל מוצרי בשר ונקניק

חבר-הכנסת ש. מיקונים שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ב' באייר תשל"ג (4 במאי 1973):

ב"דבר" מיום 1 באפריל 1973 נמסר, כי מפעל "עסיס" וכן מפעלי נקניק ומוצרי בשר העלו את מחירי רי תוצרתם.

אבקש לדעת:

1. האם ניתנת הסכמת ועדת המחירים לייקור התוצרת של המפעלים הנ"ל?
2. אם לא — מה בכוונת כבוד השר לעשות כדי לבטל את העלאת המחירים השרירותית?

שר המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. העלאת מחירים של אותם מוצרים מתוצרת "עסיס", הכלולים במסגרת הפיקוח על המחירים, נע-שתה באישור ועדת המחירים הציבורית. היו מקרים שבהם ביצע המפעל העלאת מחירים של מוצרים אשר אינם כלולים במסגרת הפיקוח. גם במקרים כאלה בדק המשרד את העניין והתברר כי ההעלאה נבעה מהת-ייקרות מחירי הסוכר, ולא היה מקום להתערבות המשרד.

— שאילתות ותשובות (אביזור, בר-לב, ישעיהו, מיקוניס, ורדיגר); סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (דיון) (ישעיהו, אלון) —

עם זאת אנו מייחסים חשיבות רבה לפעולות הוו-
עדה הציבורית, ולמעשה מאשר הממונה את המלצותיה
כמעט בכל המקרים.

באשר למחיר האורז, ועדת המחירים הציבורית
המליצה להעלות את מחירו לאחר בדיקת כל הגור-
מים הקשורים בכך. בד"כ המליצה הוועדה לבטל
כליל את המכס על מוצר זה, כדי שהעלאת המחיר
תהיה מתונה ביותר. המלצת הוועדה נתקבלה ומחירי
האורז שונו רק לאחר ביטול המכס.

במקרים מסוימים מאשרת הוועדה את שיעור
העלויות של תשומות הייצור ומשאירה לממונה על המ-
חירים לקבוע את המחיר המפורט.

היו"ר י. ישעיהו:

אין ישאלה גוספת, חברי הכנסת מיקוניס?

34. העלאות מחירים שלא אושרו

חברי הכנסת א. ורדיגר שאל את שר המסחר והתע-
שיה ביום כ"ט באייר תשל"ג (31 במאי 1973):

נציגי האיגוד למסחר טענו בפגישתם עם הממונה
על המחירים, ד"ר משה מנדלבוים, כי ספקים של
מוצרי יסוד מעלים מחירים בתכסיסים שונים.

אבקש לדעת:

א. היש יסוד לטענות אלו?

ב. אם כן — מה הם צעדי המשרד למנוע הע-
לאת מחירים, בתכסיסים שונים, של מוצרי היסוד?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

א. בפגישה שערך הממונה על המחירים עם נצי-
גי האיגוד למסחר לא הועלו על-ידים דברים ספציפיים.
עם זאת הודענו להם כי, אם יגישו לנו תלו-
נות ממשיות על העלאות מחירים, נטפל בהן כמקובל,
ובכלל זה נקטת צעדים משפטיים.

ב. המשרד מקיים מעקב מתמיד אחר מחירי המו-
צרים שבפיקוח ונוקט צעדים משפטיים נגד מפקיעי
שערים.

ג. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו

הרך ועד לגבוה, גדל מ-880,649 בתשל"ב ל-918,863
בתשל"ג.

מספר מוסדות החינוך גדל מ-5,886 בתשל"ב
ל-6,162 בתשל"ג. לפנינו נתונים המדברים בעדם.

מובן שחלק מן התוספת בכסף מיועד לכיסוי
ההתייקרויות עד גבול מסויים, חלק — עקב הרחבתה
או גידולה של אוכלוסיית התלמידים, וחלק ניכר לה-
עמקת פעולתנו בכל התחומים.

על שולחנכם, חברי הבית, מונחות שתי חובות.
האחת, סקירה נרחבת ומפורטת של פעולות משרד
החינוך והתרבות לקראת הדיון בכנסת; האחרת —
מאמר על "החינוך בשנות השבעים", שכתבתי במי-
יוחד לספר המוקדש לכ"ה שנות חינוך בישראל, ואשר
יראה אור בחודשים הקרובים.

על כן אתרכו בסקירת היוזמות החדשות שנקטנו

ג. האם גוסחו עקרונות מדיניות חדשים בנושא
אספקת המלט?

ד. מדוע הטיל השר ספיר וטו על ההצעות הנ"ל
של השרים בר-לב ושרף?

ה. מה גורל ההצעות, שהועלו בשנים האחרונות,
להקמת מפעל מלט גוסף במדינה?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

שתי השאלות דנו בסוגיית המלט, ועניתי על
הסוגיה הזאת בהרחבה בתשובתי להצעה לסדר-היום
בכנסת ב-4 ביוני שנה זו.

היו"ר י. ישעיהו:

יש עוד שאלתה של חברי הכנסת מיקוניס, הא-
חרוגה היום.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

הוא שר המסחר בממשלת-הצללים של מק"י.

33. סמכויות של הממונה על המחירים

חברי הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתע-
שיה ביום ב' באייר תשל"ג (4 במאי 1973):

ב"דבר" מיום 4 באפריל 1973 נמסר, כי זה שבו-
עיים נמצאת ועדת המחירים ב"חופשת פסח", וכי
העלאת המחירים של מצרכים חיוניים שונים, לרבות
האורז, אושרה על-ידי הממונה על המחירים בלבד.

אבקש לדעת:

האם מוסמך הממונה על המחירים לאשר על דעת
עצמו בלבד, ללא דיון בוועדת המחירים הציבורית,
העלאות מחירים על מצרכים חיוניים, וביניהם מצרכי
מוון בסיסיים?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ועדת המחירים היא גוף ציבורי מייצג, הפועל ליד
הממונה על המחירים. אין הוועדה מוסמכת על-פי
החוק לאשר או לדחות העלאות מחירים, והחלטותיה
הן בבחינת המלצות.

היו"ר י. ישעיהו:

אנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום: סקירת שר
החינוך והתרבות על פעולות משרדו. דיון. רשות הדי-
בור לשר החינוך והתרבות.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אפתח דברי בכ-
מה נתונים: התקציב הכולל של משרד החינוך והתר-
בות — הרגיל ותקציב הפיתוח — לשנת הכספים
1973, מכל המקורות, מסתכם בסך 2,111,000,000
לירות (שני מיליארד מאה ואחד-עשר מיליון לירות),
לעומת 1,654,650,000 לירות בשנת 1972. דהיינו, גי-
דול כולל של 456,350,000 לירות, או 27.57% סכום
זה איננו כולל את העלייה בשכר המורים וסכומים נו-
ספים שיידרשו עקב התייקרויות מיוחדות.

מספר התלמידים בכל מוסדות החינוך, למן הגיל

אין לך טעות גדולה מאשר להשאיר את מעשה האינטגרציה החברתית לחטיבת הביניים לבדה. לכשי תגיע איפוא השעה להרחיב את חוק לימוד חובה חינוך, עליו יהיה להכריע בכיוון של מתן עדיפות ראשונה במעלה לבני ארבע. אולם כבר עתה, בטרם הוחק חוק זה, אנו עושים הכל, בשיתוף עם הרשויות המ-קומיות ועם אירגוני נשים, לביסוסו של "החינוך לכל" בגיל הרך, ולהחלתו הלכה למעשה.

בשנת הכספים 1974/75 בדענו להנהיג, שלבים שלבים, מערכת תמיכה מדורגת, בדומה לזו שבחינוך העל-יסודי, במטרה שלא יימצא ילד בישראל שאינו מבקר בגנון מחמת מצוקה כלכלית של הוריו. עד אז נמשיך בשיתוף התמיכה הקיימת. ניתוק גורלו ועתידו של הילד ממצבם החמרי של הוריו הוא, אחד הצווים החשובים ביותר של חברה נאורה וצודקת.

ומעניין לעניין באותו עניין: יש מומחים הסבורים שרצוי לכוון חטיבה חדשה - חטיבת הגיל הרך שתקיף את גילאי הגן וכיתות א'-ב'. ההכרעה טרם נפלה, ולא תיפול עד אשר ניתן לגססן לומר את דברו. אבל פטור בלא כלום אי-אפשר, ועל כן נקיים בשנה הבאה 12 חטיבות צעירות לגילאים הרכים - בני 5, 6 ו-7. אלה תהיינה חטיבות גיסייות, ובהן מיגוון של מסגרות חינוכיות חשיבותו של הניסוי הזה היא דווקא בגיונו, ולא בהיותו מוכתב על-ידי תכנית קבועה מראש. מבחינה עקרונית אנו חותומים לכך, שלאורך כל מסלול הלמידה יוכל התלמיד בישראל להתקדם לפי הקצב שלו, לפי יכולתו ונטיות לבו, קל וחומר בגיל הרך.

לא ארחיב דברים על בית-הספר היסודי, הוא הוותיק ועשיר-הנסיון שבכולם, אולם לעתים דווקא ותקו מערים קשיים על דרך התחדשותו. החל בתשל"ד נגדיל, בתוך שנתיים, את מספר שעות הלימוד הש-בועיות בכיתות א'-ד', מ'24 ל'29. תוספת זו תוקדש בעיקר לחינוך לערכים, לפעילות חברתית ויצירתית, ולחינוך האמנותי שהזנח בעבר על-ידי המשרד.

בתחום הבנייה נמשיך במאמץ המיוחד לשיפור המיתקנים ולתוספת של חדרי-ספח חיוניים בבתי-הספר היסודיים, בלא להזכיר הקמתם של מבנים חדשים, בהתאם לתכנית-אב לפיתוח בית-הספר היסודי. תכנית זו מתבצעת יום יום, בשיתוף עם הרשויות המקומיות ובסיועו של מפעל הפיס.

שינוי מרחיק לכת אחר במערכת כולה, ובבית-הספר היסודי במיוחד, יומה בהדרגה החל בשנה הב-אה עם המרתו של "יום הלימודים הארוך" ב"יום חינוך ארוך". והרחבת היקפה של המסגרת עד אשר תקיף, במרוצת עשור זה, את כלל אוכלוסיית התל-מידים בחינוך היסודי.

"יום הלימודים הארוך" בבתי-הספר לטעונו-טיפוח הקיף לפני ארבע שנים כ-70,000 תלמידים. השנה נה-נים ממנו כ-100,000. מספר בתי-הספר טעונו-טיפוח, שקיימו "יום לימודים ארוך" בתשל"ג, הגיע ל-433, לעומת 254 בתי-ספר בשנת תשכ"ט.

הנהגתו של "יום הלימודים הארוך" היתה צורך השעה. המרתו ב"יום חינוך ארוך" היא צורך המחל של מערכת החינוך בישראל. יתורנו של "יום החינוך הא-רוך" בכך, שהוא לא יהיה מכשיר ל"עמדה סוציאלית", אם אפשר לומר כך, למתקשים בלימודיהם. "שירותים

בשלהי שנת הלימודים הנוכחית, לקראת שנת הלי-מודים הבאה.

אתחיל בגי הילדים. אין כמעט דיון בכנסת על ענייני חינוך, שחברי הבית אינם מעלים בו את דעותיהם והשגותיהם על ביצוע הרפורמה בחטיבת הביניים. פחות מכן ניתנת הדעת על רפורמה אחרת, המתבצעת כיום בקנה-מידה גדול ואשר אינה נופלת בחשיבותה מן הנוכחית כוונתי לרפורמה בגיל הרך.

לאחר מחקרים, דיונים ועיון בחוות-דעתם של מומ-חים, הצבנו לנו יעד, שהוא בעיניי החשוב בכל יעדי מערכת החינוך: הרחבת החינוך בגיל הרך, במגוון היהודי ובמגוון הערבי, על כל גילאי 3-4 שמתחת לגן-חובה. יעד גדול הוא, יקר ומורכב, ועל כן קבענו שעלינו להשיגו במרוצת העשור הקרוב. וככל שנק-דים, ואמנם נקדים, כן ייטב. להשגתו הגברנו בשלוש השנים האחרונות את קצב הפעולה בתחום זה, וכבר כיום כ-57% מגילאי 4 ו-3 מבקרים בגנים, אולם בעיירות הפיתוח מבקרים בגנים כ-75%. יש מקומות ששם כבר הגענו ל"חינוך לכל" לגילאי אלה, היינו ל-100%.

הגשמת היעד הזה מותנית בשניים: האחד - והכ-שרת כוח-אדם; השני - הקמת מבנים. לעומת השנה שעברה גדל השנה ב-40% מספר הגנות שהתחילו לימודיהן במסלול להכשרת גנות בבתי-מדרש למורים ולגנות. השנה גם הורחבה רשת הכשרת מטפלות לגיל הרך, למעונות-יום ולפעוטונים.

אשר למבנים, מבין 1,500 מבנים לקליטת גילאי 4 ו-3, שהוקמו במרוצת העשור האחרון, למעלה מ-1,000 הוקמו בשלוש השנים האחרונות. כ-500 מבנים נוספים נמצאים בשלבי בנייה שונים. מימנם, חלקו בא מתקציב המדינה והרשויות המקומיות, הגע-ויות במפעל הפיס, וחלקו מתרומות קרן החינוך. כדי שהחינוך בגילאים אלה ייהפך ל"חינוך לכל", נזדקק, על-פי תכנית-האב, לתוספת של 1,800 מבנים בש-לוש השנים הבאות.

כדי להשיג את היעד הזה במגוון הערבי יש לע-שות מאמצים מיוחדים בהכשרת כוח-אדם ובבנינו, כי בשנים שעברו לא היו הרשויות המקומיות מודעות די הצורך לחשיבותו של הנושא.

מספר הילדים בישראל בני 3 ו-4 הוא למעלה מן 150,000, ומספרם, כן ירבה, גדל והולך.

עמיתי חברי הכנסת, הסטטיסטיקה היא דבר יבש, אולם מאחורי המונחים שהובאו לעיל מסתתרת אחת מההפכות הגדולות ביותר בכל מערכת החינוך. חוקרי הפסיכולוגיה ההתפתחותית ומיטב המכונים גורסים ש-גילם הרכים מעוצבת, למעשה, אישיותו של האדם ומתגבשת תשתיתו האינטלקטואלית. לפי הערכתם, הישגו הלימודיים של התלמיד בשלבי לימוד מתקדמים מותנים, לרוב, בטיב החינוך שהוא זוכה לו בגיל הרך.

הפער התרבותי-החברתי בחברתנו מתחיל בגיל הרך, על כן יש לנקוט אמצעים למניעת היווצרותו של הפער ההשכלתי והאינטלקטואלי כבר בגיל הזה. אם לא, הוא ילך ויגדל בשלבים הבוהים יותר. שכן זהו הגיל שצריך להעניק בו לילד, ובמיוחד לילד מקרב הש-כבות מעוטות-ההכנסה, את החינוך המוקדם והמקדם ככל האפשר, למען יוכל להתמחד בהצלחה עם הד-רשות המופנות כלפיו בשלבי החינוך הבוהים יותר.

חידו לתופעת הנשירה. אבל מערכת החינוך אינה פוטר עצמה מן האחריות לה, ומן הצורך לטפל בכל ילד הנושר מבית-הספר.

לפני שנתיים בערך, כשנוכחנו לדעת שלחוק לימוד חובה אין די "שיניים", התרפנו את האמצעים המשפטיים לאכיפתה, הן על-ידי הגדלת הקנס והן על-ידי הארכת תקופת המאסר.

במקביל תבענו מן הרשויות המקומיות, האחראיות לנושא זה לפי החוק, לנקוט כל האמצעים שהחוק מקנה בידן, כלומר: לאתר את הנושרים ולהחזירם אל ספסל הלימודים. לאותן הרשויות, שנתקשו מטעמי תקציב לאייש את המשרות של קציני ביקור סדיר, שיינו בכך. ידענו, לא כל הנושרים יוכלו לחזור אל ביתם הרגילה. על כן יזמנו הקמתן של מסגרות חינוך מיוחדות לקליטתם.

מתוך החשבת ערכה של "הרפואה המונעת" הק"דמו תרופה למכת הנשירה על-ידי העמקת הטיפול האינדיבידואלי-החינוכי בתלמיד קשה-ההסתגלות בעו"דנו בבית-הספר, ואנו מעמידים לרשותנו, ככל שאך ניתן, צוותים בין-מקצועיים. מיוחדים הכוללים פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ומחנכים. כן פתחנו כי-תות"עור לטיפול, להוראה ולחינוך מסייע; חיוקנו את הקשר עם המשפחה והידקנו את הפיקוח על המטפלים בתלמידים שעל סף הנשירה; מתוך ידיעה כי בין הנושרים של היום מצויים אולי המועמדים-בכוח להיות העבריינים של המחר.

יומה חדשה, שאמנם אינה מכוונת במישרים לטי-פול בבעיות הנשירה, אבל תוכל להיות לנו לעור רב בטיפול בה, היא הקמת השירות הפסיכולוגי-הי-עוצי במשרד. כ-260 פסיכולוגים עובדים כיום בתח-נות הפסיכולוגיות בכל רחבי הארץ. הם מודרכים על-ידי משרדנו, ואילו אנו לומדים ומפיקים לקחים מנס-יונם שלהם.

כאן המקום לומר דברים אחדים על החינוך המ-יוחד. הוחבו מסגרות הקליטה. השנה בלבד נוספו כ-300 כיתות, ובחן כ-4,500 ילדים. בשנת הלימודים הבאה יקף החינוך המיוחד כ-34,000 תלמידים, שהם כ-7% מכלל התלמידים.

בבתי-הספר המיוחדים מונהג בהדרגה "יום הלי-מודים הארוך", ומתרחבת הכשרת המורים. אף-על-פי-כן רבים הם ההורים המוסיפים להתדבק על זלתותיהם של משרדים כדי למצוא מקום קליטה לילדיהם מוכי-הגורל. זהו מצב שאין לשאתו, ואסור לנו להרפות עד שיימצא לו הפתרון ההולם. ילדים אלה ראויים בהח-לט שיועמדו לרשותם שירותי קליטה, שיקום וחינוך — ברמה ובמסגרת התואמות את יכולתם. לא נכלל במשימה אלא אם כן ירוכו הטיפול במכלול בעייתם ביד גוף אחד, כשלהשותו המשאבים, הכלים והנסיון ההולמים את כובד המעשה.

כנסת נכבדה, מילים אחדות על הקליטה. כוונתי לקליטתם של ילדי עולים במערכת החינוך בישראל. בשנה האחרונה בלבד למדו במערכת כ-11,000 תל-מידים עולים. העובדה שאין מדבים להידרש אל נושא זה מדברת, דומני, בשבחה של מערכת החינוך. יל-דים אלה מגיעים לבתי-הספר בכל רחבי הארץ בכל ימות השנה, הם נקלטים במערכת החינוכית מדי יום ביומו, למן גן-הילדים ועד למוסדות להשכלה גבוהה

מיוחדים לדלת-העם" — אמר הפרופסור טיטמוס — "הם דלים מטבעם", Services to the poor are poor services. ואכן, תו-העוני שהיה דבוק ל"יום הלימודים הארוך" תיסכל לא במעט רבים מבין אלה שנוקקו לו. "יום החינוך הארוך" יהיה לכל, וכל אוכי-לוסיית התלמידים תוכל ליהנות מיתרונותיו.

בעוד שעבר הוקדשו השעות הנוספות, שעות אחר-הצהריים, לשיעורי-עור לטעוני-טיפוח, ובשיטות שלא נבדלו לרוב משל השעות שלפני הצהריים, הרי "יום החינוך הארוך" מיועד להשיג שתי מטרות מד-כיות: האחת — להפוך את בית-הספר לבית-חינוך במלוא מובן המלה, כלומר, למקום תוסס בפעילותו היצירתית בכל התחומים: החברתי, האמנותי והספור-טיבי, כשהדגש מושם לא בהפעלתו הסבילה של התל-מיד, אלא בפעילותו והעצמית. האחרת — הושטת סיוע למתקשים בלימודים בהכנת שיעוריהם, אולם בשיטות אחרות, כשהייעוץ וההדרכה הם העיקר בהן. הפעילות החינוכית בבית-הספר, הפורמלית והלא-פורמלית, תשו-לב אינטגרטיבית בשעות הבוקר ואחר הצהריים, לר-בות ארוחת צהריים, ויטלו בה חלק: מורים, מדריכים שיוכשרו לכך, אמנים, הורים ומתנדבים. ממנתנו ששעות אחר-הצהריים לא תהינה המשך שגרתי של לימודי הבוקר, ושהשפעתן על הנושירה הלא-פורמלית תטבע חותמה גם במסגרת הפורמלית.

אין צריך לומר שהחלת "יום החינוך הארוך" על כלל אוכלוסיית התלמידים של בתי-הספר היסודיים תצמצם במידה ניכרת את שהייתם של בני הנועורים בחוצות, ויהיה בה כדי לסייע לאם העובדת ולאם המטופלת בילדים רכים; הוא ימנע שוטטות על השפעותיה השליליות, ויקטין את הנשירה שמקורה בכמה גורמים ולא באחד בלבד.

בשנה הבאה, שהיא הראשונה להחלתו ההדרג-תית של "יום החינוך הארוך", יימצא במסגרתו 40 בתי ספר מסוגים שונים בכל רחבי הארץ. אלה יש-משו כסדנות ניסוי לגיבוש תכניות עבודה ולהפקת לקחים.

חברי הכנסת, כתוצאה ממאמץ אינטנסיבי של המשרד הוחזרו השנה ללימודים סדירים 2,800 נוש-רים. אין אדם בישראל שאינו רואה בחומרה את בעיית הנושרים מבית-הספר, לפני שזכו ילדים אלו במימיו-ם של השכלה הנתבעת מאדם בימיו.

כידוע, המעבק אחר הנושרים קשה הוא מטבעו, מה גם שהוא מופצל בין רשויות רבות. על כן אין באמצא כיום נתונים מהימנים ומוחלטים על היקף הנ-שירה. עם הקמת היחידה במשרדנו לטיפול בביקור סדיר לפני כשנתיים והרחבת טיפולו במניעת הנשירה אנו מרכיזים עתה את הנתונים על הנושרים. בתש"ל, לפי פירסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לא ביקרו בבתי-הספר במגזר היהודי 0.9% מכלל הילדים בני 6 עד 13. לפי אומדנים מאוחרים יותר, חלה ירידה נוספת במספר הנושרים בשנת הלימודים הנוכחית. אמנם יכול מישוה להתנחם בעובדה, שלעומת אומות העולם, אחוז הנשירה בישראל הוא מן הנמוכים ביותר. אף-על-פי-כן אסור שהסטטיסטיקה תניח את דעתנו.

טעות גדולה היא לתלות את קולר האשמה לתו-פעת הנשירה בצווארם של בתי-הספר בלבד. בית-הספר בישראל בשום פנים ואופן אינו המקור הי-

צועות שהם מתבלטים בהם במיוחד, אולם בשאר התחומים יהיו חלק אינטגרלי של חברת הילדים.

לא ארחיב דברים על הרפורמה הידועה, זו של חטיבת-הביניים, ואומר אך זאת: על-פי חלטה הבית, היא מתבצעת ותוסף להתבצע להתאם לכללים שאי-מצנו לנו. על-פי תכנית-האב, שעובדה לפני שנה בערך, יקומו 226 חטיבות מלבד 124 הקיימות, מהן 30 בשנה הבאה. ביצועה המלא של הרפורמה יושלם עד סוף עשור זה.

אני שמח לבשר לבית, כי לאחר דיונים חיוניים חוזרים והתלבטויות, לא מעטות, אנו מתחילים השנה בביצוע מודרג של השינויים במתכונת בחינות הבגרות. השינויים כוללים: פיזור בחינות הבגרות על פני שתיים שלוש שנות לימוד; שימת דגש-יותר בכונשר החשיבה של התלמיד, בהבנתו, בהתמצאותו וכוח הבעתו וכונשר הניתוח שלו; ועיקר העיקרים — חינוך לתלמיד הנב-הן זכות בחירה בין צירופי מקצועות על-פי נטיותיו וכשרונותיו.

תלמידי כיתות י"ב, הנמצאים בימים אלה בעי-צומן של בחינות-הבגרות, כבר נבחנים לפי שאלונים חדשים, שעובדו בהתאם לעקרונות שעמדתי עליהם, ובכמה מקצועות ניתן להם להסתייע בספרי-עזר, בד-פרי-נוסחאות בסיסיים ובמילונים. ואתמאחל להם הצ-לחה מלאה בבחינותיהם.

כאמור, אנו אך בתחילתו של התהליך, ובשלבו השני; כלומר, בשנת הלימודים הבאה יפוזרו הבחינות על פני שתי השנים. בלשון אחרת: תלמידי כיתות י"א יוכלו בשנת הלימודים הבאה להיבחן בשני מקצועות בחינה סופיים. כן יבוטלו בשנה הבאה המבחנים הפ-נימיים בכיתות י"א, פרט למבחן ב"תולדות עמנו בדו-רות האחרונים וידיעת העם והמדינה (אזרחות)". תל-מידי כיתות י"א אשר ישיגו ציון "טוב מאוד" באחד ממקצועות הבחינה בסוף השנה ושני השלישים הרא-שונים של כיתה י"ב, יהיו פטורים בתשל"ה מבחינת בגרות אחת. כן יאפשר לתלמיד המצטיין במקצוע מסוים להגיש עבודה עצמית מבוקרת במקום בחינה. ואל תהא טעות: מגמת השינויים במתכונת בחינות הבגרות לא נועדה, חלילה, לפגוע ברמתם ובהשיגיהם הלימודיים של בית-הספר ושל התלמיד. נהפוך הוא. הביטוי האינדיבידואלי רק יגביר, לדעתנו, את המוטי-בציה ללימודים, וממלא יאפשר הדבר לבית-הספר העל-יסודי להתמסר יותר ויותר לחינוך הערכי.

אנו מצפים שמנהלי בתי-הספר העל-יסודיים יעשו הכל כדי להימנע מלהוציא תלמידים מכיתות ההמשך י"ב גם כאשר קיים ספק לגבי יכלתם לה-גיע לתועדות הבגרות. גישה זו, בגילאים אלה, היא לא פחות מסוכנת לעתים מן הגישה בגילאים נמוכים יותר. יש לנו עניין עמוק שבני הנוער יוסיפו להשתייך למסגרת חינוכית. בחינות הבגרות, יש לזכור, אינה בג-דר חובה אלא בגדר זכות. על כן שומה עלינו לעשות כל שאלא ידנו כדי למונע נשירתם של תלמידים מבית-הספר העל-יסודי. בעתיד תיקבע הערכתנו לבית-הספר לא רק על-פי מספר העומדים בהצלחה בבחינות הבג-רות, אלא, בין השאר, גם על-ידי הצלחתו למונע נשי-רתם של תלמידים בדרך לכיתה י"ב. השינויים במתכונת בחינות הבגרות הם נדבך ראשון ברפורמה כוללת שאנו נו מתעתדים להנהיג במערכת החינוך העל-יסודי. ביי-

אין ערוך לחשיבותם של התעסוקה והשיכון לקליטתם הנאותה של העולים, אולם אין ספק בלבי שדווקא לקליטתם הטובה של בני העולים היא הקובעת את מידת השתרשותה של המשפחה כולה בארץ. יתר על כן: לעתים קרובות קליטתו הטובה של הילד בבית-הספר מונעת את נשירת הוריו מן הארץ.

לצורך קליטתם הקימונו לפני שנתיים בערך יחידה מיוחדת הנועזת במפקח מיוחד בכל מחוז ומחוז. לקליטה במערכת החינוך שני היבטים: קליטה לימודית — כלומר: סיוע בלימודים, בעיקר בלימוד השפה העברית והמקצועות העבריים; קליטה חברתית — דהיינו: דאגה להשתלבותו של התלמיד העולה בחברת התלמידים.

הנסיין בקליטת ילדים עולים מלמד, כי עדיף לרכז את הילדים העולים במוסד אחד, או במספר קטן של מוסדות בכל ישוב וישוב.

בצד הקמת מסגרות מיוחדות, כגון כיתות-קלט לתלמידים עולים, קבוצות-עזר, מרכזי-לימוד, אולפ-נים מיוחדים, מחנות-קיץ משותפים לבני נוער עולה ולבני הארץ, ועוד, נעשה חריש עמוק להכשרת לבבות של מנהלים, מורים ותלמידים, ליצירת אווירה שתסייע לקליטתו הטובה של התלמיד העולה.

בחטיבה העל-יסודית הכין המשרד מערכת בחי-נות מיוחדת במקצועות העבריים, כדי לסייע לתלמידים עולים בבחינות הבגרות, וכן איפשר להם להיבחן בשפת אמם במקצועות הכלליים.

משרדנו מייחס כידוע חשיבות רבה לפעולות הה-עשרה. ואשר לבית-הספר היסודי, הרשוני נא לחזור ולהזכיר: "יום החינוך הארץ" ימלא תפקיד נכבד כיו-תר בתחום זה. גם כיום קיימים בבתי-הספר חוגי העש-רה רבים בתחומים מגוונים כגון אמנות, מדע, ספרות, ספורט וכו'. מתוך נאמנות לגישה הגורסת אינטגרציה חברתית, אך אינדיבידואליזציה בפיתוח מירבי של כש-רונותיו של כל תלמיד ותלמיד ניתנה בשנים האחרונות תשומת-לב לצרכיהם של הילדים המהווננים. בתשל"ג הורחבו חוגי ההעשרה לילדים מהווננים ברחבי הארץ, בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים, ובהם גוטלים חלק מורים, אנשי מדע, סופרים ואמנים. פעילות זו משו-תפת למשרד החינוך והתרבות ולרשויות מקומיות, לאו-גיברסיטות, למוזיאונים ולאגודות הורים. אף-על-פי כן למדנו לדעת שפעולות והעשרה, על כל חשיבותן והיקפן, אין בהן משום תשובה מספקת לצרכיו של אחוז או אחוז וחצי מכלל אוכלוסיית התלמידים כיש-ראל — צרכיהם של הילדים המהווננים במיוחד. לפיכך החלטנו לפתוח בשנת הלימודים הבאה כמה כיתות נסיוניות למהווננים. הכיתות יפעלו בבתי-הספר היסו-דיים הרגילים, אך תלמידיהן ייבחרו מכל חלקי העיר, תוך שימת דגש מיוחד באיתורם של תלמידים מוכ-שרים מקרב השכבות מקופחות ההשכלה. הנסיין מלמד, כי רבים הם הילדים המהווננים גם בתחומי הא-מנויות ועד כה לא מצא פטישם בין הסדן המתאים. לפיכך ייעשה נסיון ליצור מסגרות אשר תהלומנה את נטיותיהם וכשרונותיהם. איננו מעוניינים שתלמידים אלה ינותקו מסביבתם הטבעית ומחברת הילדים הר-גילה. לכן פתחנו את הכיתות בבתי-ספר רגילים, המת-אימים לכך מבחינת התנאים וכוח-האדם. הם לי-מדו בכיתות נפרדות, עם מורים מיוחדים, את המק-

שיה זבמשק, והיא נוקטת בעוד מועד אמצעים כדי להכשיר את הנוכיה לקראתם. מגמת הגידול בחינוך הטכנולוגי והמקצועי תימשך גם בשנים הבאות.

גם בתי-הספר החקלאיים עדים לשינויים במערכת הייצור החקלאית. החקלאות בימינו היא ממוכנת וטכנולוגית, ובתי-הספר מתאימים עצמם להתפתחות זו. הורחבו המגמות לטכנאות ולהנדסאות חקלאיות, לטכנאות הדדים, טכנאות תעשיית החלב, טכנאות גוף, וכו'. כן תוהג מגמה לגיהול משקים קואופרטיביים. יותר ויותר בתי-ספר חקלאיים הפכים לבתי-ספר רב-מסלוליים מגוונים, תוך ניצול הפוטנציאל המקומי בכוח-אדם והתאמה עצמית של בתי-הספר לתנאי ולצרכי של כל אזור. ואזור.

בהקשר זה מן הראוי לציין שבתי-הספר החקלאיים, כמו גם ההתיישבותיים, קולטים באחרונה מספר גדול והולך של נערות ונערים משכבות מעוטות-אמצעים במסגרות החינוך העל-יסודי והיסודי.

בעשרת אלפים תלמידים לומדים בבתי-הספר החקלאיים, לרבות חטיבות-הביניים הצמודות אליהם. מהם כ-6,000 תלמידים נמצאים בפנימיות, ורובם נתיבים על-ידי משרד החינוך והתרבות, "עלית הנעור", המרכז החקלאי ומשרד הסעד. כ-77% מכלל התלמידים בתי-הספר החקלאיים פטורים כליל משכר-לימוד. ראוי לציין, כי קרוב ל-30% מן התלמידים המתחנכים בבתי-הספר הקיבוציים הם ילדי חוץ, רובם בני משפחות מעוטות-יכולת. הם מצאו במסגרת זו חברה, משפחה ובית מכאן, שהתנועה הקיבוצית תורמת תרומה חשובה לאינטגרציה החברתית בישראל. על כך יש להוסיף גם פתיחתם של מוסדות חינוכיים קיבוציים לפני תלמידים ממושבי עולים בסביבתם הבלתי-אמצעית, מגמה אשר תתרחב ותלך.

מילים אחדות על הפנימיות: מבחינה עקרונית אין זה רצוי לנתק את הילד מביתו וממקום גידולו, אולם לעיתים זוהי הדרך היחידה להצילו מציפורני סביבתו. מובן מאליה, שלא כל הילדים בתנאי פנימיה עקרו מסביבתם בלי-ברירה. מקצתם בחרו בבתי-ספר פני-מייתיים מרצון על שום איכותם ורמתם החברתית והחינוכית.

למעלה מ-40,000 תלמידים בישראל, שהם קרוב לשליש מכלל התלמידים בחינוך העל-יסודי, מתחנכים בפנימיות לסוגיה, לרבות הישיבות התיכוניות. רוב התלמידים נהנים מהנחות גדולות בשכר-הלימוד ובדמי הקיום. לעומת מדינות אחרות אחוז התלמידים בפנימיות בישראל הוא מן הגבוהים בעולם, מה גם שבמדינות האחרות הפנימיות רובן פרטיות ומיועדות לעית הכלכלית בלבד.

משפטים אחדים על החינוך במגזר הערבי. בשנים תיים האחרונות חלה התקדמות ניכרת בחינוך במגזר זה. ראש לכל, עלה שיעור הביקור הסדיר בגיל לימוד חובה, במיוחד בכיתות ט'. כן ראוייה לציון העלייה המתמדת בשיעור הלימודים לבנות. ליום מגיעים לכיתות א' של בית-הספר היסודי כ-95% מקרב הבנים וכ-90% מקרב הבנות. הותוו הקווים הכלליים לגיבוש תכניות הלימודים במגזר זה, והדגש מושם, כמובן, בל-שון ובתרבות הערבית.

בחקל זה של מערכת החינוך יש לנו שתי בעיות יסודיות: האחת - שאלת המורים; האחרת - שאלת

מים אלה אני עומד למנות ועדה מיוחדת, ועליה יוטל לבחון את כל הוויכוחים הכרוכים ברפורמה הנדרשת בחטיבה העליונה של בית-הספר העל-יסודי: בתכניות הלימודים, באירגון בית-הספר ובשיטות ההוראה, כש-המטרה היא יתר פתיחות, יתר גמישות ויתר התאמה של המסגרת לכשרונותיו ולגישותיו של התלמיד הפרט.

כבוד היושב-ראש, אני שמח להודיע לכנסת, שהחלטתה לבצע את הרחבת חוק לימוד חובה חנים על תלמידי כיתות י' בני 15-16 תתבצע החל בשנת הלימודים הבאה. היא תושלם בתחילת שנת הלימודים תשל"ג. בתשל"ד יוחל החוק על 30% בקירוב מכלל תלמידי כיתות י' ב-513 ישובים, מהם: 11 ערים, 44 מועצות מקומיות, 47 מועצות אזוריות ו-20 ישובים במגזר הערבי. הקריטריונים לקביעת רשימת הישובים הם: מצבם החמרי של התושבים, מיקומם הגיאוגרפי, שיעור הפטור משכר-לימוד וקיומן של מסגרות מתאימות לקליטת אוכלוסיית תלמידים זו. כתוצאה של החלת החוק ייתוספו בתשל"ד כ-4,000 תלמידים ב-130 כיתות. תלמידים אלה לא היו לומדים אילו לא חוק זה של הכנסת. זוהי זכותם הבלתי-מעוררת של כל נער ונערה לקבל את רמת החינוך המינימלית שהם מסוגלים לה ובמסגרת המתאימה להם; ומחובתה של החברה לאפשר להם זאת. מניעת חינוך זה, שביעיקרו הוא מקצועי, תהיה עוול להם, ובסופו של דבר גם עוול לחברה ולמשק.

טועים הסבורים, כי הברירה שלפנינו היא לימודים או עבודה. הסיכוי הסביר ביותר הוא - שוט-טות של נערים ונערות לא עבודה וללא לימודים עד לגיוסם לצה"ל; והתוצאה תהיה, שעקב כך רבים מהם גם לשורותיו של צה"ל לא יגיעו.

אני מקל ראש בקשיים הכרוכים בקליטתם של נערות ונערים אלה, על אף הכנות המסגרות המתאימות. אנו עושים כל שלל ידנו כדי להבהיר לכלל עובדי מערכת החינוך, שלפנינו משימה חברתית-לאומית ראשונה-במעלה, ועל כן שומה על כולנו למצוא את התשובה הפדגוגית-האירגונית כדי לעמוד בה בכבוד.

חברי הכנסת, רבים המדברים על טכנולוגיה, על מידוע, על פיתוח מודרני של התעשייה והחקלאות במה שקרוי "העידן המודרני". במלוא הענווה אוכל לימוד שמערכת החינוך מכשיה את התשתית לכל אלה.

לא היה זה שינוי סמנטי בלבד, כאשר שמה של "המחלקה לחינוך מקצועי" הוסב ל"מערכת החינוך הטכנולוגי". כבר כיום, כ-75,000 בני נוער, שהם למעלה מ-50% מכלל התלמידים בחינוך העל-יסודי לסוגיה, לומדים בבתי-ספר ובנתיבים מקצועיים-טכנולוגיים, חקלאיים וימיים. במיוחד אני שמח על הגידול שחל בכיתות י"ב בחינוך הטכנולוגי. מספר הלומדים בכיתות אלה הוכפל בשלוש השנים האחרונות, וכיום הוא מגיע ל-8,700 תלמידים. אשתדק הונהגו, בראשונה, גם בחינות בגרות במגמות הטכניות.

בשנת תשל"ג הופעלו כמה מגמות מקצועיות חדשות לנערות, כגון: מטפלות-מחנכות למעונות-יום, סיעוד, מכשירות, חידות ושיטות. בעתיד נעשה לגיוסם של בתי-הספר הטכנולוגיים ונוסף בהם גם מגמות בת-חום האמנויות והעיצוב. אין צריך לימוד שבדרך זו אנו גם מכשירים את ההקשר שילובן של נשים במערכת החינוך ערה לשינויים המתחוללים בתע-

לכיתה י"ב, והיא מחולקת ליחידות שנתיות. בסך הכל זקוקה מערכת החינוך ל-156 יחידות שנתיות של תכני לימודים. כל יחידה כוללת תכנית לימודים, ספר לימוד, חוברת הדרכה למורה, דפי-עזר לתלמיד ואמצעי-עזר בהוראה. מזה הושלמה הכנתן של 86 יחידות.

לא בחודש אחד מתחברת תכנית לימודים, לא בשבוע אחד נכתב ספר לימודים ולא ביום אחד מודפס ספר חדש.

תכניות הלימודים החדשות אינן מסתפקות בציון ראשי פרקים בלבד, כפי שהיה נהוג בעבר, אלא גם מוציאות ספרי לימוד ומפרטות את שיטות ההוראה, לדבות השימוש בעזרי-לימוד ובחוברות הדרכה למורה. כל תכנית מנוסה בשדה, עוברת שינויים, ורק לאחר מכן היא מיושמת במערכת כולה.

זאת ועוד, תכניות הלימודים החדשות מקפידות על קיומן של הרצף בכל נושא ונושא בכל שלבי החינוך - לכן - לכן גן הילדים ועד לכיתה י"ב. הדבר הכרחי להבטחת התיאום והמשך של החומר הלימודי.

הישיגנו בחיבור תכניות לימודים חדשות שימשו דגם ללימוד בסמינר בין-לאומי של מומחים לתכניות לימודים מטעם "האידווגן הבין-לאומי להערכת הישגים בחינוך", שנערך בשבועה בשנת 1971. בדומה לכך מרבים לשבח ברוחבי העולם את תכניות הלימודים של גן, המועברות באמצעות הטלוויזיה הלימודית.

מלבד זאת קיימים ברשימותינו כ-600 ספרי לימוד היוצאים לאור על-ידי מו"לים פרטיים. על חלקם בודאי איבד כחל. ספרים אלה טעונים אישור של ועדה מיוחדת במשרד. לאישור הספרים עומדת לרשותנו שורה של אנשי מדע וחינוך, ששמותיהם אינם מתפרסמים ברבים כדי שלא יהיו חשופים ללחצים, והם המאשרים או הפוסלים ספרים המוצאים לאור בשוק הפרטי.

במשך ארבע השנים האחרונות נפסלו על-ידינו 202 ספרי לימוד. למוללים של 63 ספרים נוספים ניתנה ארכה של שנה, ואם לא יתקנו ועד תחילת שנת הלימודים הבאה, ייפסלו גם הם. 200 ספרים נמצאים בבדיקה.

המערכת מודעת לכך, שיש עדיין ספרים או פרקים בספרים המוסיפים להכביד ללא צידוק על תיקון ועל מוחו של התלמיד. לצערנו, לא כולם כבר נמצא התחליף הראוי.

כל ספר לימוד - ישן וחדש - זקוק לעדכון מתמיד. לפיכך ניתנה הנחיה לבדוק אחת לחמש שנים, לפחות, כל ספר לימוד, לרבות הספרים החדשים. אני מקווה שמשרדנו יעמוד בביצועה. עם זאת לא כל שינויה המופיעה בספרי הלימוד חשיגים מועברת ללא סינון אל התלמיד. גם המורה בישראל אינו חי בחלל הריק. הוא יודע, לדוג, לעדכן עובדות שנתיישנו או לתקן שיבושים בשעת השיעור עצמו.

הפתרון לבעיית ספרי הלימוד שנתיישנו הוא בשניים: (א) כתיבת ספרי לימוד חדשים על-ידי מומחים - ועל כך אנו שוקדים - ועידוד מחברים לכתוב ספרים בסטנדרטים הנדרשים על-ידינו. (ב) עם הריבוי של ספרי הלימוד החדשים, שהופיעו באחרונה ועי תידים להופיע בתקופה הקרובה, והרחבת שידורי הטלוויזיה הלימודית, נוכל להחמיר בפסילת הספרים המיושנים.

הבינוי במרכז הארץ הקימונו סמינר למורים, בנוסף על הסמינר הפועל בחיפה. אשר למבנים, שיעור הי-לודה בקרב ערביי ישראל הוא מן הגבוהים בעולם. לדא-בונגה, הרשויות המקומיות ששם מתרכזת האוכלוסיה הערבית בישראל לא היו בעבר בעלות תודעה מספקת והן לא עשו את שהיה עליהן לעשות בתחום הבינוי. באחרונה חלה התעוררות מבוהקת בתחום הבינוי. הרשויות המקומיות התחילו לעזור לעצמן, ובי-מקביל לכך גדלה גם לאין שיעור תמיכתנו במאמציניהן.

בתשל"ג השלמנו, בסיוע קרן החינוך, את הקמתו של בית-הספר המקיף האזורי הראשון במגזר הערבי - בגליל המערבי. שלושה בתי-ספר מקיפים אזוריים נוספים נמצאים בשלבי תכנון ובנייה שונים: אחד בסח'גין שבגליל המרכזי; השני באום-אל-פאחם שבאזור ואדי-ערה; השלישי בבאקה-אל-גרביה - באזור המרכז. בית-ספר על-יסודי אזורי מתוכנן גם לבני שבטי הבדואים בגבול. באחרונה חלה במגזר זה התעוררות בנוגע לחשיבותם של גני הילדים, והסגנונות הראשונות כבר הופיעו.

כנסת נכבדה, משרדנו השלים השנה את הכנתן של כל תכניות הלימודים, בכל המקצועות הנלמדים בחטיבות-הביניים, כלומר - כיתות ז' ח' ט', שהיו בשעתן החוליה החלשה ביותר בכל מערכת החינוך. אבל עוד בטרם הושלמה מלאכה גדולה זו החילונו בהכנת תכניות לימודים לבית-הספר היסודי ולחטיבה העליונה.

זהו מפעל-ענק, ששותפים לו מאות רבות של אנשי מדע ומחקר מכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל, מחנכים ומומחים לכתיבת תכניות לימודים. רבים מהם הוכשרו לכך על-ידינו, בארץ ובחוץ-לארץ. בפעולה זו נוטלים חלק המרכז הישראלי להוראת המדעים, המשותף למשרדנו, לאוניברסיטה העברית ולמכון ויצמן; וכן המרכז להוראת מדעי הרוח והחברה, המשותף למשרדנו לאוניברסיטה העברית. כן אנו מבצעים פרויקטים מיוחדים בשיתוף עם אוניברסיטות תל-אביב, בן-גוריון וחיפה, וגם עם הטכניון.

עם כניסתי למשרד הקימותי אגף מיוחד לתכניות לימודים. האגף הזה כולל כיום את המרכז לתכניות לימודים, את המרכזיות הפדגוגיות, את המרכז לתו-דעה יהודית ואת היחידה לאישור ספרי לימוד.

לפני שש שנים הוחל בהקמת המרכז לתכניות הלימודים, ורק לפני ארבע שנים בערך התחיל בפעולתו המעשית. לפני כן, במשך עשרים ואחת שנה מאז כינון המדינה, לא פירסם המשרד אלא ספרי לימוד בודדים בלבד, ואילו בארבע השנים האחרונות ראו אור כ-400 פירסומים של ספרי לימוד, חוברות הדרכה למורים ודפי-עבודה לתלמידים. אלה נתחברו על ידינו ועל-ידי המרכזים לתכניות לימודים באוניברסיטות פירסומים אלה מעודכנים, ומתבססים כולם על ההישגים האחרונים בתחומי המדע, המחקר, הפדגוגיה והפסיכולוגיה.

במערכת החינוך יש צורך ב-57 תכניות לימודים לכל המקצועות, בכל השלבים. 40 תכניות כבר הוכנו ומודפסו, ו-15 נמצאות בשלבים שונים של עבודה. כל תכנית לימודים כוללת את הוראת המקצועות במשך כל שנות לימודיו של התלמיד, לכן הגן ועד

גם, משרדנו נערך לכך. ראש לכל, על-ידי הרחבת המסגרת להכשרת מורים, ללא הגבלה מלאכותית. כי אין חשש לעודף מורים, מה גם שיהיה עלינו לספק כוח אדם בהוראה לצרכי רשת החינוך היהודי בתפוצות.

כבר עתה מסתמנת באופק הווה בהכשרת כוח אדם במקצועות חפשיים שונים. יש לשער, כי בעתיד יפנה מספר גדול והולך של בוגרי אוניברסיטאות אל מקצוע ההוראה, שאין סייג לכושר-הקליטה שלו. מה גם שרמת הקיום של המועסקים בהוראה שווה כיום לרמת-הקיום בשאר המקצועות החפשיים.

אך לא הגידול הכמותי בלבד מאפיין כיום את מערכת ההכשרת המורים בישראל. כבר ניכרים הפירות הראשונים של מאמצינו להעלות רמתם של המוסדות להכשרת מורים לסוגיהם ולמסלוליהם המגוונים. המאמצים הללו באים על ביטולם בהנהגה מודרנית של מסלולים אקדמיים בתשעה סמינרים, בהעלאת רמתם של כוחות ההוראה בהם; בפיתוח ספריות ומעבדות המצויידות בציוד לימודי מתאים, ובתנופה גדולה של בנייה בשלב החאשון של תכניות-האב הוצמד סמינר "ארגונים" לאוניברסיטת חיפה, ובחלק ממסלולי לומדים כבר עתה לקראת תואר ראשון. בית-המדרש למורים לחינוך גופני על שם וויגניט קשור באוניברסיטת תל-אביב. האוניברסיטה העברית קיבלה עליה לפתח מסלול אקדמי בבית-המדרש למורים על שם דוד ילין בירושלים, וכן יפעל במסגרתה הקולג' הניסויי להכשרת עובדי חינוך בבידיים.

אוניברסיטת תל-אביב מכירה בכמה חוגים של הסמינר על שם לוינסקי וסמינר הקיבוצים בתל-אביב. אוניברסיטת בר-אילן קבעה כללים, שלפיהם יוכל כל בוגר סמינר להמשיך לימודיו בה ולהינות מנקודות זכות. המדובר במסלולים אקדמיים בבית-המדרש למורים ולא בהפיכתם לאוניברסיטת-זוטא. אנו מחשיבים את התואר האקדמי, אבל אנו גם מעריכים את הייחוד החינוכי שצטטרב בסמינרים למורים ולגנות שלנו, ואין אנו נושאים עינינו לביטולו של ייחוד זה. יתר על כן: גם בעתיד נודק למורים מוסמכים שאין להם תואר אקדמי, והסמינרים הם אשר יסיפו להכשירם. יש יותר מדרך אחת להעלות רמת ההכשרת של המורה, ואנו הולכים בדרכים רבות ומגוונות.

השנה, לראשונה בארץ ואולי אף בעולם, פתחנו מוסד להכשרת מנהלים וסגני מנהלים של בתי-הספר. לאחר לימודים של שנה סימנו בו את ההכשרתם 61 מורים, שישמשו כעתיד של מנהלים וסגני מנהלים בבתי-הספר היסודיים.

אנו מחשיבים מאוד את ההכשרתם של מנהלים, שהם "דמויות המפתח" במערכת החינוך. ואנו חותרים ללא לאות להפיכת כל בית-ספר ובית-ספר ליחידת חינוך אוטונומית. במגמה להגביר את האוטונומיה ואת היוזמה של המנהל ושל חבר המנהלים, אנו נוקטים צעדים ראשונים למימושה של האוטונומיה הלכה למעשה, שלפיה תוטל על מנהל בית-הספר, בצד תפקידי האחרים, גם המשימה להיות מודריכו ומנחהו של המורה, בייחוד של המורה הצעיר.

הטלתי על הפרופ' א. מינקוביץ ד"ר י. באשי לה-גיש מן תכנית לאירגונה המחודש של מערכת הפיקוח וההדרכה. לפני שביעות מספר הוגשה לי הצעת תכנית

שנים והבלתי-מתאימים ולהחיש את הוצאתם מן המחזור, אפילו לפני שיימצא להם התחליף המתאים.

כאמור, כשני שלשים מתכניות הלימודים כבר הושלמו. לפי תכנית-האב, הרי תוך שלוש השנים הבאות תושלמה תכניות הלימודים החדשות לכל המקצועות בכל שלבי החינוך, וברוב המקצועות יחברו גם ספרי לימוד חדשים.

מערכת החינוך בישראל לקוממוניה בנויה, כידוע, על המורה. מדיניותנו בתחום זה מכוונת להעלאת מעמדו של המורה ורמת ההכשרתו. ואכן, בשלוש השנים האחרונות חל שיפור ללא תקדים בשכרו של המורה. כן גדל במידה ניכרת ביותר ומספר התלמידים בבתי-המדרש למורים ולגנות ובבית-הספר לחינוך באוניברסיטת תל-אביב גדל השנה מספר התלמידים בסמינרים ב-30% בקירוב, והוא מגיע עתה ל-7,400. הגידול המרשים ביותר הוא הגידול במספר תלמידי שנה א' בסמינרים, גידול של 37% לעומת השנה שעברה. כן נמשך התהליך של הארכת משך ההכשרה של הסמינרים, משנתיים לשלוש — לעומת השנה שעברה, גידול של 40% במספר התלמידים שהמשיכו לימודיהם גם בשנה השלישית.

אני שמח להודיע לכנסת, שגם לקראת שנת הלימודים הבאה נמשך הגידול במספר הנרשמים לסמינרים. כבר עתה עלה ב-30% מספר הנרשמים. לפי הערכתנו יגיע מספר התלמידים בסמינרים בשנת הלימודים תשל"ד ל-9,000. אם נוסיף למספר זה את מספר התלמידים בבית-הספר לחינוך באוניברסיטאות, העולה על 3,000, הרי מספר המתכשרים להוראה בישראל הוכפל בארבע השנים האחרונות.

מרכזי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

אולי יש לכבוד והשר מספרים גם ביחס לחלוקה של נשים וגברים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לא, אין לי. איכין בדברי התשובה שלי. ממיפקד התלמידים בסמינרים שנערך השנה על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אפשר ללמוד על התפתחות מעניינת בהכשרת מורים.

כבוד היושב-ראש, מן הנתונים מסתבר שהכשרת המורים בישראל משמשת מכשיר חשוב ביותר ל"מוביליות" בחברה הישראלית — בעיקר זו של בני יוצאי ארצות האיסלאם. כ-35% מכלל תלמידי הסמינרים, אבותיהם, או הם עצמם, נולדו בארצות ערב; ולמעלה מן 40% מן התלמידים, אבותיהם הם בעלי השכלה יסודית או נמוכה יותר. תהליך זה מלמד, כי קבוצות שנחשבו עד כה לטעוונות טיפוח מתחילות להראות תושיה וצמיחה עצמית, והדבר בא על-בני-טויו גם בשיעורם הגדול והולך של בני קבוצות אלו בקרב המורים ומדריכי הנוער.

במערכת החינוך מועסקים כיום למעלה מ-40,000 מורים. לפי תחזיות הביקוש לכוח-אדם בהוראה, נודק בשנת הלימודים תשל"ה ל-60,000 מורים. בהתאם לתחזיות שערך משרדנו, נודק, בקירוב, ל-8,000 מורים בממוצע כל שנה במשך חמש השנים הבאות כתוצאה מן הריבוי הטבעי, מן השיפור ברמת ההוראה ממילוי מקומם של מורים הפורשים לגמלאות. ואמ-

תנופה ותסיסה מעודדת ביותר ניכרת בפעולותיו של אגף הנוער, שהוקם במשרדנו לפני שנתיים בע"ר. במיוחד הורחבה פעולתו בקרב "נוער מנותק". לפני שנה טיפלו ב-100 חבורות נוער, השנה ב-260, ובהן כ-2,600 נערים ונערות. התחלנו גם בפעולה אינ-טנסיבית במושבים וכן באחדות מעיירות הפיתוח, שמצבן החברתי-הכלכלי רחוק מלהניח את הדעת. במקומות אלה מושם הדגש בטיפוח מנהיגות צעירה. כבוד היושב-ראש, החינוך התברתי-הערכי ובבתי-הספר זכה גם הוא השנה לתשומת-לב רבה יותר. טופ-חו חברות התלמידים, ונעשו נסיונות לשלב את בתי-הספר בפעולות הקהילה. מאמצים מיוחדים מושקעים בקידום של תנועות הנוער. השנה בלבד סייענו לגי-בוש של 60 גרעיני התיישבות של ה"תנועות". הג-ברנו את הפעולה החינוכית בקרב הנוער העובד, ועו-דדנו הקמתן של מועצות תנועות הנוער ברשויות המ-קומיות.

ואשר לתרבות ולאמנויות: בדומה לשינויים בחוק המועצה להשכלה גבוהה, הנחתה על שולחן הממשלה הצעת חוק להפיכת המועצה הציבורית לתרבות ולא-מנות לגוף ציבורי סטטוטורי, שבידו יופקדו הסמכויות לקביעת ההקצבות למסדות אמנות לתמיכה באמנים יוצרים.

בגילוי-לב אומר, שאין דעתי גותה מתנאי יצירתם של הסופרים והמלחינים בישראל. הללו, דממה לי, מקופחים לעומת אמנויות אחרות, כל כלי לעומת תנאי יצירתם של האמנים המבצעים. אפילו ספר עברי דב-מכר, אשר על כתיבתו שקד הסופר שנים אחדות, אין בו כדי לפרוסו בכבוד ולוא גם במשך שנה אחת בלבד. בדעתי לנסות לחולל מפנה מהותי בגישתנו אל האמן היוצר. אמנם יש התחלות מבורכות, כגון הגשת סיוע לסופרים צעירים בהוצאות ספריהם; והחבת מע-רכת המילגאות; הגרלת הסכום וההיקף של פרסי היצירה, ובאחרונה — המגמת סופרים-אורחים למשך שנה אחת לאוניברסיטות בישראל.

המפנה האמיתי יחול כאשר אקבל את המלצו-תיה של ועדה מיוחדת, משותפת לנו ולאגודת הסופ-רים, שבמיניו לפני חצי שנה בערך ושאת מסקנותיה אני עומד לקבל בימים הקרובים ביותר.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חינוך מיני וחי-נוך לחיי משפחה יונהגו בהדרגה ובאופן סדיר החל בשנת הלימודים הבאה. אלה הם שני חלקים של נושא אחד, ואין מקרה שהאחד לא ילמד בלא האחר. אם בכלל יש מקום לתמיהה, הרי זה רק על כך, שנושא זה חשוב וזה מציק לנוער לא זכה עד כה לטיפול שיטתי ואחראי. המטרה היא להכשיר את הא-דם הצעיר לקראת החיים, לסייע לו להבין את עצמו ולחנכו לכיבוד הוולת.

בימינו שוב אין נושא המין בבחינת טאבו, ומ-ערכת החינוך חייבת לתרום את תרומתה המייצבת לחינוכו של הדור הצעיר בתחום זה דגיש, למען לא יופקד להשפעות האחרות, ביניהן מזיקות ביותר, המסתערות עליו באלף דרכים וצורות.

מעטים הם סיכויי לשכנע את המתנגדים, באז-ינה אומר אך זאת: בדעתנו להעמיד את הנוער על הנזקים הכרוכים בחיי מין בטרם בגרות ובטרם יכולת לשאת באחריות, ולהבין את החשיבות שבחיי משפחה

פעולה, ואנו מעיינים בה במגמה להעמיד את הדרכת המורים במרכז פעולתנו בשנים הקרובות; בנוסף, כמו-כן, על שאר תפקידיו של הציבור.

סיום הלימודים בבית-ההמדרש למורים ולגננות, בבית-הספר לחינוך באוניברסיטה או בקורס למנהלים, אין אנו רואים אותו כסוף פסוק. הכשרתו של המו-רה, במגמה להעלות את רמת החוראה, חייבת להי-משך כל ימי עבודתו, תוך השתלמות מתמדת. להשגת מטרה זו מתארגנת עתה מערכת ההשתלמויות הענפה שלנו, והפעולה הזאת נעשית בשיטות עם הסתדרות המורים וכן עם אירגון המורים העל-יסודיים.

אנו מעבדים תכניות חדשות להנהגת שיטות הד-רכה צמודות למורה הטירון (סטאזי), כפי שזה מקובל במקצועות המשפטיים והרפואה. כן הקימונו השנה מרכזי קבע להשתלמות מורים במקומות שונים בארץ. בשנת הלימודים תשל"ג נכללו במסגרות השונות של השתלמויות מורים כ-13,000 מורים וגננות.

כאשר תתחיל "האוניברסיטה הפתוחה" בפעולתה, יעמוד לרשותנו מכשיר כביר להשתלמות, שבאמצעותו יוכלו מורים מוסמכים להוסיף להשתלם, והרוצים בכך יוכלו להגיע לתואר האקדמי הראשון.

כבוד היושב-ראש, לא ארחיב את הדיבור בהרצ-אתי זו על פעולותינו בתחומים נוספים של משרד החינוך והתרבות, כגון ההשכלה הגבוהה, ההסברה, שירות הסרטים, התרבות והאמנויות, הנוער והס-פורט. הללו יידונו במסגרת מתאימה ובמועד אחר.

ההתקדמות הרבה בתחומים אלה מאופיינת בין השאר על-ידי הגידול המרשים, אולי חסר-התקדים, בתקציבים בארבע השנים האחרונות. זאת — גם אם נגבה את התוספות שנדרשו עקב ההתייקרויות.

אתן את רשות הדיבור לנתונים היבשים: תקציב התרבות והאמנות גדל מ-13 מיליון לירות ב-1969/70 ל-40 מיליון לירות ומעלה ב-1973/4, דהיינו פי שלו-שה.

תקציב ההשכלה הגבוהה גדל מ-241 מיליון לירות בקירוב ב-1969/70 ל-700 מיליון בקירוב ב-1973/74. כלומר: גידול של פי שלושה לערך. בתקופה זו גדלה השתתפות הממשלה והסוכנות היהודית בתקציבי ההש-כלה הגבוהה מ-162 מיליון לירות לערך ל-510 מיליון לירות לערך. דהיינו: פי שלושה ומעלה. לציון מיוחד ראוי הגידול בקרן ההלוואות לסטודנטים, המשותפת לממשלה ולבנקים והגדולים, מ-5 מיליון לירות ב-1969/70 ל-12 מיליון לירות ב-1973/74, ואנו מקווים להגיע עוד השנה ל-15 מיליון לירות.

התקציב לפעולות בקרב הנוער גדל גם הוא פי ארבעה, מ-6 מיליון לירות לפני ארבע שנים ל-27 מיליון לירות השנה. התקציב המיועד לתמיכה בפעו-לות ספורט גדל גם הוא פי שלושה בקירוב בארבע השנים האחרונות. ב-1969/70 הוקצבו לנושא זה כ-3.6 מיליון לירות, ואילו השנה — למעלה מ-9 מיליון ל-י-רות.

לא ארחיב את הדיבור על היקף פעולותיהם של מרכז ההסברה ושל שירות הסרטים הישראלי. אומר אך זאת: הם עומדים בכבוד במאמצים המיוחדים והמדרשים מהם במפעלי שנת הכ"ה ליסוד המדינה, בנוסף על עבודתם השוטפת.

כה, ומבחר של יצירות הגותיות וספרותיות — ישנות וחדשות — שינקו מן המקורות או דנו בהם, אם בדרך היצירה הספרותית ואם בדרך העיון והביקורת ההיסטורית והמדעית.

אני רוצה לחזור בקצרה על דברים שאמרתי בכ"ג נס מיוחד שהקדשנו לאחזונה "לתודעה היהודית", ושימקצתם הובאו במאמר שהנחנו על שולחנכם. נראה לי, שהמהות היהודית באה על ביטוי בעיקרה בארבעה עיקרים: (א) הכרה באחדות הכל-עולמית של העם היהודי כעם אחד ומיוחד ובשותפות גורלו. (ב) ערבות הדדית בין כל חלקי העם, המחייבת ערבות חברתית למען חיבתו כאן חברת מופת צודקת — כפי שחלמו עליה הנביאים ומתקני עולם. (ג) מרכזיות של ארץ ישראל וירושלים בתולדותיו ובחייו של העם. (ד) יניקה מכל מקורות הרוח והתרבות של העם לדור דורו.

עיקרים אלה ניתנים להעמקה בקרב כל חלקי העם אם יילמדו בשיטה נכונה ובכלים הנאותים. זאת, כחלק בלתי-נפרד של תולדות עם ישראל וארץ ישראל, ושל יצירת יחידים בישראל — על דקע ההיסטוריה הכללית.

מוסכם על כולנו, שאין לדת לחקון של תולדות ישראל בלא לימוד תולדותיה של האומה, אמונתה ורוח יצירתה ותרבותה, בכל גילגולי גורל האומה.

את התחומים הדנים בדברים שבין אדם למקום עלינו להשאיר ליחיד ולבחירתו החפשית ולהתרכז בתחומים המשותפים לכולנו. אלה הדנים בדברים שבין אדם לחברו, כנכס חברתי-לאומי.

יעקב מורחי (אגודת ישראל):
אי-אפשר להפריד ביניהם.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

הדת היהודית שמרה, בלי ספק, על קיומו של העם היהודי, אך היא גם שימרה והקפידה. הציגות המעוגנת עמוק עמוק בתולדותיו ובמורשתו של העם, היא היא ששיחררה את ערכי היהדות מקאנונים.

הציגות הבלתי-דתית ודאי ידעה גם מחלות יל-דות מדרגיות והכרחיות, כנראה, לכל תנועה מהפכנית. בינתיים הספיקה להתרפא מהן.

בשביל היהודי הדתי, המורשת היהודית העתיקה היא מקור כל המקורות. אולם, חברי הכנסת, דבר מה אירע, בינתיים, בעם ובעולם, ולא בכל המקרים ניתן להשיב בתשובות של האתמול על הבעיות של היום.

אני מאמין, יבוא יום ויתברר, כי מה שחולל המפץ על הצינוני בעם וביישובה של הארץ, ביצירת ערכי עבודה ומסורות-חיים של מוסר וערכות הדדיות בין אדם לאדם ובין אדם לחברתו, ייחשב לאחת התרומות הגדולות ביותר של העם היהודי למורשת הדת-חזית של היהדות.

ואכן, כבוד היושב-ראש, אנו פועלים להעמקת הידיעה והתכנים, הן של המורשה היהודית לדורותיה והן של תולדות הישוב, ולהזהרות ערכית וחוויתית עמם. יותר מאשר בעבר, יילמדו שניהם במערכת החינוך כחלק אינטגרלי של ההיסטוריה, הפילוסופיה, הספרות והגיאוגרפיה. ברוח זו תפעל המערכת כולה.

תקינים, כמו גם את ההשלכות הנדעויות לחיי המשפחה, המבוססים על כבוד הדדי, על גידולם וחינוכם של הצאצאים.

פסיכולוגים ופדגוגים בני-סמכא עיבדו תכניות להעברתו של הנושא בשיטות אחרות המותאמות לערכי למו של הנוער ולקבוצות הגיל השונות ששם יילמד. לא כל מורה יכול ומוכן לטפל בנושא כה עדין. על כן תוטל המשימה על מחנכים ומומחים שיוכשרו לכך, ותחילה דק באותם בתי-ספר שיהיו מוכנים להנהיג את הנושא להלכה. תכנית מיוחדת מעובדת בלתי-הספר הממלכתיים-דתיים, המתאימה כמובן להשקפת-העולם הדתית.

עמיתי חברי הכנסת, שינויים יחולו גם בנושא הקרוי "תודעה יהודית". כוונות טובות, בלי ספק, הניעו בשעתם את זמן ארן ז"ל ואת דוד בן-גוריון, ייבדל לחיים ארוכים, כאשר ביקשו להעמיק בקרב הנוער הישראלי את תודעת העם ואת מורשתו, על-ידי הנהגת הנושא שנתפרסם בדברים בשם "התודעה היהודית".

כבר אז נמצאו מי שחלקו על צעד זה. בין השו-ללים אותו היו מי שמכונים "כנענים" לסוגיהם. עמם אין בדעתי להתווכח. אולם היו גם מסתייגים רציניים, והם הרוב. הללו שאלו עצמם שאלה לגיטימית: כלום אין תכנית הלימודים בבית-הספר הישראלי מספקת כדי להקנות לתלמידיו את מורשת העם? והוסיפו: אם אין היא מצליחה בכך, הרי יש לשנותה. מוכן שהיה גם סוג נוסף של מסתייגים ושלולים, כוונתי למחנה הדתי, שלדעתו הוא בלבד נושא משך ההיסטוריה היהודית ומורשתה הרוחנית של היהדות.

דבר אחד מוסכם, כמדומני, על רוב חברי הבית, והוא שמורשת העם היהודי, בין בפירושה הדתי המובהק ובין בלבושה החילוני-הרוחני, היא קניין העם כולו; ועיקרי המורשה הרוחנית, המוסרית והתרבותית דואו שיהיו לנחלת כל חלקי העם. על חלקה של מורשתנו העשירה אבד דאי כלה, ואולם חלקה הגדול הוא בבחינת ערכי נצח, אם כתרבות מוסר, אם כהשקפת-עולם חברתית ואם כנכסי לשון, ספרות ותרבות.

היהודי החילוני אינו יכול ואינו צריך לוותר על העושר הגנוז הזה. אם יעשה כן, סופו להישאר בלא כסות ובלא שורשים.

השאלה היא איפוא, כיצד להקנותם לדור הצעיר. האם על-ידי לימוד פרקי פולקלור ומנהגים בלבד? תשובתי היא — לא. מה שאנו זקוקים לו הוא העמקת דעת של הנוער הישראלי במורשת האומה לדור רותיה ולרבותיה, ובחיווק מודעותו עמה ולא כ"קמצוץ של יהדות".

התוך ולא הצורה החיצונית הוא שצריך להדריך אותנו, הגרעין הקיים ועומד ולא קליפתו החולפת. אני מתנגד מבחינה עקרונית ל"אינדוקטרינציה", ואינני מאמין בה מבחינה מעשית. אני מתנגד לכפייה, כי כפייה אינה חינוך, וגערות והטפות מוסר אין בהן כדי לשכנע לאורך ימים.

במורשתו הרוחנית העשירה של עמנו גנוזים ארצות עצומים, והמפתח אליהם הוא: להעמיד לרשות התלמיד מקורות מבוררות ורלוונטיות לא רק בתכנון אלא אף בפירושה ובצורתו, שיהיו נוחות לקריאה ולקליטה. מקראות ובהן מכתב פרקי המקור; טכסטס מן המשנה, מן התלמוד, ממאמרי חז"ל; אגדה והל-

דיון

ה"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, ועדת הכנסת והקציבה שלוש שעות לדיון על סקירת שר החינוך והתרבות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת רימלט, ואחריו לחבר-הכנסת לוין.

אלימלך רימלט (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצון ובעניין. קראתי את כל החוברות ששר החינוך והתרבות דיבר עליהן, גם את נאומו המודפס, גם את מאמרו הנאה וגם את טיכום פעולות המשרד בחוברת המונחת על שולחן חברי הכנסת. בכל המסמכים האלה — מובן שבמידה מסוימת הדברים חופפים — יש תכניות יפות, חידושים חשובים, רפורמות העומדים על סדר-יומו של המשרד, מהם בשלב הביצוע, מהם בשלב הניסוי ומהם בשלב הליבון המחשבתי. יש הרבה דעי-יונות חינוכיים מעניינים, ששר החינוך והתרבות ועוזריו מעלים אותם לעתים קרובות לפני הציבור. משתקפת בעבודת המשרד פתיחות ורגישות להלכידות בציבור ורצון לחדש ולפרוש יריעות חדשות. מלכתחילה היה לי רצון להתווכח עם השר דווקא בכמה עניינים שהייתי מכנה אותם "פילוסופיות החינוך שלו", אבל התגברתי על היצר הטוב, ואדבר על דברים רוחניים יותר. אאלץ דים ואגיד, שאף אם יש בכל סקירת שר החינוך והתרבות מן החידוש, בעיקר אחזור על הדברים שאמרתי לפני שנתיים ולפני שנה, לא בפרטים, ואלא בהשגתי המרכזית על מדיניות משרד החינוך והתרבות.

שפע הרעיונות והתכניות שצריכים להתבצע בעת ובעונה אחת, בעשור הזה, פרויקטים כה חשובים, כה מקיפים וכה גדולים — אינם מסוגלים להתבצע בצורה משמעותית אם אין לגד עיני השר סולם עדיפויות, אם אין קביעת דין-קדימה, אם אין מוקדם וימאוחר. מדוע לא ייתכן הדבר? מחמת מגבלות אובייקטיביות וסובייקטיביות; בשל מגבלות דבות בכוח-אדם שקיבל הכשרה ועומד לרשות עבודת המשרד במרכז ובהיקף, ובשל פיצול כוח-המחשבה זכוח-העשייה, גם במשרד וגם מחוצה לו. כל הרצון הטוב והכוונה המר-קיעה והמדרתקת ביותר לא יוכלו להתגבר על כך. מהי התוצאה? מתחילים בפרויקט אחד, ומיד קוסם, רומז וקורץ פרויקט שני. אז מסיחים את הדעת מן הפרויקט הראשון, שנשאר ללא תשומת-לב מספקת ול-לא כוח-אדם הדרוש לשם בקרה ומעקב, כדי לאתר ותק-לות ולסלקן, כי תשומת-הלב כולה והזרקור כולו של המדיניות ושל עניין הציבור כבר מופנים לפניה אחרת. כשיש פרויקטים חשובים מרובים כל-כך — וכולם חשובים, אבל יש חשובים מאוד וחשובים קצת פחות — ומבקשים לבצע הכל בבת-אחת, בהכרח נכשלים בביצוע. כי משהו נעשה תמיד, על חשבון דבר אחר, וייתכן — חשוב יותר.

אומר מיד: דברים רבים וטובים נעשו ונעשים. אני רוצה לציין דברים כגון בית-ספר לעובדי חינוך בכורים, למנהלי בתי-ספר, עידוד יומות חינוכיות של המורים — אם כי צריך להכשיר מורים שידעו לנצל יומה. עד כה, לפי השיגרה והשמרנות, לא חונכו מורים ולא הורגלו לכך; או למשל ביור סמכויות. אבל עושר החברות שמרד המשרד החינוך והתרבות לרעתו.

ואני רוצה להביא כמה דוגמות. ניקח למשל את המשולש: חינוך בגיל הרך, חינוך יסודי וחינוך על-יסודי. כאן יש רצף חינוכי, כלים משולבים, אבל אי-אפשר לעשות הכל בבת-אחת. חובת החברה והמדינה להבטיח חינוך בגיל הרך לאוכלוסיה במצוקה, למשפחות ברוכות-ילדים, לשכבות חלשות מבחינה כלכלית, בישווי עולים, בעיירות פיתוח, בפדרי ערים. אבל לא נוכל כיום, אפילו במשך עשור שלם, ואוסף: אין אנו חייבים, להבטיח חינוך חנים בגיל הרך לאותו חלק של האוכלוסיה, בעיקר שכבות-הביניים, שבקרבנו, במאמצים, בלאו הכי שולח את הילדים לגן או לכן. אנחנו צריכים לדאוג לאלה שכלי "פרוטקציה" לכתית" (אם אצטט את ירדני המנוח השר ארן ז"ל) לא ישלחו את הילדים לשם. כי פיתוח החינוך בגיל הרך לכל יבוא על חשבון דבר-מה אחר, ואני טוען: על חשבון בית-הספר היסודי.

שינוי נכון שבגיל הרך אפשר וגם צריך לפתח את הילד ולקדמו. לא רק בגיל שלוש, אדוני השר. כבר מסוף השנה הראשונה לחייו, או מאמצעיתה; וב-וודאי בשנה השנייה. אבל מה צפוי לילד בשכונה שיקבל חינוך מגיל שלוש, יתקדם, יתפתח, ולאחר מכן ייכנס לבית ספר יסודי חלש, עם מורים לא-מתאימים, מורים חלשים, בלי אביזרי לימוד מתאימים, כשהרבה דברים חסרים במוסד? ההתקדמות תלך לאיבוד, והפיגור יתחיל להצטבר. והאם יש לנו אפשרות להקים לכל ילדי ישראל מבני גן? אי-אפשר לשכן גן בבניין של שלוש ארבע קומות, כמו בית-ספר. זה צריך להיות מבנה מיוחד. האם יהיה לנו כסף לכך? האם מותר לעשות זאת? בתקופת האינפלציה הדוהרת, כשיש מחסור במלט ובעובדים, ובשעה שיש מבנים פסולים בבית-הספר היסודי, גם במגזר היהודי, אבל במיוחד במגזר הערבי? ואני בוש ונכלם כשאני מבקר בבת-ספר ערביים. אני מנזה עם אלה שאינם מפחדים לחיות עם אזרחים בני העם הערבי, גם אם יעלה מספרם על מיליון, כאזרחים שווים-זכויות. ואני בוש ביהודי, כאשר בבקרי בהרבה כפרים ערביים אני רואה את חדרי הכיתות. אני יודע שהדבר נובע מהזנחה רבת-שנים.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לא נעשה?

אלימלך רימלט (גח"ל):

אני יודע שיש לך תכנית-אב, שבתקציב קיצוץ אוחתה. אבל יש גם כאן סולם עדיפויות. ואני יכול להעיר דק הערה אחת...

שושנה ארבל-אלמוליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא רואים גם בתי-ספר?

אלימלך רימלט (גח"ל):

לא אענה על קריאות-ביניים, לא מעודדות ולא משיגות.

שושנה ארבל-אלמוליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה אומר שאתה בוש. מתר גם להתבך במה שנעשה.

תוספת שעות בלבד איננה, כאמור, תרופה לבית-הספר היסודי. ועדת הרפורמה לא בכדי הדגישה שיש צורך בתיקון של בית-הספר היסודי למען תצליח הרפורמה. אנדי דברים אולי נשכחים: פרויקט הנח' לאות הוא דבר מבוזר, עמד במבחן. חשבתי שה' דבר יתפרש על פני ידיעה רחבה, על בתי-ספר ובמקומות שונים, כי משמעות הניסוי היא: אינ' טגרציה והתקדמות ניכרת. אבל אינ' רואה את הקצב. אני חושב שזה אחד הדברים החשובים. אבל בני-תיים נתגלו דברים חשובים רבים וחדשים, והוסחה הדעת.

אנחנו באים כעת לחטיבת הגיל הרך. זו אחת מהמלצות ועדת הרפורמה. דעת המדענים והמלומדים שהזכרת אותם, אדוני השר, עמדה לנגד עינינו בשנת 1967, והצענו את הקמתה של חטיבה זו. ואני שואל אותך, אדוני שר החינוך והתרבות, ואני שואל גם את עצמי: כדי להפוך את יום הלימודים הארוך ליום חי-נוך ארוך, מריצים פרויקט ניסיוני ראשון ב-20 בתי-ספר; כדי להריץ חטיבה לגיל הרך עושים זאת רק ב-12. עם כל הכבוד ליום חינוך ארוך במקום יום לימודים ארוך, סבירי שהחטיבה לגיל הרך חשובה הרבה יותר.

ואם מדברים על יום לימודים ארוך, על יום חינוך ארוך (לכאורה אין זה אותו דבר לפי התכנית, קראתי את הדברים), — כלום לא יהא חשוב יותר לאתר את התקלות? כי סוף כל סוף, הסקך של מכון סאלד היה אמביוולנטי במקצת. אם זה מביא תועלת רבה או לאו. מעניין הדבר שהיה זה הפרויקט הראשון בין נושאי הטיפוח שהכל הסכימו לו. ביחס להקבצה — עלו על מתרסים; ביחס ליום לימודים ארוך — אמרו: כזה דבר וקדש. אולי צריך היה להסיר מכ-שולים, לתקן תחילה ביום הלימודים ה"ארוך", לעת עתה. כי יש מקומות שהילדים באים מבתים מבוססים, חלק מהם הולך לתנועות נוער, חלק מעסיק את עצמו בצוהה אחרת. אין כאן כורח שאין לעמוד בפניו, ועל כן אפשר להמתין לגבי הנהגת יום לימודים ארוך לכל ילדי ישראל, ולהקדיש מרץ ומשאבים לדברים הכר-תיים יותר. מלבד זאת אין כיום המנהלים ערוכים לכך, אין די מודים, חסרים מדריכים, וכי' וכי'.

ועוד הערה: אם ילד נשאר כל היום בבית-הספר, בלי הפסקה, הרי מבחינה חברתית-חינוכית צריכים כל הילדים לאכול יחד בחדר האוכל. ולא תהיה אפשרות שאלה שיש להם — ילכו הביתה לאכול, והאחרים יישארו בבית-הספר. ואני שואל: האם יש לנו "מס-עדות" מתאימות בכל בתי-הספר? הלא בבתי-ספר רבים אוכלים כבר כיום במשמדות. ולא אדבר על הארוחה ועל טיבה היו כלותה. ההזנה בבתי-הספר היא אחת הפינות הנשכחות, שהמשרד אינו מפנה אליה שום זרקור.

ועוד דבר: בארצות שונות בעולם, ששם הונהגו לי-מודים לפני הצהריים ואחר הצהריים — אין זה "יום לימודים ארוך", כי שם באים הילדים לבית-הספר לפני הצהריים, בצהריים הולכים הביתה, וחוזרים אחר הצהריים. ובכל אותן ארצות קיים עוד מנהג. שם לומ-דים בבית-הספר רק חמישה ימים בשבוע. כך באי-רופה וכך גם בארצות-הברית.

ובכן הייתי מציע למשרד החינוך. והתרבות לחכות מעט בעניין "יום החינוך הארוך", על כל הטוב המיוחל

אלימלך רימלט (גח"ל):

בטיפול בחינוך הערבי יש להתבסס רק על שיקולים חינוכיים וממלכתיים, לא על שיקולים אחרים של מיו-חסים ולא-מיוחסים.

בעיית בית-הספר היסודי איננה תוספת שעות, אדוני השר. מי כמוך יודע זאת. אם יש לימוד מ-מעוטי, כיתה לא-גדולה, מורה עם הכשרה מתאימה, אפשרויות למידה נאותות, הרי אפשר להסתדר. אפילו בפחות שעות. אמנם אני מבקר על כך שהוחזר לבית-הספר היסודי מה שגולקת ממנו. אם אין אווירה חינו-כית ואין רמת עבודה בבית-הספר — תוספת שעות היא הוצאת כסף לבטלה, מפני שגם השעות לפני התו-ספת לא היו משמעותיות.

אותם חברי כנסת שערכו ביקור בקורסים להש-תלמות בצה"ל, קורסים לתלמידים המקבלים השלמה לחינוך היסודי, ראו הרבה חיילים, וגם שוחחו עמם, שגמרו שבע כיתות, אחד אפילו שמונה, רובם שש כיתות יסודיות, אבל לא ידעו קורא וכתוב, ואם בני-תיים תוקן הדבר במקצת — הוא לא תוקן לגמרי. יש עוד מקומות כאלה ויש עוד בתי-ספר כאלה. זו רק אחת הדוגמאות המראות מדוע אנו חייבים להתאכזר לעצמנו, להגות לפי סולם עדיפויות ולהפנות את המש-אבים לנושאים "בוערים".

דבר נוסף: עשית דבר יפה מאוד. הוספת שעות להתעמלות. אבל, אדוני השר, בכמה בתי-ספר יש אולמות להתעמלות? יכול להיות שאין לי מידע מס-פיק, כי אני ניזון מסטטיסטיקות ישנות. הסטטיסטיקה האחרונה שלי היא שבערך רק ב-40% מכל בתי-הספר היסודיים יש אולם התעמלות. ביקו, בימות השרב, אי-אפשר להתעמל בחצר. בחורף, בימי הגשם — אי-אפשר. אפשר לטעון: אין הרבה ימי גשם בארצנו (אם כי אנחנו מעוניינים מאוד, בודאי אותה חקלאי ואני כאורה, שהיה בחורף הרבה ימי גשם). אבל בבתי-ספר רבים מאוד אין חצר מרוצפת. יש בוץ ימים רבים לאחר הגשם, בעיקר כשיש אדמות, כמו בדרום, שאין סופגות. אי-אפשר להתעמל בחוף, בחצר. מה תיקנת בתוספת שעות להתעמלות אם אין אולם הת-עמלות?

לדעתי, במקום לבנות גיגילדים לאוכלוסיה שיל-דיה בגיל הרך אינם נשארים בבית או בחוף אלא מבקרים בגנון או בגן (לאוכלוסיה נזקקת, במצוקה, — הכל), אולי מוטב לשפר את הקיים.

ובהעיה העיקרית, שאין לי פתרון לה, ממש כמו שלמשרד החינוך אין פתרון: כיצד נמצא את המורה החזק לילד החלש, את המנהל הטוב לבית-הספר בי-שוב של עולים, בפרבר, בשכונה, במקום נידח? בחב-דה חפשית אי-אפשר לשלוח משטרה להעביר מורה, ואינני מציע שיטות כפייה. אבל נחשוב נא על תמ-ריצים בלתי-שיגרתיים למורה שילך למקום "נידח", אם הוא רצוי שם. לא רק להרבות במשכורות ולהבטיח תוספת שכר, אלא אף להבטיח "פרס", כדי שיוכל המורה, לאחר כמה שנים של עבודה ביישובים של מצו-קה או של רמת בית-ספר נמוכה, ללכת להשתלם על חשבון המדינה למשך שנה שלמה. קצת מודעת שלי-חות. קצת הרגשת חובה ואחריות והרבה תמריצים מצד המדינה, — כל אלה ביחד יוכלו לתרום לפתרון הבעיות ולעשות למען תקנתו של בית-הספר היסודי.

הוא אמר: אינני יודע, המשרד עדיין לא אמר לי בדיוק למה הוא מתכוון, וכיצד אוכל איפוא להכשיר את המורים?

בלי הכשרת מורים לאינטגרציה לא תצליח האינטגרציה. הואיל ואין עדיין גיבוש בעניין זה, יש מי שאומר שהאינטגרציה נכשלה, וזה איננו נכון; משהו אחר מונפק בסקר — גם כן אמביואלנטי. אולם צריך לראות את הדברים בבהירות. ואסור לנו להתייחס, כי עדיין לא היתה לנו אינטגרציה ראויה לשמה, ועדיין לא התחלנו אפילו להכשיר מורים להוראה אינטגרטיבית.

ועוד דבר. אדוני השר, קיימת סתירה במעשים בין לבין. המשרד פוטר סוגי הורים מחובת האינטגרציה. בירושלים היה פסק-דין המחייב הורים למסגרות אינטגרטיביות, והמשרד עמד על כך. ויפה עשה. אבל יש מקרים שילדי ישראל בני הורים מארצות מוצא שונות — שהם מרכיבי האינטגרציה — אינם יכולים ללמוד יחד בגלל מסגרת אירגונית, התיישבותית, אידאולוגית. העניין אומד דרשני. לא אדבר על יסודי המעלה. אמרה המושבה הותיקה: אנחנו מוכנים שבבית-הספר מבושה יינתן לבני המושבים חינוך מושבתי, המיוסד על עזרה הדדית, עבודה עצמית, וכו', על כל העקרונות היפים של תנועת המושבים. יש במושב שבה בית-ספר גדול, והוא עומד ריק בחלקו. אבל משאלתה והצעתה של המושבה היא ניתנו לה. מוקם בית-ספר מיוחד לבני המושבים במסעף הכוח. כיום שוב אין זו הוצאה של 3 מיליון לירות אלא הרבה יותר. ניצח לא רעיון האינטגרציה ולא ההגיון המשקי והחינוכי, ניצחו השאיפות הבדלניות בחינוך.

עוד דוגמה שהיא מגוחכת יותר. בעזרתה, בכל הסביבה, יש ישובים של הפועל המזרחי; אותה מפלגה, אותו זרם התיישבותי, אותה תפילה בבית-הספר, אותם תפילין שהילדים מניחים ואותו ריבונות של עולם. אומר קיבוץ סעד שלא יוכל להסכים שילדיו ילמדו עם בני המושבניקים. אין בכך משום שמירה על "ייחוד"; כי הן יצאו נציגי מושבים שאמרו, בלי שדברו עם יושבי-ראש יסודי המעלה, בדיוק אותם הדברים: אנחנו מסכימים שיחנכו את ילדינו ל"ייחוד דיות" קיבוצית או קבוצתית דומה, המצב הוא ברור. חת מן האינטגרציה במקרים מסוימים וכפיית האינטגרציה במקרים אחרים.

מה התוצאה? כפר מימון, חטיבת-הבניים שלו צריכה להיות בשובה, במרכז הקהילתי עזרת. טוענים אנשי כפר מימון: יש שם הורים העומדים על הפרדה בין בנים ובנות. ואנחנו מחייבים חינוך משותף של בנים ובנות. הציעו להקים שתי חטיבות-בניים, שני בתי-ספר. היו טרדנים. איך נרעזו? הבטונו להם: ניתן לכם כיתות ז' וח' בבית-הספר שלכם בכפר. בסעד יש גם כיתה ט'; במרכז הקהילתי עזרת קיימת חטיבת-בניים. בצד חטיבת-הבניים יוסיף להתקיים המבנה הישן. כאשר יסיים משרד החינוך את הגשמת הרפורמה, מה יהיה שם? תתקיים חטיבת-בניים של כי-תה ז' אחת, של כיתה ח' אחת, של כיתה ט' אחת? גם בסעד וגם במימון? הרי בכך עושים פלסטר את רעיון הרפורמה ושל חטיבת-הבניים. חטיבת-הבניים צריכה להיות בת הרבה כיתות מקבילות, כדי שאפשר יהיה לבנות מעבדות, לספק איבודי לימוד, לספק מורים טובים יותר.

שבו, ולשפר את יום הלימודים הארוך, כדי להעביר את המשאבים ואת כוח-האדם לנושאים דחופים יותר ו"בוערים" יותר.

דיברת על מדריכים. אדוני השר, הזכרת את המחקר שערך הפרופ' מינקוביץ ביחס לצרכי ההדרכה והפיקוח. אם אינני טועה, לפי מחקר זה דרושים במפגעי עוד קרוב לאלף איש להדרכה ולפיקוח. האם אתה מאמין שניתן להשיגם? והיכן נמצא מדריכים גם ליום חינוך ארוך? שפע רב בתכניות מלווה אצלנו בחוסר אפשרויות של ביצוע.

לדעתי, יש צורך בצימצום ובהתאכזרות לצרכים חשובים, כדי להגשים בצורה נאותה רק מה שחשוב יותר, מה שאינו סובל דחייה, עד שיגיע הפרויקט לשלב מסוים ששם יוכל להתפתח בכוחות עצמו. לאחר מכן אפשר לגשת לנושא הבא.

אני רוצה לומר רק כמה מילים על נושא שאין חשוב ממנו, על הכשרת מורים. אני נוטל רשות לעצמי לומר שאולי הקדמנו בסיסמה של אקדמיוניה של החינוך לכל שלביו, לדבות גני ילדים וחינוך יסודי מור"ם ומורות שסיימו סמינר למורים עשו עבודה מבורכת. מובן שצריך להעלות את הרמה, להפוך את בתי-המדרש למורים לסמינרים תלת-שנתיים. אבל באותו הסמינר להכניס גם מסלול אקדמי — זה יוצר מתיחות והבדלים בין החניכים. זו איננה אוניברסיטה שבה חת פקולטה היא ברמה שווה בערך. יהיה מסלול "מיוחס" ומסלול רגיל. השאלה היא: היכול כל תלמיד ללכת למסלול אקדמי? גם מי שאין לו תעודת-בגרות? או יוכל לעשות זאת רק מי שיש לו תעודת בגרות?

לדעתי, בעשור הזה סמינרים תלת-שנתיים בעלי רמה, מטופחים, יוכלו לתת לנו מורים טובים מאוד לגני הילדים ולחינוך היסודי. לעומת זאת, מכללות לחינוך, אוניברסיטות, צריכות לתת מורים לחינוך העל-יסודי, השש-שנתי, על כל פנים בעשור הזה.

אתיחס רק בראשי פרקים לעניין האינטגרציה. חברי הכנסת היושבים כאן מבינים במה המדובר, ולא אפשר את המושג. אדוני השר, האינטגרציה היא אחד הפרסונות והנימוקים לרפורמה; לא היחיד, אבל אחד מהם, והוא חשוב ביותר. יש מגבלות טבעיות, יש ישובים בסביבה מסוימת, שכולם הומוגניים מבחינה סוציו-תרבותית והמרחק לישובים בני אוכלוסיה ממוצא אחר הוא של קילומטרים רבים, וקשה להביא לשם יום את הילדים.

עדיין לא באנו — והכוונה היא למשרד החינוך והתרבות — לידי דעה אחידה בשאלה מה הן השיטות והדרכים הטובות והמבטיחות ביותר להשגת אינטגרציה משמעותית, לא מכאנית-אירגונית המתבטאת בכך שהילדים יושבים יחד. לי, בורר שבלי הכשרת מורים לחינוך דיפנציאלי — אתה קורא לזה: אינדיבידואלי — אי-אפשר לעבוד בהצלחה בכיתה הטרוגנית. ואני בעד אינטגרציה ובעד כיתות הטרוגניות, אבל אני בעד שיטות כאלה שהתלמיד הטוב יתקדם והחלש יתקדם, והמורה לא "יתהלך" רק עם הילדים הבינוניים, ואילו הקצוות יזנחו.

אני שואל את עצמי: מי כבר התחיל להכשיר מורים לאינטגרציה? איפה מכשירים מורים לאינטגרציה? איפה מחנכים אותם לקראת משימה זו? שא-לת פרופסור העומד בראש בית-הספר לחינוך באחת האוניברסיטות, והוא מכשיר מורים לחטיבת-הבניים.

הבגרות. כי בהשתנות הומנים אי-אפשר לעשות ניתוחים פלסטיים או קוסמטיים בייצור מכובד מאוד, ותיק מאוד וישן מאוד ששמו "בחירת בגרות" במתכונת הנהוגה אצלנו ושהיתה נהוגה באירופה לפני שנים רבות.

בסוף דבריו אני רוצה עוד להוסיף שמשדר החינוך והתרבות הראה לאחרונה התעניינות ראויה לשמה גם בחינוך לערכים וגם בהקניית המורשת התרבותית של עם ישראל, של יהדות הדורות, ואני סבור שבדברים אלה משתלבים. אין זה קל לדעת כיצד מקנים תרבות שלנו, יהדות הדורות, לנוער, לבני הורים שאינם אדוקים בתורה ומצוות. לא קל הדבר להעמיק את תודעת המורשת התרבותית בבית-הספר. ואין אפשרות להתעלם מן העובדה שהדת היא גורם בוגר ומבוסס תרבות זו. גם כאן נחוצה ועדה שתשב לפחות שנה, כדי לבגש המלצות. לדעתי, נושא זה משתלב יפה ברעיון שאף הוא דורש הדבה מחשבה כיצד להגשימו. יש לשים יתר דגש, או נכון יותר לומר: דרושה יתר מחשבה מעשית על חינוך הומניסטי, יהודי ואנושי בעידן הטכנולוגי. הטכנולוגיה עקרה היא מבחינת ערכי מוסר. הוא הדין למדע, שהוא גיטרלי ביחס לערכים. ככל שהטכנולוגיה מתקדמת יותר, מדיקעה ישחקים ומזלות, כן גדל הצורך לבצר את מהותו מרוחנית של האדם, ואין לך מכשיר ואמצעי טוב יותר לחינוך להומוגניסם מאשר הומניסם יהודי שהוא מטבעו גם יהודי וגם אוניברסלי.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת לוי, ואחריו לחבר הכנסת גריה.

שלום לוי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו היא סקירה על גידול, הרחבה, הסתעפות, התערות והמראה. זוהי שירת המעשה החינוכי והמבטאות בפרוזה של דין וחשבון, כפי שאופי הדיון בכנסת מחייב.

מן הראוי לעמוד על שניים שלושה מספרים, שאנו מקבלים אותם כמובנים מאליהם, מתוך שליבנו גם בהתרחשויות המפליאות ביותר בחיי המדינה, אך נדמה לי שבפנת הדברים כדאי לציין. המספרים נוגעים לגידול האוכלוסייה של בית-הספר. מה היה לנו עם קום המדינה? בגן הילדים — 25,400 תלמידים; בבית-הספר היסודי — 91,100; בחינוך העל-יסודי — 10,200. זכינו והגענו היום, בתום עשרים וחמש שנה לקיום המדינה, למספרים הבאים: בגן הילדים — 123,000; בבית-הספר היסודי ובחטיבות הביניים — 429,800; בחינוך העל-יסודי — 159,000.

את הגידול הכמותי המרנין הזה אפשר להגדיר כתוצאה של העלייה והצמיחה של האוכלוסייה הכללית, אך האמת היא שהגידול הזה היה גלולה תמוזות איכותיות שחלו בעקבות מערכת שלמה של פעולות יוזמות מטעם משרד החינוך והתרבות — יומה שהתרחבה והסתעפה ביותר בארבע השנים האחרונות. בסקירת שר החינוך והתרבות צוינו חמישה-עשר חידושים שנעשו בהשראתו. החידושים נעשו בכיוונים רבים ושוונים, וייתכן שיש כיוונים הטעונים בדיקה. אולם הבולט מעל לכל הוא הכוונה העקבית הממחית את משרד החינוך, אשר צוינה בלשון הסקירה כלהלן:

הייתי משיא עצה לעצמנו; הבה נסיר את המחיצות האידאולוגיות והאידאולוגיות אשר תעמודנה למכשול בדרך לאינטגרציה בין ילדי ישראל. או שהאני-טגרציה היא הדבר החשוב ביותר, וכל דבר אחר צריך להיות כפוף לה, או שלפעמים אינה חשובה כל-כך, ויש הורים בערים שגם לגביהם אין זה חשוב כל-כך. במקרים רבים, הנסיונות להתחמק מאינטגרציה מצליחים. לדעת, דברים אלה טעונים ריפוי, וריפוי בהקדם.

אני רוצה לומר מלים אחדות על הרפורמה בבחינות הבגרות. אני משבח כל רפורמה בבחינות הבגרות. אבל תודה, אדוני שר החינוך והתרבות, שהשינויים שלנו עדיין אינם מעשה של קולומבוס. זוהי רפורמה שכבר נתיישנה בעולם. אמרת שישנו וזכירה צדיקים לפנות את המקום לפיתוח המחשבה. כבר בראשית המאה הזאת אמרו זאת. כדאי לקרוא את דבריו של וייטהד משנת 1917 בחינות ותדבות. אין לי זמן לצטט, אם כי אני זוכר את הצטיטות. או נזכור את דברי הפרופסור בלום משיקו המונה שש מטרות ללימוד מקצוע מבחינה אינטלקטואלית: ידיעה, הבנה, יישום, פתיחות או קליטות תרבותית וניתוח, כושר הערכה.

כאשר עברתי אנוכי את בחינות הבגרות לפני שנים רבות היו מקצועות מקובצים שאפשר היה לבחור ביניהם; ציון טוב פטר מבחינת הבגרות במקצוע מסוים. עבודה בכתב פטרה גם היא מחובת בחינה, וכו' וכו'. זה היה באירופה המרכזית בסוף שנות העשרים.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אבל זה לא היה בארץ.

אלימלך רימלט (גח"ל):

לא, אבל אני רוצה לומר לך דבר אחר, אדוני השר. רצוי הדבר — ואני מביע דעה אישית, כמו שבכל הדברים שאמרתי כאן הבעתי דעה אישית — לבדוק בדיקה יסודית את הבעיה, כדי למצוא תחליף לבחינות הבגרות, תחליף משמעותי, לכל תודעת הלימודים. דים. ניקח את ה"אויברסיטה לכל", שאתה חושב עליה. זה על כל פנים שמו של הצוות אשר טיפל בעניין אוניברסיטה פתוחה. מוסד זה יהיה גם בשביל אנשים שלא עברו בחינת בגרות והם יגיעו לתואר ראשון.

המועצה להשכלה גבוהה קבעה: בית-ספר להשכלה גבוהה יוכר אם יקבל רק תלמידים בעלי תעודת בגרות או תעודה שוות-ערך. יש חינוך קדם-אקדמי. על כן יש הכרח לשלב ולברר את עניין בחינות הבגרות. אינני מסכים אתך, אדוני שר החינוך והתרבות, במה שכתבת בקשר לכך שהרפורמה בבחינות הבגרות תביא עמה בסופו של דבר גם את השינויים בשיטות ההוראה ובתכנית הלימודים. אסור לרתום את העגלה לפני הסוס, כי בדרך כלל הבחינות באות לסכם עבודה, וכדי שתהיה הרפורמה משמעותית, צריך קודם כל לשנות את התכנית והשיטות ואחר כך את הבחינות. אם יש שמרנות בחינוך הרי תרכיז של השמרנות קיים בחטיבה העליונה. לכן צריך לשנות קודם כל את השיטה ואת תכנית הלימודים, ואחר כך לעבוד לציון רות הסיכום ובחינות הגמר.

אבל אני רוצה לומר יתרה מזו: רצוי שוועדה שתתמנה לנושא בחינות הסיום בבית-הספר העל-יסודי, תשב בשקט שנה שנתיים כדי למצוא תחליף לבחינת

ת, הידוע בשם פרוטלי; (ד) שיגרה וקפאון; (ה) דיכטומיה בין התפקידים הרציניים המוטלים על הילד והמשהק.

אי אפשר יהיה לתקן את הפגמים האלה בחינוך היסודי ולהפוך אותו לבית-הספר הנותן חינוך מאוזן והרמוני לילד הצעיר בלי הגדלת תקציבו של החינוך היסודי. לצערי הרב, חלה ירידה השנה באחוזי התקציב המיועדים לחינוך היסודי. התקציב הרגיל של משרד החינוך שאיננו כולל פיתוח ותקציב לחינוך גבוה מקצה השנה לחינוך היסודי 49.13% לעומת 51.9% שהקציב ב-1972. גדמה לי שהירידה היחסית במשקלו של החינוך היסודי בתקציב אינה עולה בקנה אחד עם כוונתו של שר החינוך והתרבות - כוונה שהוכיח רצינותה בהודמנויות שונות - שבדעתו לה- פוך את בית-הספר לבית-החינוך. מכל מקום אינני חושב שיש הצדקה להורדה יחסית במשקלו של החינוך היסודי בתקציב, כל עוד לומדים כ-30% מילדי הגן ובית-הספר היסודי בכיתות בנות 35 ילדים ויותר, כל עוד יש בתוכנו מורים לא-מוסמכים, כל עוד משוכנים בתי-הספר במגור היהודי, ועוד יותר במגור הערבי, בניינים שאינם תקינים ואינם פונקציונליים.

סקירת שר החינוך והתרבות אף מציגה את טי- פוח היומה של מנהלים, מורים ומפקחים. בקשר לעניין זה הופעלו - וכן מסופר בסקירה - 45 פרו- ייקטים למימוש יוזמות פדגוגיות; הופעלה שיטת הגי- משה בתקן השעות, והועמד לרשות מנהל בית-הספר לטעוני טיפוח "סל תקציב" לפעולות הטיפוח.

שר החינוך והתרבות, שהחאה ערנות לסמנים של ליאות, אדישות ומידרות, שנתגלעו במחנה, מינה לפני שנתיים בערך שתי ועדות, שנתבקשו להגיש לו הצ- עות לדרכים ושיטות לעידוד היומה החינוכית. לפני תשעה חודשים בקירוב הגישו הוועדות דין-וחשבון וה- ציעו דרכים ושיטות לעידוד יומתו של המורה. אני סבד שעידוד היומה עשוי לתרום לחידוש, ריענונו וחיווקו של בית-הספר היסודי והעל-יסודי כאחד. אני מדגיש שההגמשת התקן שהגתי משרד החינוך, שהיא בלי ספק צעד מקדם בחינוך, איננה זהה בכל זאת עם המשטר האוטונומי, הדרוש לבית-הספר, משטר המ- עידד את יומתו של המורה, שעליו המליצה הוועדה שיש לי הכבוד לעמוד בהאשה.

יש לזכור שיומה בחינוך כרוכה בדגם חדש של התנהגות מצד המורה. המורה היומ, הנושא באח- דיות, מראה מעורבות רבה יותר, והוא יהיה מוכן להת- חייב יותר. יתר על כן, כדי שחידושים ושניונים במע- רבת, שמשרד החינוך בדרך כלל יזום אותם, לא יתקלו באפליה, ואולי אפילו בהתנגדות, מן הדין שה- בורים והמנהלים יהיו זמיהים ומבצעים. פירוש הדבר הוא שמשרד החינוך חייב להיעדר העירכות אחרת, ולאפשר לכל מוסד חינוכי לתכנן חלק מן הפעילות החינוכית באופן עצמאי, ולסייע לכל מוסד באמצעים הדרושים לכך. אני מדגיש שאני מתכוון לא לבתי- ספר טעוני-טיפוח בלבד, אלא למערכת כולה.

בראשית דברי ציינתי את המאפיין את משרד החינוך והתרבות, בהנהגתו של השר אלון, שהוא מש- רד הפועל והמפעיל בכיוונים רבים ושונים, החל בשלב של הגיל הרך וכלה בחינוך התת-אקדמי והאקדמי. אולם נדמה לי שניתנה עתה הזדמנות לשר החינוך, הזדמנות יחידה במינה, המחייבת הענה, לערוך מחדש את תכ-

"בסימו של התהליך יועתק הדגש מפיקוח להדרכה, המנהל יכונן עצמו להנהלה, והמורה - לחינוך. במר- כו העשיה החינוכית יעמוד התלמיד, ובית-הספר יהיה לבית חינוך". ואני רוצה לומר אחד הניסוח הזה אמן. עם זאת אעמוד על שניים שלושה מן החידושים, של- דעתי הם המולכים למימושה של הכוונה, וארשה לעצמי לבקש משר החינוך והתרבות לתת להם עדי- פות.

בסקירה נאמר שבשנים האחרונות הורחב מספר הכיתות הפעלתניות המאפשרות לכל ילד לרכוש את ידיעותיו בדרך פעילה, והשנה הגיע מספרן ל-300. רצוני להדגיש שהכיתה הפעלתנית נועדה לא רק לתת איכות מסוימת לרכישת הידיעות, אלא בעצם לחנך אישיות אוטונומית, לחנך את הילד לקואופרציה, לדמוקרטיה, ליומה, לקבלת אחריות. וכמו שהפסיכולוג השוויצרי רב-הסמכות בדרוג פאז'ה קבע עוד לפני ארבעים שנה ויותר, רק הכיתה הפעלתנית עשויה לממש קואופרציה ודמוקרטיה בבית-הספר, שכוונתו המוצהרת של השר היא לעשותו בית-חינוך.

הפעלתנות היא שיטה המתנסה והמתגבשת קודם כל בביתות-היסוד של בית-הספר היסודי, ואל נכון נאמר בסקירת השר ששיטה זו דורשת תוספת בכוחות הוראה, בציד, במבנים, והשתלמות מיוחדת של מורים, ולזה דרושים אמצעים שאינם נמצאים בשפע. בוודאי חסדים לנו האמצעים, ואף תקציב של 2 מיל- יארדים לירות ומעלה לא יספיק לנו. במערכת החינוך, כמו בחיי אדם בכללם, קיימות העדפות, ועל-פי ההע- דפות תיקבע הכוונה. אני מציע לשר החינוך והתרבות לתת עדיפות עליונה להרחבת השיטה הפעלתנית בכי- תות-היסוד, להחילה על כל המערכת, להקדיש לכך את האמצעים הדרושים - ואולי את כל האמצעים הדרושים - ולראות בכך המשך לפעולתו למען הרחבת החינוך בגיל הרך.

אני שמח להביע מעל במה זו הערכה לשר החי- נוך והתרבות, שנענה לדרישת המורים, החוזרת ונש- גית, להשלים את שבוע הלימודים בכיתות א'-ד'. לא אחת ציינתי מעל במה זו וגם מעל במות אחרות כי החל משנת 1953 חל קיצוץ בתקן שעות הלימודים בכיתות ג' - ד', לעומת המצב שהיה קיים בימי הוועד הלאומי, והכיתות קיבלו 26 שעות במקום 28. כן הבעתי לא פעם תמיכה שהמופקדים על חינוך יל- דינו, שהבינו לא חילול צריך להימצא חמש שעות בגן הילדים, לא הבינו שאין לשלוח ילדים בכיתות א' - ב' בשעה 12.00 הביתה ולהפקידם בשעה כה מוקדמת להשפעת הרחוב. אני שמח לציין שמשרד החינוך וה- תרבות החליט להשיב את אשר נלקח מכיתות ג'-ד' ואף להוסיף על הגלקה. אינני יודע מדוע שר החינוך והתרבות עצמו לא הרחיב את הדיבור על חשיבות התיקון שעשה, שאיננו תיקון אירגוני שולי, אלא תיקון החינוך בבית הספר היסודי. הדברים אמורים בתיקן שיוסיף תוכן למעשה החינוך בבית-הספר היסודי. אני רואה בתיקון הזה פתח תקווה לשינוי המצב לטובה, לשינוי רב לטובה במימוש תפקידי היסוד של בית- הספר היסודי.

אולם, רבותי חברי הכנסת, בתיקון זה בלבד לא סגי. החינוך היסודי בעולם, ולא רק בישראל, סובל בדרך כלל מאורעת הפגמים הבאים: (א) התעסקות יתרה במשמעת; (ב) תיכונן מופרז; (ג) שיעור חזי-

להגשמת התכנית. לפי אומדן משרד האוצר תעלה הגשמת הרפורמה עד השלמתה במיליארד לירות. לפי כך הנני שואל את שר החינוך: היש הצדקה להמשך הביצוע ללא חשבון-נפש? אולי נכון יותר יהיה להחליט — דווקא מבחינת טובתה של הרפורמה — שמן הדין לבסס את הקיים, ואולי יש לחשוב על הכרות מוראטוריום. אולי כדאי לחזור ולבדוק אם התיכנון שנעשה ניתן לתיקון, והעיקר — אולי כדאי לאור הנסיון להחליט על העדפת צורות אחרות של רפורמה שטרם נוסה, כגון הקמתן של חטיבות-ביניים עצמאיות או צמודות לבית-הספר היסודי.

אשמח מאוד אם שר החינוך והתרבות יתן את דעתו על הצעות אלה שהצעת.

עמיתי חברי הכנסת, אני מקדם בברכה את העיזתו של שר החינוך להנהיג שינויים במתכונת בחינות הבגרות בכיוון של ליברליזציה והעדפת החשיבה על פני השינון. גם כיוון זה בפעולת השדר יש לדאוגו כנובע מן הכוונה שעליה הכריז כתפיסה של בית-הספר כבית-חינוך.

כן אני מקדם בברכה את הערות שמושר החינוך מראה בזמן האחרון לבעיית הנשייה החמורה מבית-הספר העל-יסודי. יש לדעת שהציבור בימינו רגיש לבעיית הנשייה, והוא יהיה רגיש אליה עוד יותר ככל שתוסיף מערכת החינוך להתפתח. ככל שגדלו הציפיות מבית-הספר, כן גדלה הביקורת על בית-הספר. דומני שעניין זה רציני כצמצום הנשייה בבית-הספר העל-יסודי חייב להיות עניין מרכזי בדאגתו של משרד החינוך והתרבות.

אולם שאלות החינוך העל-יסודי לא ייפתרו על-ידי שינוי במתכונת בחינות הבגרות בלבד ולא על-ידי קריאה, החשובה כשלעצמה, אל המנהלים שיערכו את בית-הספר לפי מידת הליחתו במונעת הנשייה.

רבותי, בית-הספר העל-יסודי, בניגוד לבית-הספר היסודי, הוא פלורליסטי, יש בו גוונים רבים. ריבוי הגוונים ביוכר וראוי לעיור. עם זאת יש הרגשה, והיא פוקדת אותנו יותר ויותר, שחלק גדול מן המערכת העל-יסודית לא השכיל עד כה להגן על חניכיו מפני השפעות הרחוב. אפשר מאוד שרוח ההצטיינות וההישגיות השוררת בו היא היא דווקא שדחפה, או על כל פנים סייעה, למשיכה אל הרחוב.

ואחד אביע, שר החינוך בישראל ואף של התורה הישראלית כולה הוא הפרגמטיסם והנהנתנות המשתלטים והולכים עלינו. אין שעתי נתונה להציע פתרון, הישג-ראש ממלא את חובתו ומרמז שעלי לסיים. על כן אסיים בדברי בהצגת שאלה לשר החינוך והתרבות.

אנחנו מבקשים לדעת מה יש לעשות, לפי דעת השר, כדי להפוך את בית-הספר העל-יסודי בישראל למוסד חינוכי המנחיל לתלמידיו ערכים ואידאליים לאומיים וחברתיים, שיתנו תוכן לחיי הנוער המתבגר. בהוצאתו הודיע השר שהוא עומד למנות ועדה לבחינת הרפורמה הנדרשת בחטיבה העליונה. ברשימת העניינים שנתבקשה הוועדה לברר צליל משום-מה את אירגון בית-הספר, תכנות לימוד ושיטות הוראה בלבד. ומה בדבר החינוך לערכים לאומיים וחברתיים? והעיקר: האם אפשר להסתפק במינוי ועדה? הילכו שניים יחדיו בלתי אם נועדו? האם תהא זאת ועדה

נית משרדו, לצמצמן עד למינוימום ההכרחי לשמירה על רמה בסיסית ואיכותית משותפת לכל חלקי העם, ולהעמיד את משאביו לרשות היוזמה של מורים ומנהלים ושל רשויות החינוך.

אינני מציע למשרד החינוך מיבצע מקיף אלא ניהול מתוך עידוד וסיוע. אני כשלעצמי מאמין שדווקא הענקת אוטונומיה לבתי-הספר וליחידות חינוכיות תביא בסופו של דבר לידי התחדשות וקידום, ואף תסייע למימוש הכוונה הנאצלה להפוך את בית-הספר לבית-חינוך, אותה כוונה שעליה דיבר שר החינוך והתרבות בסקירתו.

אני רואה צורך להעיר הערה בנוגע לרפורמה המבצעת בישראל זה ארבע שנים ולמשתמע מן הניסיון אשר נרכש. מובן שאין הנסיון של ארבע שנים מספיק. מסקנה סופית בדבר הישגיה של הרפורמה אפשר יהיה להסיק כאשר נוכל לדעת ולהעריך את תוצאות לימודיהם של בוגרי חטיבות-הביניים בחטיבה העליונה של בית-הספר העל-יסודי. אי-אפשר היה לדון בחטיבות-הביניים גם ואילו ניתן היה לבדדה. למען האמת, במערכת חינוך כבכל מערכת המורכבת מחלקים קטנים, אין לבדד שלב אחד. וכאשר דנים בני עשה בשלב אחד, יש תמיד להביא בחשבון גם את השפעתו על השלב שלמטה ממנו ועל השלב שלמעלה ממנו. לפיכך אין להסיק עדיין מסקנות סופיות על יסוד נסיון הרפורמה, אם היא הצליחה או לא, ואם אין להפסיק הכרוך בה רב מן התועלת.

אולם קיימות עובדות המבלטות לעין, והן אומרות דרשנו. ב-36% מחטיבות-הביניים הממלכתיות מה-וים התלמידים ממוצא אסיה ואפריקה 60% ולמעלה מזה, ואילו בחינוך הממלכתי-הדתי — 80% מחטיבותיו מאוכלסות ברוב מכריע של בני אסיה ואפריקה.

נראה לי שמבחינת האינטגרציה — זו היתה אחת משימת המטרות המוצהרות של הרפורמה — אף שר לחלק את חטיבות-הביניים, לאור הנסיון, לשלושה סוגים. ואני אומר זאת מתוך בדיקת הדברים ועל יסוד בדיקה כזו. ב-50% מהן אין כל אינטגרציה, כי חטיבות אלה הן על טהרת יוצאי עדות המזרח; ב-25% — יש אינטגרציה לא-משמעותית, ורק ב-25% מהם מתמודדים עם הבעיה.

שמעתי גם מפי מחנכים שדגלו ברפורמה, הטוענים כי לפחות במגזר החינוך הדתי מתגשמת סרגציה בשם האינטגרציה.

מנהלי בתי-ספר על-יסודיים, אשר התכנסו לפני שבועות אחדים, הביעו בפנים הראשונה את החשש שמה תיפגע דמת בית-הספר התיכון בעקבות הרפורמה.

אין ספק כי משרד החינוך מצידו עשה את הכל כדי להגשים את הרפורמה ולהצליח בה. ואין אני שותף לביקורת של חברי-הכנסת דימלט בעניין זה. לפי מיטב ידיעתי, בשנים קודמות היה זה חברי-הכנסת דימלט אשר מתח ביקורת על משרד החינוך וטען שאינו מזדדו בהגשמת הרפורמה. הפעם שמעתי מפיו את הטענה — שאני מסכים לה — שתנאי לכל רפורמה הוא הכשרת מורים. אין ספק כי משרד החינוך נתן קדימות לצרכי הרפורמה הן בהכנות תכניות לימודים, הן בהשתלמות המורים והן בציווד ובתקן השעות. לפי מיטב ידיעתי, הוא מוכן להקדיש משאבים עצומים

וכבר יש המזהים חינוך עם דיקטטורה. ונחלקו הוגי דעות אם חינוך לערכים הוא זכות או חובה. עמד על כך חברי-הכנסת ליון, במאמרו המצויין "על שלושה כיוונים נפסדים ועל ארבעה לא אשיבנו". הוא מזכיר שם את השאלה שנתעוררה אם על המורה לנהוג כמו שופט כדורגל, בניטרליות גמורה, או כמו גון המטפל בשתיל הרך?

במקורותינו התשובה ברורה. את הפסוק "אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם" (תהלים קמ"ד) מפרש השל"ה הקדוש: "כנטיעה שיכול האדם לגטותה וליישרה כרצונו, אבל אם נתגדלה בעקמימות — אי אפשר ליישרה, כן (הוא) משפט הנער".

הפיקפוקים שהעלו אנשי מדע ביחס לזכות המ-בוגרים לחנך את הצעירים הם מסוכנים מאוד. מורים שבלאו הכי אינם מתמסרים לחינוך, עסוקים בהש-תלמויות או במשרה נוספת, מוצאים כאן לגיטימציה, אידיאולוגיה, עמיתנו חברי-הכנסת ליון קורא לכך גיטרליסם ערכי, ואילו לי נדמה שראוי לקרוא לכך אנארכיסם חינוכי.

אולם, גם אם לפי מיתב הכרתנו חובה לחנך ומצווה לחנך, עומדת לפנינו שאלה נוקבת: האם יכו-לה, האם מסוגלת, תברה בוגרת חמרנית-תועלתית לח-נך לאידיאליסם, לחלוציות?

מון הרב קוק זצ"ל קבע כי גם חינוך למלחמת-קיום אינו אידיאלי כלל: "מטרת החינוך היא להכ-שיר את האדם לצורות המתוקנות שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר — הכשרת האדם למל-חמת-החיים נחשבה אצלנו חמיד למדרגה שנייה של צדדי החינוך, ולא עצם מטרתו. האומה וגדוליה — מסרו נפשם — על בתי החינוך העתיקים, שהיו מיו-דחים רק לרוח ישראל ומטרתו המיוחדת, והטפל של מלחמת-החיים יבוקש מן הצד" (אגרות הראי"ה, כך א', עמ' קי"ח).

אבותינו סיפרו לנו, כי כשהגיע המלמד ב"חדר" לרש"י-של-דיקדוק, והוא עצמו נתקשה בו, וילד חרוץ התעקש ושאל: "ואם זאגת רש"י (מה רש"י אומר)? היתה התשובה: "רש"י זאגת או מען דארף זיין אן ערליכער ייד" (רש"י אומר שצריך להיות יהודי כשר). בתשובה זו התבטאה כל תפיסת מהות הלימוד והחינוך של החדר. הכל מכוון למטרה אחת: לגדל יהודי כשר, יהודי הוגו וישר — "עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהים". כיצד נגיע אנו לתפיסה זאת וכיצד ננשים אותה?

ושאלה נוקבת יותר: האם יכולה תברה בוגרת המנתקת עצמה מן השורשים היהודיים לחנך את בניה לשורשים יהודית? בעניין זה הייתי מודאג מאוד עם קבלת הספר הכחול, והנני רגוע יותר אחרי ששמענו היום את דברי שר החינוך והתרבות. בספר הכחול יש תופעה של בריחה מן התודעה היהודית לתודעת תקו-מת המדינה. מכל הנושאים החשובים שמנה השר זלמן ארן ז"ל בתודעה יהודית נשארו רק נושאי השו-אה ומלחמת השיחור.

ולעומת זאת, שר החינוך בהרצאתו היום פנה בתפנית של 180 מעלות מן הכיוון האמור, ובישר לנו דברים מעודדים בתחום זה. הוא מחזיר את התודעה היהודית למקורותיה, למרחביה, למעמקיה, לדורותיה. אמנם אין אנו מזהים עם האידיאולוגיה הבסיסית

ללא כיוון? אשמח מאוד אם בדברי תשובתו יאמר לנו השר, מהו בעצם הכיוון שהמשרד עומד לתת להמ-שך התפתחותו של החינוך העל-יסודי.

הו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת נריה, ואחריו לח-ברי-הכנסת אדוי.

משה צבי נריה (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר החינוך, כנסת נכבדה, שלוש ראיות הן: הסמוך והנראה בספר הכחול הנ-תון לפנינו, המציאות בבתי-הספר על כל גווניה, וה-תוצאות המשתקפות בדמות הדור הצעיר במעשיו ובמחשדיו.

הספר הכחול מבטא יומה ברובה ותנופה גדולה, ועל כך יבורך השר ויבורכו עוזריו. אכן, המציאות בבתי-הספר אפורה יותר, ועוד יותר אפורה דמותו של הדור הצעיר.

אמנם יסוד להיות מרואי השחורות, המסתכלים רק במהות-נגעים. יש בנער שלנו הרבה גילויים חי-יים, שהם תוצאה מן החינוך שקיבל. וגם כשיש גי-לויים שליליים, אין להתיימש. כך אומר אדמו"ר מגור ז"ל בספרו "שפת אמת": "יש דורות בישראל שהק-דושה נתגלתה בהם פנים בפנים, ולעומתם יש דורות של תהפוכות, שנראים רע, אבל אין תוסב כברים, וע-תידים לחזור למוטב, כי בני ישראל יישארו תמיד חלק השם ונחלתו". אולם בשעה שמתרבים הגילויים השל-ליים, הרי אלו אותות אזהרה, והאחרים לחינוך חי-יים לשים לב ולחפש דרכים לתיקון המצב — "נחפשה דרכינו ונחקורנה".

שני פגעים בקמה שבדעות: שדפון וירקון. הש-דפון — הבא מרוחות-יובש, מרוחות חורב מבחוק. הירקון — הבא ממחלות-שורש מבפנים. רוחות מב-חוק, מן העולם הגדול, גורמות הרבה נזקים לנוער שלנו, אולם קשות מהן המחלות המניעות. ולא עוד אלא שאילו היה הכל בריא בפנים, הנה נמצא כוח מספיק בכדי לעמוד גם נגד הרוחות המנשבות מב-חוק.

לא פעם שאלנו את עצמנו: האם זה משרד חי-נוך או משרד לימוד? כי למעשה, הלימוד והדע בול-עים את החינוך. מפי מורה ותק שמעת: "מה אתם רוצים, בית-ספר אינו בית-חינוך".

והנה נתבשרנו בשורה טובה, בשורה מרנינה. בה-קדמה לספר הכחול כתוב לאמור: "במרכז העשייה החינוכית יעמוד התלמיד, ובית-הספר יהיה לבית חי-נוך" — ולואי ויתקיימו הדברים.

הרי אנו חסע שהלימוד והחינוך מלוים אותנו מתחילת צעדינו כעם. אנו חסע חלוקי-חינוך-הבנים בעולם העתיק: "ושינונת לבנוך — אלו התלמידים". וכל אדם בישראל חייב "ללמד על מנת ללמד". וב-ספרי בפרשת השבוע הקודם פ' שלח מפורש "כי דבר השם בזה — רבי מאיר אומר, זה הלומד תורה ואינו שונה לאחרים". אנו גם עומדים בשנת-הש-מיטה המסתיימת במעמד "הקהל", ושם נאמר "למען ילמדו" ודרשו חז"ל: "למען ילמדו" (מסכת חגיגה ג', ב'), והרמב"ם מנסח זאת בצורה בהירה: "שכל המ-צווה ללמוד, מצווה ללמד".

והנה בימינו מערערים על עיקר עניין החינוך,

הספר כיתות נוספות, חדר-אוכל ואולם התעמלות. אני קצת קרוב לפתח-תקוה, ואני יודע: הדרשה הזאת לא נתחדשה. אתמול, עשר שנים נאבק בית-הספר הזה על כל הדברים המנויים להם, דברים בסיסיים, חיוניים — ואין לו מושיע, וזה באם המושבות.

אני רוצה להוסיף כאן שבבית-הספר התיכון הדתי "ישרון" בפתח-תקוה קיצצו מתכנית הבנייה אף שלם, אולם ספורט וחדרי ספח. כיצד ייתכנו הדברים? האם במלואת עשרים וחמש שנה למדינה עדיין הורים דתיים צריכים להיאבק על זכותם האזרחית הבסיסית, שבני-הם ילמדו ויתחנכו באותם התנאים שלומדים ומתחנכים ילדי שכניהם בבתי-הספר הממלכתיים?

בהרבה מקומות אין מועדוני-נוער דתיים, ואין קייטנות לתלמידי בתי-ספר דתיים.

אנחנו מברכים את שר החינוך על הכנסת רוב גילאי 3-4 במערכת החינוך. אבל כל כניסה זו צריכה להיות מסודרת לפי החוק, וזכותם של ההורים הדתיים היא לרשום את בניהם בצורה מסודרת בגני-ילדים דתיים, ולא תהיה שודרת בדבר הזה שרירות-לב של הרשות המקומית, שאנחנו מאוד סובלים ממנה.

מדוע מקפחים אותנו? האם הכיוב החינוך הדתי? ואם גידל בנים פחות מסורים לעם ולמדינה? דוגמה קלסית מאוד, חוביית, הוצגה לפני ש-בוע בכל העתונות — משפחת הצנחנים, ילדי השוהט מגבעתיים. שלושה מהם למדו אצלנו ביישיבה בכפר-הרואה, והרביעי ביישיבת בני עקיבא בכפר-מימון. הם המשיכו אחר כך ביישיבות והגבוהות בכרם ביבנה ובהר-עציון. גשאלת השאלה: מה חלקו של משרד החינוך בחינוכם ובגידולם של אלה?

כבר פניתי בעל-פה ובכתב לשר החינוך בדבר ההכרה ביישיבות הגבוהות כמוסדות של חינוך גבוה. ואני מצטער לומר שהתשובה שקיבלתי ממנו ציערה אותי מאוד והכיבה אותי מאוד. לא דרשנו שיכירו ביישיבות כאוניברסיטות, ולא דרשנו שיכירו בהן כמכ-ללות. ואין הן צריכות לפתוח בהליכי-הכרה של המו-עצה להשכלה גבוהה. אלה הם מוסדות מובדקים, עתיקים, שאינם זקוקים כלל לעמוד למבחן. הישיבות כבר הכיחו את עצמן. בגרייה הם רבנים, דיינים, רב-נים צבאיים, רמי"ם ביישיבות תיכוניות, כולם מוכרים על-ידי משרדי הממשלה, לרבות משרד החינוך, ומדוע אין להם זכות לקבל אותה התמיכה לפי האחוזה הי-סי כמו האוניברסיטות? כשם שהמדינה משתתפת בהכשרת כל בעלי השכלה גבוהה, כך היא חייבת להש-תתף בהכשרת בעלי השכלה תורנית גבוהה.

מן הפירסום על המגבית לפרויקטים המיוחדים למדנו, כי לאוניברסיטות בארץ הוקצו ממקור זה 510 מיליון דולר, ואילו ליישיבות רק 20 מיליון. הישיבות מקבלות אפוא כ-4% מהסכום שמקבלות האוניבר-סיטות, והכל הידועים שגם המגבית המספרים וגם מבחינת הצרכים אין זו חלוקה צודקת. מדוע מהגים כאן איפה ואיפה? גם לתורמים ברובם יש יחס חיובי ליישיבות, ואין ספק שגם תרומות מוגדרות היו מגיעות ליישיבות, אילו הוצגו גם הן לפני התורמים, כדרך שהוצגו לפניהם מוסדות אחרים.

ומכאן לבעיות הישיבות התיכוניות והמקצועיות. בדו"ח של ועדת ראש הממשלה לנוער במצוקה מצין הפרופסור דונפלד בהערכה חיובית את החינוך הפני-

עם העיקרים של שר החינוך, כפי שנוסחו בהרצאתו, אבל מקבלים בשמחה את מסקנותיו. נאמנים עלינו דברי חז"ל שאמרו: "הלואי אותי עובד ואת תורתו שמרו, שהמאגר שבה מחזירם למוטב". אם יעסקו ילדי ישראל בכל הדברים היפים והמנויים בהרצאתו של השר, ימצאו את דרכם להבנה עמוקה יותר של מהות היה-דות ולשורשים עמוקים יותר בתולדותינו-בדורותינו.

במצב הקיים, כאשר ההיסטוריה היהודית העתיקה היא מטושטשת, ואלפים השנים מאחרי מלחמת בר-כוכבא ועד מלפני שלושה דורות נראים ככתם אחד שחור, והכל מתחיל מסגרה ובאול, הרי עם כל הכ-בוד לגילוי העו ותעצומות של שלושת הדורות הא-ח-רונים, דמות היהדות נמצאת שטוחה ורדודה ביותר, וההיסטוריה היהודית מסולפת מעוותת עד בלי הכר.

המודה הגדול לנבוכי דורות רבים, הרמב"ם ז"ל, כותב ב"אגרת תימן": "ותחנך את בניכם על המ-עמד הגדול ההוא, מעמד הר סיני. כמו שנאמר: 'והו-דעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר יעמדת לפני ה' אלו-ך קין בחורב'".

כך חונכנו. כך חונכו דורות, התחלנו באברהם אבינו, ביציאת מצרים, והמשכנו בכל גדול בישראל, ובכל דור בישראל, כל המאורות בישראל וכל הדורות בישראל היו לנו למורים, היו לנו למדריכים, מן הא-בות ועד לדור האחרון.

ימי הביניים לא היו בשבילנו רק ימי שמדות וגזירות, הם היו ימי עמידה מופלאה של יחידים וקהי-לות, ימי גילוי כוחות נפשיים חברתיים דתיים.

זמן רב לפני שנתגלו לנו מחשבי ימי הביניים, על מוראותיהם, ספרי הדם והדמעות, חיינו בעולם השל-ווה של רש"י ותלמידיו, עולם שתואר בבטיוי כה גא-ה בשירתו של שמשון מלצר "אשירה לרש"י". חיינו בעו-לם ההלכה המוצקה של הרמב"ם ונושאי-כליו, וידינו החזקה הנחתנו בטוחות. חיינו בעולם הסוד, בעולם האצילות, של האר"י הקדוש וגוריו. זרק אחר כך נודע לנו כל הדוה, כל קדרות המחשכים של ימי הביניים, של מסעי-הצלל, הגירוש והשמדות.

אותנו לימדו בעיקר איך חיו היהודים, ואילו עכשו בבתי-הספר מלמדים בעיקר כיצד מתו יהודים.

בדרשה של הזו טוען יודקה, כי אין לנו היס-טוריה לאורך הרבה דורות, כי אין לנו גיבורים, כי אין לנו גנרלים, אם תפקידם של גנרלים הוא לנצח בשדה הקרב, לנצח אובים בנשק — באמת אין לנו גנרלים. אולם אם תפקידם של אלה הוא להבטיח לעמם קיום בכל התנאים, הרי יש לנו בכל הדורות גנרלים עטורי תהילה, עליו נצחון.

לאורך כל הדורות זוהרים אישים גדולים, קורנים דורות מעולים, ולאורם עלינו ללכת. אבל כאשר סופר ישראלי יוצא לסמינר נוער לחוף-לארץ, ומעמיק את כל הכפירה בהיסטוריה היהודית הנשמעת מפי יודקה, — מכפירה כזאת במהות עם ישראל לא ארוכה הדרך גם לכפירה בארץ ישראל. עם שאין לו היסטוריה, גם גיאוגרפיה אין לו.

ועתה נעבור לבעיות הפעפופיות של החינוך הד-תי. אני מצטער מאוד על מה שקראנו היום בעתון ש-600 תלמידים בפתח-תקוה, בבית-הספר "נר עציון", הושבתו מלימודיהם בגלל דרישת ההורים שייבנו בבית-

הלנה דויטש כותבת: "החברה, מתוך לחצו המרדני של הדור הצעיר, ומתוך שהיא מסתגלת לעמדות מת-קדמות כלפי בעיות מין, מציעה עזרה והבנה, אבל בזה היא נותנת היתר למעשים הנחשבים בדרך כלל כאסורים." ד"ר ויליאם הומן, פסיכולוגי אמריקני, ר"ר פא גדול, מוכיח עד כמה בלתי-צודקת מסירת הכ-רעה בשאלה זו ליד הצעירים עצמם, גם בגלל חוסר אובייקטיביות וגם בגלל חוסר הבנת התוצאות ההר-סניות מבחינות שונות לצעירים עצמם. הוא כותב: "חופש הבחירה במקרה זה הוא - לחבל בעצמו וב-בת-זוגו עמו". בגישות הליברליות בנקודה זו, שגש-מעו גם מפי מלומדים, רואה ד"ר הומן "חוסר מכאיב של כולת-החשיבה, הפוקד את המלומדים המחוננים מזמן לזמן..."

וכי ייתכנו כאן מחשבה או שיפוט של ממש? הרי הקובע במקרה זה הוא המסך והרחוב. אומר ד"ר אור-מיאן: "האווירה הכללית הרוויה גירויים מיניים מכ-בדה הרבה על חינוך מיני מושכל". ומוסיף הפרופ' גי-נות: "החברה אינה יכולה להרשות לרחוב ולמסך של הקולנוע לקבוע את השולחן-ערך שלה בענייני מין."

חיים של טוהר ושל קדושה הם ערך עליון ביה-דות, ערך מוחלט. דרכה של תורה לעבור את תקופת ההתבגרות בשלווה היא הדרך המוגדרת למתירנות; לא דרך הגירויים והפורקן, אלא דרך הסובלימציה וה-עידון, ובניין משפחה בריאה, מלאה שלמות וברכת שלווה ואושר.

ולבסוף, מחופש המתירנות לחופש האמנות. הנה לפנינו ידיעה שקראנו בעתון "מעריב": "בחור בלונדי נחמד הטיל מיכל בנוין בוער - וברח". זה היה במשרדי התיאטרון הקאמרי בתל-אביב. והבחור היה מחזאי שהתיאטרון סירב להעלות מחזה שלו על הבי-מה, והוא, המחזאי, לא נרתע ועשה מה שעשה. הלא סמלי הוא המעשה הזה.

מה דינו של מחזאי שהמחזה עצמו שלו הוא מיכל-בנוין בוער, שהוא מטיל אותו על הקהל כולו? האומנם חופש האמנות מחייב להרשות כל מעשי-תעתועים המציתים אש, המבעירים בעירות, השורפים כל חלקה טובה? האם רק לגבי מחבלים פיסיים או גונבי-כספים קיימת המשטרה, ואילו לגבי מחבלים נפ-שיים ופוגעני-נפשות - לית דין ולית דין, אין משטר ואין שוטר?

תמהתי מאוד כאשר קם שר החינוך והתרבות בכנסת והצדיק את רכישת המחזה "סטטוס-קוו-ואדיס" על-ידי משרדו, לשם הצגתו בעירות הפיתוח. משרד החינוך והתרבות דכש מיכל-בנוין בוער, המתין רשפי שנאה ומפית מדגים. משרד החינוך והתרבות, שמתפקדו להרבות שלום בעולמו, הבנה ורוח טובה בישובנו, עשה את ההיפך.

הייתי גאה אילו קם שר החינוך והתרבות והיה לו העז - העז שאינו חסד לו במקומות אחרים - לומר: שיגנו, טעינו ואנו חוזרים בנו, ועדיין אין השעה מאוחרת, טעות לעולם חוזרת.

כולנו תפילה שההיערכות החדשה של משרד החי-נוך והתרבות לא תלקה בחדשנות מופרזת, בחינת "ישן מפני חדש תוציאו", אלא תדע למזג את היין הישן

מייתי המקיף 18% מן הנוער במדינה. זהו אחוז גבוה מאוד, והוא מתפאר וגאה שבאנגליה הוא מגיע רק ל-6%-7%. והנה מוזר הדבר שיישובות בני עקיבא, הישיבות התיכוניות והמקצועיות, וכן האולפנות לבנות שלנו שכולן פנימייתיות, אינן מקבלות שום עזרה, לא לבניית הפנימיות ואף לא הלוואות ממפעל הפיס. אין הן מקבלות עזרה לאחזקה, וגם לא מתקציב חינוך משלים.

רק עכשיו הגיע משרד החינוך להחלטה על שכר-לימוד דיפרנציאלי לפי שעות הלימוד במוסדות השונים. והנה אותה ועדה, ועדת שרד, אשר ישיבה ודנה בדיפרנציאציה של שכר-הלימוד המודרך, לא הביאה כלל בחשבון את הישיבות התיכוניות. הישיבות שלל נותנות 53 שעות שבועיות מוכרות על-ידי המשרד, היינו - 15 שעות שבועיות יותר מאשר התיכון הרגיל. גם שנת-הלימודים המוכרת בישיבות התיכוניות היא בתוספת של 19 יום לעומת התיכון הרגיל. זכאים אנתנו לקבל את עזרת משרד החינוך בעד השעות ובעד הימים האלה. ומדוע מתעלמים מהם?

ברוך השם, הגענו לכך שמשרד החינוך מכיר גם הוא בערכן של פנימיות. ושר החינוך הצהיר ואמר: אני יודע מה זו פנימיה, כי בעצמי חונכתי בפנימיה. גם הפנימיות למחוננים הוכיחו את עצמן. והנה אנו הק-דמנו את המסגרת הזאת, והשגנו ברוך השם תוצאות מצוינות, וסבורים אנו שאותו הדבר שניתן למחוננים צריך להינתן לישיבות. הלא אנתנו פתרנו גם בעיות אינטגרציה, קידמנו יפה את בני אסיה ואפריקה. עשינו עבודה חינוכית גדולה, ומילאנו שליחות ראשונה-במ-עלה בחברה הישראלית.

הישיבות והאולפנות זכאיות ליהנות מתקציב החי-נוך המשלים, שהרי הן מעניקות לתלמידים ולתלמידות הרבה יותר מיום לימודים ארוך ויום חינוך ארוך, גם שבתות וגם חלק מן המועדים. לצערי, גם הקרן לפי-תוח החינוך, שהקציבה תקציבים רבים למבני חינוך במדינה, לא הכניסה במסגרתה אף אחת מישיבות "בני עקיבא".

אנתנו מבקשים את שר החינוך שיתן את דעתו על כל הדברים האמורים, ותובעים את תיקונם בהק-דם.

מחובתי להקדיש כמה מלים לבעיה חינוכית מאוד רצינית, והיא עניין החינוך המיני. שר החינוך והתרבות הסביר והצהיר על דוכן הכנסת שחינוך מי-ני, משרתו חינוך לריסון ולהתאפקות. אלא בחוברת הניסוי שהכין משרד החינוך, הרי בנקודה העיקרית של בעיית יחסי מין לפני הנישואין - הגישה הרסנית היא. במקום להסביר את הנזק שבדבר מכל הבחינות, היא משאירה את הנושא לבחירתם ולהכרעתם של הצעירים עצמם.

כאן מופיע אותו גייטרליסם ערכי, שחברי-הכנסת לזין מחזיר מפניו. וכשמדובר על יחסי מין בין "חברים קבועים", מזהירה החוברת את המחנך "שלא יביא לפני החניך את העניין בצורה חד-משמעית", היינו שלא ישמע דברי איסור פסקניים, אלא יביא גם דעות מתירניות.

זהו אותה תופעה שלילית שפסיכולוגים רציניים בעולם הגדול כבר מותחים עליה ביקורת חריפה. ד"ר

גיות ובהכשרתו המקצועית. המשתמע מכך הוא, שב- ראש דאגותינו חייבת ללמוד העלאת רמתו האינטלקטואלית של המורה, השכלתו המקצועית וביסוס מעמדו הציבורי והחמרי. זו גם הדרך לעידוד כוחות ההוראה חדשים מקרב הדור הצעיר, שיראו לפנייהם את משימת החינוך כשליחות לאומית, אזרחית וציבורית חשובה ביותר.

בתחום הכשרת המורים יש לציין התקדמות ניכרת. המגמה לבסס את הכשרת המורים בעיקר על הסמינרים תוך שילובם במוסדות ההשכלה הגבוהה, מגמה חיובית היא, אך עדיין קיים מחסור במורים בעלי הסמכה מלאה. השנה חסרו כאלף מורים. לא נעשה די להסמכתם של המורים מחוסרי הקואליפיקציות, ומי עטות היו המסגרות להסמכתם של מורים בתוך פני- מיות. חלק גדול מבוגרי הסמינרים עוזבים את המוסד כשעודם חייבים בבחינות. עם קיום הצורך להבטיח מורים לחטיבות הביניים, יש לדאוג לחיזוק הבסיס ההשכלתי, האקדמי והפדגוגי של המורה בבית-הספר היסודי. יש לאפשר הכשרה אקדמית גם למורים בכיתות א-ג, בתוך העבודה ועל חשבון העבודה.

לבעיה זו יש השלכה מיוחדת על רמתם החינוכית והלימודית של בתי-הספר בספר ובעיירות הפי- תות, שכן מרביתם של המורים הלא-מוסמכים מוע- סקים שם. חלק ניכר מן המורים במקומות אלה עומד בבחינת עובדי אורח. המורים מתחלפים כל שנה או שנתיים. הפתרון לשאלה זו עשוי להימצא, אם יוקמו מוסדות להכשרת מורים בספר, הן בצורת קולגים והן בעידוד שלוחות של האוניברסיטאות. חיוני ביותר הדבר להקנות שוויון ואפילו עדיפות בקידום החינוך באזורי הפיתוח.

במקביל למאמצים להרחבת הכשרת המורים ושי- פורה קיים הצורך הדחוף בהשתלמות רצופה של המו- רים. אסור לו למורה לקפוא על שמריו. דרושה השי- תלמות מתוכננת לטווח של שנים אחדות והעמקה בת- חומי לימוד מיוחדים. מן הרצוי, שבכל המכללות יקום מסלול להשתלמות מורים. יש גם לתבוע מן האוני- ברסיטאות הרחבת המחלקות לחינוך וקירובן אל מערכת החינוך עצמה. ככל שמקצוע ההוראה יהא מכובד יותר בציבור, כן יגבר הסיכוי שיהנהו אליו גם בוגרי מוס- דות ההשכלה הגבוהה, ולא לבית-הספר היסודי בלב- ד, אלא גם לחטיבות הביניים ולבית-הספר היסודי.

חברי הכנסת, הרפורמה במבנה החינוך נמצאת בתהליך של הגשמה, ואף מתנגדיה לשעבר אינם מער- ערים עוד עליה, אם כי מחייביה לשעבר, כמו חברי הכנסת רימלט, מרבים עתה להתנחל עליה ביקורת. הטיעון העיקרי שלנו בשעתנו, בהסתייגותנו מן הרפורמה היה, לשלב שינוי במבנה החינוך. קודמת רפורמה כת- גית הלימודים, בשיטות ההוראה בהעמקת החינוך לע- רכים, בהכשרת מורים ומחנכים מוסמכים, בהכנת ספרי-לימוד חדשים ובדאגה לצידו ולמבנים. מסתבר שטיעון זה היה בו ממש, שכן משרד החינוך מבצע את הרפורמה שלבים שלבים ובקצב מתון. טענה אחרת אמרה שאין להשאיר את מעשה האינטגרציה לחטיבות- הביניים בלבד. סבורים היינו שיש להקדים ככל האפשר את הפגשת בין ילדים משכבות עתיות וסוציאליזם שונות, ולפיכך רצוי להרחיב חינוך חובה, שיכלול בו ילדים בני שלוש-ארבע. לא נותר לנו כעת אלא לבדוק על המאמצים הנעשים על-ידי משרד החינוך בתחום

בקנקן חדש, וייתקיים בנו "והיה אם שמוע תשמעו — אם שמוע בישן תשמעו בחדש".

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, ואחריו לחבר- הכנסת פרוש.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת וכבדה, לאחרונה נפתח שוב דיון על יעדי החינוך ועל החינוך לערכים. מעל דפי העתונות ובהופעות שונות העלה הסופר יוהר סמי- לנסקי השגות כבדות על הזכות לכוון, להדריך, לחנך. החינוך בכלל, גורס יוהר, הוא דיסציפלינה מעשית, כמו הרפואה. הוא בוקשה ושואל: "האם מצבה של חברה כלשהי ומצבה של תרבות כלשהי מגיעים פעם לגיבוי סופי שאין עלינו. אלא להנחילו, להפנימו ולתבוע לנהוג לפיו?". קיצורו של דבר, אם הבינונו נכונה את יוהר, הרי הוא נמצא מטיף ל"חינוך חפשי", ל"חינוך בלי מגמה", שמומן פשוט את הרגל.

ההפתחות החינוך בתקופה האחרונה הוכיחה בע- ליל שהקונצפציה של "חינוך נייטרלי" אין לה אחיזה במציאות. ואילו השאיפה לחינוך המכוון נהפכה לקי- יין רעיוני של כל המטפל בבעיות חברתיות. תמזה הדבר ביותר, כיצד אפשר להטיל ספק שמערכת החי- נוך שלנו חייבת לשמש את המשימות הקשורות בקי- דומה של המדינה, בעיצוב דמות חברה מתקדמת בה, בהעמקת התודעה האזרחית והלאומית, בהגברת ההת- גרבות והחלוציות לשיירות העם הנתון במאבק גורלי על קיומו הלאומי בתפוצות ועל עתידה ובטחונה של המדינה.

הסופר יוהר מתנגד גם בכל מאודו למושג "אי- נטראציה", כי הוא רואה בכך לקיחת בני-אדם שונים והכנסתם למסגרות ואחידות בגות-חלוף של משטר או ממשל מסוימים.

אכן, מכשולים רבים עומדים בדרך החינוך לער- כים, אך כלום אין נובע מכך הצורך להיאבק ביותר שאת על העמקת התודעה לחינוך ערכי תוך פסילת המגמות של ה"נייטראליזם" בחינוך?

ציוני ראשון-מעלה של מערכת החינוך הוא לת- רום תרומה מירבית ליתר אינטגרציה של החברה היס- ראלית, נוכח הסכנה הריאלית הנשקפת לה מהעמקת הפער הכלאיים, הסוציאליים, התרבותיים והחינוכיים. והורי אינטגרציה חברתית אינה עומדת כלל בסתירה ליתר ביטוי אינדיבידואלי של התלמיד בפרט. כיצד אפשר להיות אדיש כלפי מצוקת ילדים ובני נוער שהם חלק ניכר מאוכלוסיית התלמידים; כלפי מצוקת השי- כון, כאשר לפי האומדן גדלים כרבע מיליון ילדים בתנאים של תת-ידור; כלפי מצוקת העוני המתבלטת בכל חומרתה גם בתוך כתלי בית-הספר? האם אין זה מחובתה של מערכת החינוך לחפש אחרי פתרונות, ולוא חלקיים בלבד, למצוקה זו במסגרתה הפנימית?

מתוך גישה עקרונית זו, השוללת תכלית שלילה את עמדתו של הסופר יוהר סמילנסקי והמחייבת חינוך לערכים ואינטגרציה חברתית, הגני בא להתייחס לכמה בעיות ספציפיות בתחום החינוך שלנו.

חברי הכנסת, אין חולקים על כך, כי גורל החי- נוך נתון בראש וראשונה בידי המורה. את רמת החינוך קובע המורה בתכונותיו האישיות, בסגולותיו הפדגו-

בעה קריטריונים: א. מוצא האב והאם; ב. השכלתם; ג. ההכנסה הממוצעת לנפש; ד. הצפיפות הממוצעת לחדר. אני מבקש לדעת באיזו מידה נשמרים קריטריונים אלה.

משרד החינוך מוסיף להקדיש תשומת-לב רבה לבעיית הילדים החריגים, וניסויים רבים נעשו לפתרון שאלה זו. החינוך המיוחד מגוון מאוד ומקיף תלמידים מטיפוסים שונים. חמורה היא בעיית התלמידים קשיי ההסתגלות בשליש, לערך, מבתי-הספר. אין צורך להיות פדגוג כדי להבין את הנזק הרב הנגרם יום יום לכיתה מהשפעתם השלילית של שלושה - תמישה תלמידים קשיי הסתגלות בכיתה. לפי האומדן, קרוב ל-5% מכלל התלמידים בבתי-הספר היסודיים מוגדרים כקשיי-הסתגלות. רק כשליש מילדים אלה סודרו במסגרת מיוחדת כלשהי. רב חלקם של קשיי-ההסתגלות בין הנושעים. יש צורך דחוף לפתח כלי טיפול מתאימים למקומות, שבהם לא ניתן לקבץ תלמידים אלה למסגרת אירגונית מיוחדת. אין די מוסדות חינוך פנימייתיים.

יש לציין את ההתקדמות בחינוך הערבי. מספר התלמידים הערביים גדל מאז קום המדינה פי שנים-עשר, בעוד מספר התלמידים היהודיים גדל רק פי חמישה. עדיין נמוך שיעור הלמידה בחינוך העל-יסודי ובגני הילדים. הצפיפות בכיתות גבוהה. קיים חוסר במורים מוסמכים. שני הסמינרים הקיימים אין בידם לספק את הצרכים הגדלים והולכים. לאחרונה חל שינוי לטובה בהכנת תכניות לימודים. למותר לחזור ולהרגיש את החשיבות הנודעת לשיפור רשת החינוך בישוב הערבי לשם העמקת ההכנה בין שני העמים.

חברי הכנסת, חשיבות רבה נודעת לפעולה הנעשית בתחום החינוך המשלים במסגרות השונות: חברי רות נוער, בתי נוער, בתי תלמיד וכו'. להערכה מיוחדת ראוי משרד החינוך על המאמצים הנעשים לאחרונה למען העלאת קרן של תנועות הנוער החלוציות והתמיכה הניתנת להן. בכוחן של תנועות הנוער לשמש מחסום בפני תופעות שליליות שנתגלו בחוגים מסויימים של הנוער. דומה, קיימת עתה נכונות יתר גם מצד ההורים וגם מצד הילדים להצטרף לתנועות אלו. שיתוף-פעולה מצד המורים עשוי לסייע במידה רבה למשימה זו.

במערכת החינוך הבלתי-פורמלית, בחבורות רחוב, במרכזי תרבות ונוער ובכיתות קלט נעשית עבודה חיובית רבה. אולם באותו תחום מטפל גם משרד הסעד, ובמידה מסויימת גם משרד העבודה. יש לרכז את הטיפול בענייני החינוך ביד משרד ממשלתי אחד, והוא משרד החינוך; על-ידו תפעל רשות עליונה לטיפול בנוער במצוקה, ובה ישתתפו כל הגורמים העוסקים בנושא זה.

אדוני היושב-ראש, מערכת החינוך על כל דרגיה מתקרבת בהיקפה למיליון תלמידים, כשליש מאוכלוס-יית המדינה. משרד החינוך שוקד על הרחבת מחרגת של חוק לימוד חובה, על גיבוש תכניות ושיטות לימוד חדשות, על יזמות חינוך, על שיפור הכלים והאמצעים לקידום החינוך, על העמקת שיתוף-הפעולה עם ציבור המורים. הברכה נתונה לשר החינוך, לחבר עוזריו ולכל העוסקים במלאכת החינוך וההוראה ברחבי המדינה: מי יתן ויצליחו במערכה לשיפור פני החינוך, העמקתו והרחבתו, ובקצב מהיר ככל האפשר.

זה, על הניסויים להקמת חטיבות לגיל הרך, דבר שהוא חשוב הן מבחינה חינוכית והן מבחינה חברתית.

יש להוסיף ולחזק את בתי-הספר היסודי שהוא, לכל הדעות, המסד של מערכת החינוך. יש לפעול לחיזוקן של כיתות ז'-ח' של בתי-הספר הקיימים, מאחר שהרפורמה במבנה החינוך בוצעה עד כה רק בשליש, ולפיו הערכת משרד החינוך תושלם רק בסוף העשור הנוכחי, לאמור שעדיין שני שלישים מן התלמידים בכיתות ז'-ח' לומדים בבתי-הספר היסודי. יש לדאוג לביסוסם הפיסי של מוסדות אלה, למבנים מתאימים, לצידו חדיש, כי בלעדי כך ספק אם אפשר יהיה לבצע את התכניות והחדשות שמשרד החינוך שוקד עליהן.

ההישגים הלימודיים בחטיבת-הביניים נבדקים עתה, ולא נודרו להגדירם; אולם מותר לשאול: האם שיטת ההסללה, והנהוגה בחטיבת-הביניים, אין בה ראשית הדרך לדיפרנציאציה לפי ההישגים, העומדת בסתירה למגמת האינטגרציה? בעולם הפדגוגי וכן גם אצלנו בחוגים רבים גוברת ההכרח, כי שיטת ההקצפה לפי רמת אין בה כדי לתת תשובה לצמצום הפער ברמת הלימודים. התלמידים המתקדמים משיגים הישגים גוסיים, אך המפגרים אינם מדביקים את רמת הדיניות של הילדים המתקדמים. מצד אחד יוצרת ההקצפה רגשות של נחיתות וקנאה, כאשר התלמידים בקבוצות שונות נפגשים שוב יחדיו בשיעורים של יתר המקצועות. בעיה זו ראויה לבחינה נוספת, שהרי קידום האינטגרציה הוא אחת המטרות המרכזיות של הרפורמה. עם זאת יש לבדוק על הרחבתן של שיטות הוראה פעלתניות, המבוססות על עקרון האינדיבידואליזציה.

חשש נוסף שהבענו בשעתו היה: האם המעבר לשלוש מסגרות, בשביל תלמידים, שלא משיכו בבתי-הספר העל-יסודי העיוני בסיים את הכיתה ט', לא יגביר את הנשירה. תופעת הנשירה היא בעיה חינוכית-סוציאלית רצינית ביותר. זהו תהליך המתחיל באי-היכולת להכין שיעורים, בהעדרות חלקית ובשוטטות, ובהמשך הומן ממלאים רבים מבין הנושעים את שורות העבריינים הצעירים. יש המעריכים את הנשירה עד כדי 5%-6%, מזה כ-50% מתלמידי הכיתות עד ו-50% מתלמידי כיתות ז'-ח'. הנתון הגלמי מספר על 10,000 נושעים בחינוך היסודי בתשל"ב ועל כ-20,000 נערים שאינם עובדים ואינם לומדים. מספר העבריינים הקטינים המופנים לשירות המבחן לנוער הגיע בסוף 1972 ל-10,000 לערך. בתחום המאבק נגד הנשירה ראוייה לציין הפעולה הנעשית לאחרונה על-ידי משרד החינוך בקיום מעקב וטיפול בילדים שעל סף הנשירה ובביצוע תכניות שיקום שונות.

הצפיפות בכיתות פחתה לאחרונה, אך עדיין יש 1,400 כיתות המאוכלסות ביותר מ-36 ילדים.

חברי הכנסת, פעולות טיפוח חשובות בוצעו בשנים האחרונות במערכת החינוך. נמשך יום הלימודים הארוך, ועתה התחיל משרד החינוך בהגשמת תכנית יום החינוך הארוך. יש מקום לשתי המסגרות אם כי יש להעדיף את יום החינוך הארוך, מבחינת החינוך החברתי. אך רצוני לשאול את שר החינוך והתרבות: מה הקריטריון להגדרת ילד טעון טיפול? מקובל בספרות המקצועית להגדיר ילד טעון טיפוח לפי אר-

החילויות של אתמול, של שלוש, מתגוללות כאבן ש"אין לה הופכין. גם אזלכם, ציונים חילוניים, נהפך המושג "ציונות" להגדרה של פטפטן, של המדבר דב-רים שאבד עליהם כל, ואילו ציונות השאובה ממקור-רות הנצח, ציון וירושלים, של הסידור הישן הנושן, עד היום מלהיבה ומרתקת.

טעות בידך, כל תפיסתך על תודעה יהודית, כפי שאתה מגדיר אותה, יכולה להתקבל בעצם גם על ע"מים אחרים. תודעה יהודית השואבת מנצחיות עמנו היא ללא הבדל בין נאמנות לחובות האדם לקונו ובין חובותיו של האדם לחברו. ואם תתנו לעצמכם חשבון הנפש על דמותו של הנוער ההולך וגדל, ובמיוחד על התופעות המעציבות שהתחילו מתבלטות בחברה, ואי רוצה לשאול אתכם: האם הוא מספק אתכם? איננו מדבר כלל על כך שאינו מספק יהודים בני תורה. אני שואל אם הוא מספק אתכם. האם לנוער הזה התפללתם?

השתתפתי בדיונים שונים על הידרדרות הנוער, אם בדיונים המעמיקים כאשר נתגלתה לעינינו תופעת הפנתרים השחורים, ואם בגילויי הבעיה המבישה של נערות במצוקה, בעיות הסמים והמתירנות, או בדיונים כאשר גילו לנו ש-23,000 בני נוער מסתובבים בשווי-קים ללא חינוך ללא עבודה. הכל נאנח, הכל הודו שהמצב הופך להיות רציני, ואנחנו חלו זאת בכל מיני אמתלות וגורמים שונים שהביאו אותנו לכך, אם גור-מים סוציאליים ואם כתוצאה מן הפער החברתי. אבל התפלאתי ולא יכולתי להבין, ואיננו מבין עד היום, כיצד אין רואים נכוחה שיצירת כלים, אף הטובים ביותר והמשולמים ביותר, אם אין בהם התוכן הד-רוש - אינה אומרת ולא כלום. כיצד נאמר? - אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו.

אולי הגיעה השעה שתודו, שתראו נכוחה כי חיי-נוך לאומי ללא תורה, ללא מצוות, ללא מסורת יש-ראל, ללא זיקה לאלוקים, אין בו היכולת להחזיק את הדורות הבאים. ואם תביטו את עצמכם, הרי אתם אינכם פרי החינוך הלאומי. אתם - מי מכם יותר ומי מכם פחות - ינקתם עוד מגידסא דינקותא, מן החינוך התורתי המסורתי. גם אלה שינקו פחות גדלו בסביבה ששם שרתה האווירה היהודית השרשית התו-רתית האופפת את כל החיים.

הביטו וראו, בנו לעצמכם חשבון-הנפש על תו-צאות החינוך המעורטל מעקבי התורה והמצוות. האם לא התעמקתם לחשוב כי ההידרדרות המחרידה של בני הנוער, במיוחד מעדות המזרח, היא תוצאה מכך שניתקו אותם משרשים עמוקים של מסורת אבות, ערסלנו אותם מערכיהם הקדושים, לעגנו לדרך אבו-תיהם ולא הצלחנו לתת להם במה למלא את החלל אשר חוללנו בלבותיהם? אני יודע שכמו כמכם כוא-בים ודואבים וגם מתביישים בתופעות המזעזעות של הידרדרות הנוער, אם זה בדמות "פנתרים" ואם באבדן דרך של הנוער אשר הסירו מעליהם כל מעצור.

למה לא תתעמקו בשרשי הבעיה? למה לא תדו-שחינוך חילוני, חינוך לאומי ללא תורה, חינוך ללא זיקה לחובת האדם לאלוקים, חינוך של יבבל הגויים בית ישחאל? הופך אותנו לעם ככל העמים? וכיצד אמרו חכמנו? "ישראל כשהם עולים - עולים עד לרקיע, וכשירדו - הם יורדים עד לתהום". הביטו וראו לאן הגיעו בני הנוער שלנו.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו לחבר-הכנסת אליעד.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, משרד החינוך והתרבות היה תמיד מן המשרדים הדינמיים, משרד שלא שקט על שמדיו. כיום - על אחת כמה וכמה. כל הכבוד לך, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתר-בות, מר יגאל אלון, על כל מה שהשגת בשנות כהו-נתך בקדנציה זו. הקשבתי יפה לגאומך המקיף, קראתי לפני כן את החומר והנתונים של משרדך לקראת הד-יון. פרשת לפנינו יריעה רחבה ההולכת ומתרחבת מש-נה לשנה בכל התחומים ובכל המישורים. נתברכת בצוות עובדים הצועדים עמך במיבצעים הכבירים. אני מברך כאן את המנהל הכללי של משרד החינוך מר אלעד פלד וכל הצוות אשר עמך - עמך משרדך נת-ברך בסמנכ"ל דינמי חדש, הוא מר אליעזר שמואלי. ואינני יכול שלא להזכיר בהזדמנות זו גם את ד"ר דן רונן, שאני רואה אותו בין המיוחדים בכשרם, בתבו-נתם ובמסירותם בשירות המדינה.

קודם שאעלה את הנושא המעיק עלי במיוחד אני חייב להודות ולהגיד לשבחו של שר החינוך והתר-בות מר אלון, כי במגעיו עמו במשך השנה אנו מוצ-אים אצלו הכנה מלאה לנושאים המיוחדים המייחדים את החינוך התורתי, החינוך שאנו מייצגים. ודווקא משום שיש בינינו שפה משותפת, ארשה לי לומר-את אשר עם לבכי.

אנחנו כן, הצלחת מר אלון, והצלחת משרדך במ-שך כל השנים, ובמיוחד באחרונה, להרחיב את הכלים האידוגניים של מערכת החינוך. יצרת מסגרות חינו-כיות, הכנסת שיוניים עצומים תוך שימת-לב מרובה מאוד לצרכי השעה, לצרכי התקופה, לנסיבות המיוח-דות שאנו נתונים בהן. אולם עם כל ההערכה לכלים האידוגניים שהוקמו ומוקמים והמתרחבים משנה לש-נה, אני רוצה להתעכב דווקא על דבריו של שר החינוך בסוף הרצאתו, בהם ניסה לגנוע בתכנון של החינוך. ואגיד לך, כבוד השר, במלוא גילוי-הלב: בעם היהודי, בתפי-סת היהדות, לא ניתן להפריד בין החובות שבין אדם למקום ובין החובות שבין אדם לחברו. חינוך שמתנכר לחובות שבין אדם למקום, סופו שהוא מתנתק גם מן החובות שבין אדם לחברו. ואם תמצא לומר, כש-לנו התחרון של החינוך החילוני שיגדל לנו פנתרים, נערות במצוקה, אנשים שנותנים מחסה ל"פתח", הי-דרדרות לתנועה של "יהודים למען ישר", וזמרגים בתוכנו - כל זה מפני שהעיקר חסר. עיקר העיקרים חסר בתכנון של החינוך, והן החובות שבין אדם למ-קום. כמו שנאמר: "רק אין יראת אלוים במקום הזה, והרגוני".

טעות מרה בידך כאשר אמרת כי על חלקה של מורשתנו העשירה אבד ודאי כל. נהדרתי לשמוע ביטוי זה. ותרנות תורת חיים. ספרים שנתחברו לפני מאות בשנים חיים בתוכנו עם תכנם. דבי עקיבא. אומר דבריו עד היום. זוהי התפיסה של יהודי, כי רבי עקיבא אומר דבריו עד היום. מישוהו אמר פעם, כאשר ערכנו עצרות-זכרון למלאות שמנה מאות שנה למסירתו של הרמב"ם, שרק עכשיו נודע לי שזה שמונה מאות שנה אינו בחיים. כי בשבילו הרמב"ם חי. הספרות

ולבסוף רוצה אני לומר לך, אדוני שר החינוך והתרבות: משקע כאוב מאוד והשארית בנו בדברך - ואמרת זאת במלוא הבהירות - שהזיקה בין אדם לאלוקים זו בחירותו החפשית של אדם; ואם אתה כשר החינוך והתרבות קובע זאת, התדע מה משמעות הדבר? הרי זה יסוד היסודות שמוליך אותך, לדעת, ואת כל הקרובים לחינוך, לכל התופעות המעצבות האלה. אנו צריכים לקעת, שאם אנו מזניחים את יסוד היסודות של עמנו, את הזיקה של אדם לאלוהים, אין כל אפשרות אחוזה. עשרת הדיברות מחולקים לשניים: חובת האדם לאלוקים וחובת האדם לחברו. זה בלי זה אינו ולא כלום. דע לך כי הצלחת החינוך התורנית, בו עברנו אלפיים שנות גלותנו ונשארו עם למופת, נובעת רק מתוך ששמרנו על החינוך היסודי הזה ועל חובת האדם לאלוקים. בלי קיום חובת האדם לאלוקים לא נוכל להתקיים ולא יהיה כל בסיס לקיום הנורע שלנו. זהו היסוד. זה יסוד היסודות של הצלחתנו. החינוך הקיים עתה הוא שהביא אצלכם עד כדי גידול נורע שיצאו מתוכו בוגדים בעם ומרגלים, זהו החינוך באוניברסיטות והמחנות ללא זי"ק לאלוקים.

הי"ד ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אליעד, ואחריו לחברי הכנסת ארבל-אלמוזנינו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אמת היא ששר קירת שר החינוך מקיפה, כוללת, כמעט את כל הבעיות המתעוררות בתחום החינוך, ומלאה גם רעיונות לפתרון אותן בעיות. אפשר היה להיתפס בקלות לשיעור הלל. אני רוצה לקוות כאן - וגם להבין בצורה זו את דבריו של שר החינוך - שיום החינוך הארוך יתחיל בסדר עדיפויות כזה שיבטיח את הנזקים לכך בעיקר. ברור לי שיש בתחום החינוך סולם עדיפויות קשה, כבד, אבל לשם כך נתנו בזמנו את הסכמתנו להארכת המועד של תחולת חינוך החובה, מתוך ידיעה שיש צורך להבטיח את מצבם של אותם ילדים בגיל הרך שאינם מצליחים להגיע לגנים, וכוונתנו היתה באמת לאותם מקומות ששם הילדים לא היו מגיעים מעצמם לגנים.

אני מברך את משרד החינוך והתרבות על יום החינוך הארוך. אני חושב שדבר זה רצוי, ואם הבינויות נכונה, אין בכוונת המשרד להוציא את יום הלימודים הארוך, אלא למעשה להכליל את יום הלימודים הארוך בתוך יום החינוך הארוך.

בכל זאת, אדוני השר, אני נוטל רשות לעצמי להעלות שאלה העולה מעצמה: מצד אחד אנחנו רוצים מערכת רבת תכניות מרשימות, מאמצים רציניים בביצוע, אך כאשר אתה יורד לשדה, לשטח, אתה נתקל במציאות אפורה ובבעיות המציבות סימן שאלה. ואני רוצה להביא כמה דוגמות. אנחנו יודעים את העבודה הרבה המושקעת בהכשרת מורים, וזה באמת אחד הדברים היסודיים. ובכל זאת, אדוני השר, אנחנו קרובים לילדים, לתלמידים, נפגשים אתם, שומעים או - לפעמים איננו יודעים אתם - צודקים, - אך אתה מגלה עד כמה חלש עדיין בית-הספר היסודי, עד כמה מתלוננים בבית-הספר העל-יסודי על בית-הספר

חבל מאוד שאינכם מזדהמים לעמוד מקרוב על רוח הקודש הפועמת במבצרי התורה. אני מבקש מכם, חברי הכנסת - לא בשמיים היא, לא מעבר לים. היכנסו כאן קרוב לכם, לשיבות "עץ-חיים", "חברון", "מיר", "טשבין", אשר בירושלים. בקרו נא פעם בישיבות סלובודקה ופוניבז' אשר בבני-ברק. שם תראו מעיינות מפכים רוח ישראל. תראו באיון רוח עלילתם הם חיים. באילו עבודות קשורים הם לשרשי עמנו וארצנו, וזה רק על-ידי הקשר המקשר ומשור אותם עם אוצרות החיים של תורתנו, אוצרות הרוח של עמנו. שם יוקדת אש הקודש, ששמרה על קדושת עמנו כל הדורות. שם בישיבות תמצאו רבים מבני השכבות העניות, שם נמצאים רבים מבני עדות המזרח, מבני העניים ביותר ואינם מתפרעים, אינם חלילה "פנתרים שחורים". הם מאירים באור תורתם.

וכך גם החינוך הקדוש של "בית יעקב". בקרו נא פעם במבצרי עזא, אלה, בבתי-החינוך של "בית יעקב", בסמינריוני "בית יעקב", ותראו רוח הקודש, העוז והגבורה הפועמת בלב הבנות הללו.

הייתי מעוניין שתבחנו פעם, שתעשו פעם סקר ותיווכחו איך החלוקה: אותן הבנות, מאותן המשפחות, החיות באותם תנאים סוציאליים ירודים, בנות אלה הולמדות בחינוך חילוני וגיתקו אותן ממסורת אבותיהן, גיתקו אותן משמירת השבת והמצוות - הן דדרו ואיבדו דרכן, ירדו עד לדיוטה התחתונה, ואילו חברותיהן, שלמדו בחינוך תורתי בבית-הספר של "בית יעקב", בסמינריוני "בית יעקב", ממשיכות דרך אבותיהן, תוך נאמנות לתורה ולמסורת, והן כבוד והדר למשפחותיהן, לאבותיהן, לנו ולכלל ישראל.

האמינו, לא לקלינטור אני מתכוון. כיצד נאמר בפרשת בהעלותך? "מי יתן כל עם ה' נביאים, כי יתן ה' את רוחו עליהם". אולם רוצה אני שנפקח עינינו להאות המצב כמות שהוא, כי חינוך מעורטל מתורה ומצוות, חינוך המיוסד על לאומיות גרידא, מסכן לא רק את קיום ערכי התורה והמצוות, אלא מביא גם להתנכרות לערכים הלאומיים, וראו נא לאן הידרדרו. הידרדרו למצוקה, ל"פנתרים שחורים", הידרדרו לכך שבאוניברסיטות מוצאים מחסה אנשי "מצפן", אנשים המגוינים על חבלני "פתח"; לכך שבאוניברסיטות יימ-אז קונים למיסינוגרים, קונים לבוגדים בעם ובמולדת בושא תכסה פניו ממשפט המרגלים. מי גידל את אלה? אנו יכולים להכריז בגאווה ועוז: בכל עשרות הישיבות והסמינריונים של "בית יעקב" לא תמצאו בוגדים שיתנו מחסה ל"פתח", שיגנו על המחבליים, וזה ההבדל בין חינוך הממנה על חובת האדם למקום ובין חינוך המתעלם מחובת האדם למקום. כך הגענו לפדרוס כאוב זה שיהודים בארצות-הברית שולחים לכאן את ילדיהם - שאלו נא את תושבי רמת אשכול בעניין זה - כדי להצילם מטומאת העמים, מרוח הנצרות. וכאן מלמדים אותם לעשות הש"ס וואה בין ישו ובין אליהו הנביא, להבדיל אלף אלפי הבדלות. הוא הדין לגבי המצב שאפשר להאחרו באוניברסיטות, ובחדירת התנועה של "יהודים למען ישו".

יהודים ברחו מרוח הנצרות, מן הסכנה הצפויה לבניהם והגיעו לכאן, לארץ ישראל, ובאוניברסיטות בן-ארץ שתתלל תנועה של יהודים למען ישו. אלה הן התוצאות של חינוך הנותן את הבהירה החפשית ליהודים.

שמחתי על שנתת את "האני מאמין" שלך לגבי החינוך לערכים - נושא שבו רציתי לטפל. לאחר שהרחבנו את המסגרת, הגיע הזמן לרדת לעומק, לחנך את הנוער שלנו לערכים. ובכל זאת, אדוני השר, ואתה יודע זאת כמוני, מתעוררת השאלה: מדוע הנוער שלנו לא גדל להגות היהודית, לחינוך לערכים - לערכי יחסים שבין אדם לחברו, בין אדם לחברה? לצער הרב, איננו רואים את הקשר הזה. ואמת, בני כל דור חושבים שבדורם שלהם גדלקו יותר לנושאים האלה, אבל אנחנו מרגישים שבנוער שלנו יש איזה ניתוק, יש איזה קצר בתחום הזה. לדעתי, צריך להשקיע הרבה מאוד מחשבה, להשקיע תודעה ואף להשקיע ביקורת בתחום הזה. ואולי קיימת באמת הבעיה שעוור הסו-פר יזהר סמילנסקי, כשהוא מתווכח עם שיטות החינוך ומעלה את השאלה אם באמת הגענו לגיבוש ערכים אלו באופן שמותר לנו להקנותם לדור החדש.

ואני רוצה לומר: אינני נכנס לכל העומק הפי-לוסופי של השאלה הזאת, אבל אני מאמין שלעם היהודי יש ויש ערכים מגובשים ואנו יכולים להנחילם לדור החדש. אנחנו יכולים עדיין לקרוא היום את ישי-יה ואת ידמיה ואת הערכים שלהם. אם אירגון האומות המאוחדות אהה להקים את כותל ישעיהו ולחוקק עליו את חוון אחרית הימים, מותר לנו להעביר זאת כע-רכים מונחלים לדור החדש.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גם את עניין פסולי החיתון?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני רוצה להעלות את הנקודה שסבר דברנו עליה לא מעט, והיא שאלת יומתם המקומית של המור-רים ושיטותם של המורים בהכרעות, ביחזות, בהתוויית הדרך ובתכניות. חוששני שדבר זה אינו מופעל במחדים ובמסגרות העשויים לתת תשובה לציפיות שלנו. אנכי, אדוני השר, גם את הנקודה הזאת של עידכון הספרים, מרשים הדבר באמת לשמוע בסקירות, וגם בסקירות, על העבודה הרבה הנעשית כדי להבטיח מעקב אחד עידכונם של ספרים. ובכל זאת אנחנו קוראים סדרה שלמה, שומעים ורואים את הספרים, ואפילו בביתנו, ולעתים קרובות נשאלת השאלה: כיצד לא הצלחנו עדיין לחסל את הפיגור בתחום הזה? נכון, אפשר לומר שהמורה בעצמו, כאשר הוא נתקל בדברים שאינם מעודכנים, לא יעבור עליהם לסדר-היום ויעדכן אותם; אבל מצב כזה הוא, לדעתי, קשה מאוד ויש צורך לחפש את הדרכים שביטחון לא רק את התכניות הגדולות, את המעוף, שהוא מכובד כשלעצמו, אלא גם את הדאגה לרברים היום-יומיים הקטנים, המדיים, שצ-ריך לטפל בהם ושהם לעתים יוצרים דווקא אווירה לא-רצויה.

ולסיכום, אדוני השר, מלה אחת על הדבר שמת-ריד אותי במיוחד בעבודתי בוועדת החינוך ובקשרי עם המגזר הערבי ועם מגזרים אחרים גם בתוך עמנו. אני מבקש להעלות את הבעיה של הערבים שהם בוגרי בתי-ספר תיכוניים, כיצד הם משתלבים בחינוך הגבוה במדינת ישראל. אינני בטוח אם אין כאן בעיה מוסרית ראשונה-במעלה. הם אינם יכולים להגיע למה שאלו; גם בינוי יש צעדים שאינם יכולים להגיע לאו-תה רמה. אלה הם אנשים בעלי אמיציה, עם רצון וכוונות להתמודד עם בעיות וללמוד במסגרת החינוך

היסודי, עד כמה באוניברסיטות מתלוננים על בית-הספר העל-יסודי.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

יש סאלה שמתלוננים גם על האוניברסיטות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

יכול להיות, ובכל זאת מתחילים בבית-הספר הי-סודי.

אני מעלה באמת את השאלה: מדוע על אף המ-ערכת הענפה של הכשרת מורים לא הצלחנו עדיין, אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, שאתה יודע את בית-הספר היסודי שלמדנו בו, - מדוע לא הצ-לחנו עדיין להחזיר לבית-הספר היסודי אותה הרמה שהי-תה לו בזמנו, כאשר הורגש שהילדים יצאו אחד שמונה שנות לימוד עם מטען מכובד ביותר? אני מצטער שאינני רואה זאת עכשיו, למרות כל המאמצים הג-דולים. ואני שואל: האם פועלת מערכת הפיקוח כי-אות? לעתים קרובות נשמעות תלונות שלמעשה יש מורים שאין ביכולתם למלא את ייעודם, כי לא מספיק-קה רק הכשרה אקדמית.

שמואל מיקוניס (מק"י):

זה בגלל ההפרדה בין אדם לקונו ובין אדם לח-ברו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אנחנו שומעים על מציאות זו, אנחנו יודעים שיש קשיים, אנחנו שומעים תלונות מן התלמידים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

יש הבדל בין היחס שבין אדם לקונו ובין היחס שבין אדם לחברו. אלה הם שני דברים נפרדים לגמרי. אני קורא פה קריאת-ביניים לחבר-הכנסת פרוש ומש-תמש באפיקורס זה כדי להעביר זאת.

הי"ר ב. צ. קשת:

אבקש לא לחלק ציונים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני אינני אפיקורס. הייתי אומר: החובה הגדולה בין אדם למקום היא עשות משפט, אהבת צדק והצנע לכת. ערכים אלה אנו רוצים להקנות בחינוך החילוני.

אני רוצה לחזור לשאלה שלא פעם עמדתי עליה: האם אתה, אדוני השר, משוכנע שנעשה די בעניין שיתוף מועצות התלמידים בדיונים על רמת הלימודים, על תכניות הלימודים, על שיטות הלימודים, בלי לתת להם זכות הכרעה אלא רק לשמוע אותם? רצוי לעודד את מועצות התלמידים שיהיו שותפים גם למ-חשבה הזאת.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

היה כינוס ארצי של מועצות תלמידים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

זה היה כינוס ארצי, אבל אני מדבר על שיתופם המעשי בזמן הדיונים המעשיים, לא רק התאורטיים. כאשר במשרד קובעים ומקבלים הכרעות, יש לש-מוע גם את דעתם על השיטות, על רמת המורים, על היחס אל המורים. הדברים הללו היו יכולים להועיל לנו הרבה מאוד.

זה וגם עשית לא מעט לשיפור המצב. אך אם אנחנו רוצים לצמצם את הפער העדתי והסוציאלי, חייבים אנחנו להחזיק מדיניות של טיפוח, עידוד ועזרה לתלמידים בני עדות המזרח ומשפחות מעוטות-הכנסה, המשול-לים אפשרויות ותנאי למידה נאותים, על מנת שיוכלו להתמיד בלימודיהם, לסיים את בית-הספר העל-יסודי ולהימנות עם ציבור האקדמאים מסיימי האוניברסיטות.

אדוני השר, אני יודעת שמחפשים דרכים כדי שיגדל מספר האקדמאים בני ארצות המזרח והוא הולם ומתאים למדינה, אשר עושה כמיטב יכולתה כדי לצמצם פערים, לקדם את מיוזוג הגילויים ולעשות את הכל למען שילובם של בני כל העדות במסגרות החינוך הללו. והדבר נעשה גם בתחום המגזר הערבי, חברי-הכנסת אלי-עד, היום שמענו בוועדת העבודה נתונים על המשכילים במגזר הערבי. נאמר לנו שבשנים האחרונות מסיימים מדי שנה בשנה כמאה עד מאה וחמישים משכילים ערביים לימודיהם במוסדות השונים להשכלה גבוהה, דבר שלא היה בעבר. חלה התקדמות עצומה בתחום זה שמן הראוי לציין. ולא במקרה התרעמתי מאוד בשמעי את דבריו של חברי-הכנסת דימלט, הטוען שהוא בוש ונכלם כאשר הוא בא לכפרים הערביים ורואה שם את דמות החינוך. עם כל הביקורת וכל החסר, אין להתעלם מן ההתקדמות העצומה שחלה במיוחד במגזר הערבי בתחום החינוך. רק היום שמענו עדות מרשימה לכך מפי גורמים שונים, גם של אנשים ערביים שהם עצמם דכשו להשכלה גבוהה במוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

אני מסכימה בכל לבי להגדרתו של שר החינוך, שהחינוך הוא מטרה לעצמה, אך אני נוטלת רשות לעצמי להוסיף ולומר: החינוך הוא אמצעי לעיצוב דמות האדם והחברה לעתיד לבוא.

הישיגי החינוך הם סיכום של פעולה דבת-שנים, החל בן וכלה בבית-הספר העל-יסודי. ועלינו לזכור שהשתתף היא בגיל הרך ובגיל הצעיר. התוצאה הנגדית לעין מובלסת בבית-הספר העל-יסודי, לרוב עם גמר הלימוד של חובה.

יש לציין בצער שהישיגי התלמידים תלויים במידה רבה במקום הגיאוגרפי של בית-הספר היסודי. ככל ש-בית-הספר מרוחק יותר ממרכז הארץ, כן הרמה נמוכה יותר, וככל שהוא רחוק ממרכז העיר, ההישגים נמוכים יותר. הסיבות לתופעה מדאיגה זו נעוצות בכך שהמורים המוכשרים ובעלי-הניסיון מעדיפים ללמד ב-מרכז הארץ ובמרכזי הערים, בעוד שהמציאות הקיימת מחייבת את ההיפך מזה.

לדעתי, רצוי שמשרד החינוך והתרבות ירחיב את שיטת התמריצים למורים על מנת להבטיח כוחות הוואה מעולים לנקודות-תורפה של החינוך, שאם לא כן נעמיק עוד יותר את הפער בקרב אוכלוסיית-התלמידים.

כבוד היושב-ראש, אינני משלה את נפשי שיש בכוחו של בית-הספר לבטל פערים בחינוך שהם תולדה של שנים, של סביבה ותרבות. חינוכו של הילד מושפע משלושה גורמים: בית-הספר, ההורים, והסביבה במובנה הרחב ביותר: הרחוב, האמצעי התקשורתי, הקולנוע וכדומה. ככל שההשפעה החינוכית של הבית חלשה יותר, הן כתוצאה מן הרמה התרבותית של ההו-

הגבוה. אני ממש מופתע לראות ולשמע כמה נערים ערביים יוצאים מן הארץ כדי ללמוד בחוץ-לארץ. ואחרי שלא נתקבלו למוסדות ההשכלה הגבוהה שלנו, הם מוצאים את מקומם באוניברסיטות בחוץ-לארץ.

זהו שאלה נכבדה וקשה, והיא חלה גם על חלקים נכבדים בתוכנו. בכל אופן, אסור שתישאיר ללא תשור-בה. לא ייתכן להשאיר את החינוך הגבוה רק למוכשרים, כאשר באותו זמן יש כאן זהות עם מעמד מסוים. אנו חייבים להבין שיש לנו מבנה לאומי מש-לנו, ויש מבנה של האזרחים הערביים עם הרמה של-הם. אני יודע אילו מאמצים אני עושה, לעתים - לשמחתי - בהצלחה, כדי להכניס תלמיד ערבי אחד לאוניברסיטה. כאן דרוש מאמץ רצוני מטעם משרד החינוך והתרבות, כדי להבטיח שגם לתלמידים האלה יהיה מקום במסגרות של החינוך הגבוה בישראל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמזליו, ואחריה - לאחרון המשתתפים בדיון, חברי-הכנסת וילנר.

שושנה ארבל-אלמזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי רצוני לברך את שר החינוך והתרבות, מר יגאל אלון, על הרצאתו המקיפה והמעניינת, שבה הקיף בצורה תמציתית את מכלול בעיות החינוך והאתגרים העומ-דים לפני מחנכי ישראל. אני גם מביעה את הערכתי על החומר בכתב שהוגש לחברי הכנסת, אשר בעו-רתו ניתנה האפשרות למתעניינים בכך לרדת לעומקן של בעיות החינוך במדינה.

ההרצאה ששמענו מפי השר וכן החומר שהוגש לנו מבליטים את הדימויות של משרד החינוך והתר-בות, את חוסר ההשלמה עם השינוי, ואת הנכונות וההעזה להציב אתגרים ויעדים. ומעל לכל אפשר לציין בסיפוק את ההישגים שהושגו בשנים האחרונות בת-חומים שונים. ועל כך יבואו על הברכה השר, חבר עוזריו, וכל העושים במלאכת קודש זאת.

תקציב החינוך גדל השנה ב-44% לעומת השנה הקודמת. ואמנם גדול זה מבטא את החשיבות ש-מייחסת מדינת ישראל לתחום זה של פעולתה. אך לדעתי אין קיימת פרופורציה מתאימה בהקצאת ה-משאבים למסגרות החינוכיות השונות. התקציב לבתי-הספר העל-יסודיים גדל ב-58%, בעוד שהתקציב המ-יועד לחינוך הגבוה עלה באותה שנה ב-14%. יש בכך, לדעתי, משום קיפוח של החינוך העל-יסודי, תוך מתן העדפה מעל לרצוי ומעבר לרצוי לחינוך הגבוה.

אני תומכת-ידעים עם שר החינוך והתרבות, שה-זכות ללמוד באוניברסיטה צריכה להיות שמורה לכל. אך הדבר מותנה ביצירת תנאים שיאפשרו למספר גדול ככל האפשר של תלמידים לסיים בית-ספר על-יסודי על מנת להירשם לאוניברסיטה, וגם להבטחת מיל-גות למעוטי-יכולת כדי שיוכל להמשיך את לימודיהם.

האמת היא שחלו שיפורים ניכרים בשנים האחרו-נות, אך עדיין נמוך אחוז הסטודנטים שהוריהם יוצאי אסיה ואפריקה, ושלרוב הם בני משפחות מעוטות-הכנסה, ואיננו עומד בשום יחס למספר התלמידים משכבות אלה הולומדים בכיתות ט'.

כבוד השר, אני בטוחה שגם אתה רגיש לבעיה

שנות לימודים. מציאות זו תגרום לדילול עתודת התלמידים לבית-הספר המקצועי ולירידה ברמת הפונים אליו. כל זה - בזמן שהמגמות בבתי-הספר המקצועיים זקוקות לתלמידים בעלי רמה גבוהה. אדוני השר, אנו יודעים שזה שתיים-שלוש שנים קיימת במשרד החינוך והתרבות תכנית לשכר-לימוד דיפרנציאלי בבתי-הספר המקצועיים. לפי דעתי, מכל הבחינות רצוי שתכנית זו תוגשם החל משנת תשל"ד, כדי למנוע זעזועים במערכת החינוך המקצועי. כן יש להצמיד חטיבות-ביניים לבתי-הספר המקצועיים, כדי להבטיח להם את העתודה הדרושה.

כבוד היושב-ראש, אחד החוקים הבסיסיים של מדינת ישראל, חוק בעל משמעות חברתית ולאומית ראשונה-במעלה, הוא חוק לימוד חובה. המעניק חינוך חינם לכל ילד עד גיל 15. המדינה הטילה עליה, ובצידי, מעמסה כספית גדולה כדי להבטיח חינוך חינם בישראל, והיא עשתה זאת גם בשנים של מצוקה כספית. אך הלב נצבט נוכח העובדה שאם כי קיים חוק כזה, ואף הורחב בשנים האחרונות על-ידי הכללת כיתה ט' והשנה גם כיתה י', מצויים אלפי ילדים וילדות מחוץ למסגרת בית-הספר, וילדים גם בגילים צעירים שנשדו מן הלימודים. מציאות יגומה זו אומרת דרשני. מן הדין שתטרדנו המחשבה שחלק גדול מן הנושרים מבתי-הספר, ובמיוחד מבתי-הספר היסודיים, מהווים את העתודה הפוטנציאלית לאיכלוס המוסדות לעבריינים צעירים. ידוע לי שבשנתיים האחרונות התחיל משרד החינוך לתת דעתו על בעיית הנשירה והגבר המעקב אחרי תלמידים שאינם מבקרים ביקור סדיר בבית הספר, אך הטיפול עדיין רחוק מלהדביק את חומרת המצב.

יש ויכוח על מספר התלמידים שנשדו מבתי-הספר היסודיים, ואך אין ויכוח על הגורל הצפוי להם. אמנם חלה ירידה במספר הנושרים מבתי-הספר היסודיים, אך נשירה גדולה קיימת עדיין בחינוך העל-יסודי. בשנת תשל"ב למדו בביה"ס 39,140 תלמידים מתוך 46,868 שלמדו בשנת תשל"א בביה"ס ט', זאת אומרת 7,728 הפסיקו את לימודיהם, והם מהווים 17% הנשירה מכיתה י' היתה באותה שנה 7,021, המהווים 19% הנשירה מכיתה י"א - 7,814, מההווים 22%. נשאר 22,416 בביה"ס י"ב, ומהם רק 11,000 סיימו וקיבלו תעודת בגרות, ורק אלה זכאים להמשיך לימודיהם באוניברסיטה.

מי הם הנושרים? אין זה סוד. ברובם המכריע אלה ילדים של משפחות מרובות-ילדים, יוצאי ארצות אסיה ואפריקה, משפחות מעוטות-הכנסה. הנשירה מ"בתי-הספר העל-יסודיים היא גם הקובעת את הכנסתם הסוציאלית והעדתית של הסטודנטים באוניברסיטה ושל האקדמאים לעתיד לבוא.

כבוד היושב-ראש, מעל דפי העתונות נודעה לדבבות הורים הבשורה ה"מדינית" שועדת השרים לענייני כלכלה החליטה, בניגוד לדעתו של שר החינוך והתרבות, להעלות את שכר-הלימוד בבתי-הספר העל-יסודיים ב-60 עד 315 לירות לשנה. בהתאם להחלטה זו יעלה שכר-הלימוד בביה"ס י' מ-1,290 ל-1,600 לירות, בכ"ה י"א מ-1,370 ל-1,680 לירות, ובביה"ס י"ב מ-1,435 ל-1,750 לירות.

אני יודעת שבכיתות י', י"א וי"ב, שבהן קיים שכר-לימוד מדורג, פטורים משכר-הלימוד 36% מן

רים והן כתוצאה מתנאי דיור קשים, כן גוברת השפעתו השלילית של הרחוב, ודווקא במקרים אלה חייבים להגביר את השפעת בית-הספר.

מטעמים אלה אני מברכת על התכנית של שר החינוך להעניק יום לימודים ארוך לכל התלמידים, ובמיוחד לזקוקים למסגרת חינוכית. אך חשוב ביותר הוא שיובטחו מחנכים אשר ידאו בעבודה זו ייעוד ומשימה, ולא תוספת שכר באמצעות שעות נוספות.

כבוד היושב-ראש, מתוך עיון בתקציב המופעל וגם מתוך שיחות עם מנהלי בתי-ספר מקצועיים, אני מתרשמת שקיים קיפוח לגבי בתי-ספר אלה. זוהי המסגרת החינוכית היחידה שרוב הוצאות התפעול שלה מוטלות על שכמן של בעלויות בתי-הספר. שכר-הלימוד איננו מכסה את הוצאות התפעול, ובעלויות בתי-ספר אלה - כמו רשת "עמל", "אורט" והרשויות המקומיות - כורעות תחת הגטל. עלות החינוך המקצועי גדולה ב-60% מעלות החינוך בבית-הספר התיכון העיוני, בעוד ששכר-הלימוד שווה. תמיכת משרד החינוך והתרבות לבתי-הספר המקצועיים מסתכמת ב-22 מיליון לירות בשביל 63,000 תלמידים הלומדים במוסדות אלה. אני שותפה לזעקתם של מקיימי החינוך המקצועי, מתוך ההערכה שאני דוחשת לחינוך המקצועי מבחינת חשיבותו למשק, לצד"ל ולעתידו של התלמיד גם יחד.

בעשור האחרון קפץ החינוך המקצועי קפיצה נחשנית. כיום לומדים כ-50% מכלל התלמידים שבבתי-הספר העל-יסודיים בבתי-ספר מקצועיים. בזכות המסלולים השונים הקיימים מתגשמת האינטגרציה, והנישירה היא באחוז נמוך הרבה יותר מאשר בבית-הספר התיכון העיוני.

אפשר לציין בסיפוק שמספר התלמידות בתיכון המקצועי עולה מדי שנה בשנה. אני מציינת זאת לחיוב, אף-על-פי שאיני משלימה עם העובדה שמספר הבנות הלומדות במגמות טכניות זעום למדי. אומר ככל גילוי-הלב: אינני שבעת-רצון מפעולת משרד החינוך בנושא זה. יש סבורים שצריך להקנות לבת את מקצוע האמהות, ולא מקצועות אחרים. על כן דרושה פעולה מתוכננת מטעם משרד החינוך לעודד בנות ללמוד מדעי הטכנולוגיה, אלקטרוניקה, מיכשור ובקרה, מכאניקה עדינה, חשמל, ואפילו מקצועות מסוימים של מתכת, דבר הקיים בארצות שונות במזרח אירופה ובמערב אירופה. יש להתחיל בכך עוד במסגרת הרפורמה, כפי שזה נעשה לגבי בנים.

בהזדמנות זו רצוני לציין בהערכה את רשת "עמל", המעודדת בנות ללמוד אלקטרוניקה, והמעניקה מלגה לכל בת הלומדת במגמה זו. הרפורמה בחינוך, המוצאת את ביטוייה בהצמדת חטיבות-הביניים לבתי-הספר העיוניים, פוגעת כיום ותפגע בעתיד בבתי-הספר המקצועיים; אם תבוצע הרפורמה במתכונתה הנוכחית, תקפו את החינוך המקצועי ותגרום נסיגה. לפי התכנית, רוב חטיבות-הביניים יוצמדו לבתי-ספר עיוניים ומקיפים. לפי המספרים שפורסמו הוצמדו עד היום רק ארבע חטיבות-ביניים לבתי-ספר מקצועיים. הצמדת חטיבות-ביניים לבית-ספר תיכון עיוני יש בה הכוונה מדעת של רוב התלמידים בכיתה ט' של חטיבות-הביניים, ובמיוחד של המוכשרים בהם, להמשיך את לימודיהם בבית-הספר שהוצמדו אליו במשך שלוש

מנת להרחיב ולהעמיק פעולתן בקרב, תלמידי בתי-הספר. אני רוצה לציין בסיפוק את ההתקדמות שחלה בתחום זה ואת גישתו האוחדת של שר החינוך והתרבות לתפקיד תנועות הנוער בחינוך הדור הצעיר. לאהבת המולדת, לחלוציות, לערכים לאומיים ואנושיים. אך הצרכים כה גדולים והאפשרויות כה מרובות, שהתקציב שאושר בסך 6 מיליון לירות אינו מדביק את הצרכים. רצוי למצוא דרך להגדיל עוד השנה את המענקים, במסגרת התקציב הקיים.

כבוד היושב-ראש, בתנועת החלוץ, בתנאי מחתרת בעיראק, חינוכו אותו לאורה של תורת בורוכוב. הדבר הראשון שנחרת עמוק בזכרוני הוא הצורך בשינוי הפירמידה של העם היהודי, שרק בארץ אפשר יהיה להעמידה על בסיסה. לדעתי, צריך לשמור על הפירמידה העומדת על בסיסה גם במערכת החינוך: הבטחת חינוך — טיפוח וטיפול לגיל הרך — דאגה להעלאת רמת החינוך והלימודים בבתי-הספר היסודיים, שיפור החינוך נוך בבתי-הספר העל-יסודיים. ואם יעשו כל אלה — מכיוון שזו התכנית וזה הבסיס — יגדל מספר הסטודנטים בחינוך הגבוה, והרכבם יהיה ביטוי נאמן לעם על כל רבדיו.

אני מציינת בהערכה את ההרחבה בתחום החינוך לגיל הרך, ואני מקדמת בברכה את תכניתו של שר החינוך והתרבות, אשר יש בה כדי לצקת תשתית רחבה וחזקה להתפתחותו ולעיצוב דמותו של הילד, שהוא עתיד החברה הישראלית. יש גורמים רבים המטפלים בחינוך בני הגיל הרך. יש לרכז את הטיפול ביד משרד החינוך והתרבות, ולתת תוקם ועדה עליונה שיהיו מיוצגים בה המשרדים העוסקים בנושא הזה.

ח"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אופן הדיון בכנסת על שאלות חינוך ותרבות מחייב אותי לבחור כל פעם רק מספר מצומצם של נושאים ולהסב את תשומת-הלב אליהם. אין מעמדו ואפשרויותיו של חבר הכנסת כאפשרויותיו של השר, להצעות כקורפוס על השאלות כולן. היום בחרתי כמה נושאים.

איתרע מזלנו שאנחנו דנים בפעולות משרד החינוך בזמן שביתת הרופאים. אבל אין זה אלא מקרה, מכיוון שהשאלות של המורים עולות מדי פעם בפעם. לדעתי, השאלה היסודית היא שרמת שכרם של המורים היא מן הירודות ביותר לעומת רמת השכר של בעלי מקצועות אינטלקטואליים ואקדמיים. מכאן השביתות. מכאן הסכנה המתמדת לסדר התקין של הלימודים.

אבל השאלה הבוערת ברגע זה היא שאלת שכר-הלימוד, ולכן אינני יכול להתייחס ברצינות להגדרותיו של שר החינוך, האומר שאנחנו עומדים במצב של מהפכה בתחום החינוך ומערכת החינוך. זו גוזמה גדולה מאוד. גם לא תמיד כאשר אומרים "מהפכה" — זו מהפכה. זו יכולה להיות גם קונטר-מהפכה. למשל בעניין שכר-הלימוד, הקדימה אותי חברת הכנסת אשר דיברה לפני, ואני רוצה להדגיש את השאלה הזאת בכל לשון של הדגשה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

יש לה שם.

התלמידים, לפי הקריטריונים הקיימים. אך בו בזמן 36% מן התלמידים משלמים שכר-לימוד מלא. בהתאם לקריטריונים הקיימים, משפחה שהכנסתה החדשית היא 904 לירות ויש לה ילד אחד עד גיל 18 הלומד בבית-ספר תיכון, צריכה לשלם שכר-לימוד מ-1,600 לירות בכיתה י' עד 1,750 לירות בכיתה י"ב. משפחה עם שני ילדים שהכנסתה הכוללת מעל 1,205 לירות, אף היא חייבת לשלם שכר-לימוד מלא. הנטל הזה הוא מעל ליכולתן של רבבות משפחות. אינני מתנגדת שעשירים ישלמו שכר-לימוד מלא בעד ילדיהם. אך המצב הקיים הוא בלתי-נסבל לגבי רבבות משפחות שיש להן ילד אחד או שניים, והכנסתן הכוללת היא פחות מ-1,200 לירות — ולכל הדעות סכום כזה אינו מבטיח חיי מותרות.

כבוד השר, אני מאמצת את דיון בהתנגדותן להעלאת שכר-הלימוד. אשמך פה לרבות הורים בפנותי אליך שתדרוש דיון מחדש בוועדת השרים לענייני כלכלה על שיעור שכר-הלימוד המדורג, על מנת למנוע שחינוך תיכון ייחפך למצרך של מותרות למשפחות רבות.

הממשלה החליטה ביום ראשון על הקפאת מחירי של מצרכים ושירותים חיוניים. לדעתי, חינוך הוא מצרך חיוני, ובהתאם למדיניות הממשלה אין להעלות את מחירו.

כבוד היושב-ראש, בזמן האחרון היינו עדים לתופעות חריגות בקרב הנוער הלומד. רבו גילויים שליליים בתחום יחסי אנוש והן בתחום ההזדהות עם משימות המדינה והעם. אמנם אלה מקרים בודדים שאינם מאפיינים את קהל התלמידים בכלל. אני מקווה שגם אפנת הסמים נמצאת בנסיונה. אך כל הגילויים האלה צריכים להדליק אור. אדום אצל האחראים לחינוך במדינה. יש הרגשה, והיא משותפת לרבים, שירידה קרנה של החינוך לערכים. גדל והולך מספרם של מנהלי בתי-ספר ושל מורים המעדיפים את האלמנט של לימוד והוראה והמחלישים את חשיבותו של החינוך. גדל מספר המורים הרואים בהוראה בראש וראשונה מקצוע, ולא שליחות ואתגר חברתי. לא נשמע קולם של המורים והמחנכים בקשר לבעיות פדגוגיות וחברתיות. חסריים מפחדים שיוכלו להדריך ולכוון את המחנכים להגשים סעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, האומד בירודות, שבנוסף על השכלה והקניית דעת יש להשתית את החינוך היסודי על אהבת המולדת, על נאמנות למדינה ולעם ישראל, על שאיפה לחברה הבנויה על חירות, שוויון, סובלנות, עזרה הדדית ואהבת הבריות. אין ספק שאת הערכים האלה צריכים וחייבים להקנות לכל ילדי ישראל.

כבוד היושב-ראש, אנו משלמים מחיר יקר על השנים הרבות עת היו בבתי-הספר סטודים בפני תנועות הנוער החלוציות. השממה הרוחנית והחברתית שנוצרה בעקבות גזירה זו נותנת אותותיה עד היום. כיום דרושים מאמצים גדולים על מנת להחזיר את עטרת תנועות הנוער לישנה. הופתעתי לקרוא שיש מתדיינים על כך שמשרד החינוך התייר את פעולתן של תנועות הנוער בבתי-הספר, ורואה בעבודתן פעולה מבורכת ורצויה. הנוער הלומד זקוק למסגרת חינוכית מלבד בית-הספר, מסגרת אידיאלית המחנכת לערכים והנחותת תוכן לשעות הבלתי של החניך. משרד החינוך נתבע להגיש את מלוא העזרה הכספית לתנועות הנוער, על

— סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (דיון) (וילנר, ארבל-אלמחלינו, אלון) —

מאיר וילנר (המפלגה הקומוניסטית החדשה):
לגבי שנת תשל"ג אני קורא בדו"ח של מבקר המדינה מספר אחד. אני מצטט: "אחת התופעות המדאיגות בחינוך היא שתלמידים נעדרים לצמיתות או לתקופות-ימה מלימודים מבתי-הספר ללא סיבה מספקת". מדובר רק על ילדים יהודים, לגבי ערבים יש מספר נוסף. בשנת תשל"ב עלה לפי ההערכה מספרם על עשרת אלפים ברחבי המדינה, מבין 543,000 גילאי חובה בגני ילדים ובבתי-הספר היסודיים. אם כך, האחוז גבוה יותר, כמעט כפליים ממה שמנית. עשה נא חשבון: 10,000 מתוך 543,000. זה מופיע בעמוד 313 של הדו"ח האחרון של מבקר המדינה.

כאן דיברתי בעיקר על המצב הכללי, על ההפליה החברתית. זה עניין מעמדי — יכול ללמוד מי שיש לו כסף, קיימת גם הפליה לאומית. שר החינוך בהרצאתו דיבר גם על השאלה הזאת, ואמר שיש שאלה כפולה בחינוך הערבי: (א) שאלת המורים; (ב) שאלת הבינוי, זאת אומרת המבנים. בעניין המבנים האשים השר, מצד אחד, את העיריות, את הרשויות המקומיות הערביות שאינן מטפלות די הצורך בנושא, וכן את "שיעור הילודה בקרב ערביי ישראל שהוא מן הגבוהים בעולם".

שר החינוך והתרבות י. אלון:
זו ואשמה?

עושה ארבל-אלמחלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
אלו עובדות.

שר החינוך והתרבות י. אלון:
היה זהיר בלשונך. מכיוון שיש דיבורי טבעי, צריך לבנות מבנים.

מאיר וילנר (המפלגה הקומוניסטית החדשה):
לא. אתה קשרת זאת...

שר החינוך והתרבות י. אלון:
חזור בך.

מאיר וילנר (המפלגה הקומוניסטית החדשה):
אני קורא לך למחוק מן הפרוטוקול.

שר החינוך והתרבות י. אלון:
חזור בך. אל תסית ואל תדיח. אני עושה בשנה אחת למען הציבור הערבי יותר משאתה עושה בכל ימי חייך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אמנם יש עכשיו בחירות...

שר החינוך והתרבות י. אלון:
אני פועל כל השנים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
ואני יודע שאתה עובר מכפר לכפר לצורך הבחירות.

שר החינוך והתרבות י. אלון:
אני חי רק על בחירות? אתה לא בנית אפילו בית אחד.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
חברת-הכנסת ארבל-אלמחלינו, בכל הכבוד.
אבל היא תומכת בממשלה.

עושה ארבל-אלמחלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
ומה, אני אתמוך בך?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
ואני מתנגד לממשלה ואשר העלתה שוב את שכר הלימוד בבתי-הספר התיכוניים.

שר החינוך והתרבות י. אלון:
רק במחציתם.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
1,600 לירות בכיתה י', 1,750 לירות בכיתה י"ב.

זה — חבל שחברי כנסת אחרים לא הזכירו זאת — ביום שמתפרסם בעתונות הדו"ח של הוועדה אשר מינתה ראש הממשלה לבדיקת המצוקה בקרב הנוער. על כך שר החינוך לא דיבר כלל, כאילו אין לכך שייכות למשרד החינוך והתרבות, לחינוך, ללימוד, להפליה העדתית והלאומית שקיימת. והנה, מה הם הממצאים שפורסמו היום בכל העתונים? 160,000 ילדים ובני נוער חיים במצוקה לפי הגדרת הוועדה. בין שאר הסימנים של המצוקה — הכנסה של 75 לירות לגפש לחודש. הדו"ח מוסיף שאם ניקח כמצוקה 90 לירות לגפש לחודש, הרי מספרם של הילדים החיים במצוקה יגיע ל-185,000. פירוש הדבר שיותר מ-20% מכלל הילדים במדינת ישראל לפי הדו"ח של הוועדה אשר מינתה ראש הממשלה חיים במצוקה. המצוקה היא בתחום הידור, בתחום הבריאות.

גם הוועדה קבעה — ואני מצטט: "בעיית הילדים הנתונים במצוקה היא בעלת חשיבות מכרעת מבחינת סדר העדיפות שיש לטפל בה. אי-טיפול בבעיה עלול להגדיל את הפערים החברתיים העדתיים ולגרום לזעזועים".

כדאי להדגיש שבמבין הילדים האלה האחוז הגבוה ביותר הם מבני עדות המזרח, או כפי שאנחנו קוראים לה וגם בוועדה הגדירו — מוצאם מאסיה ומאפריקה. 94% מהילדים האלה מוצאם מאסיה ומאפריקה לפי דו"ח הוועדה. האין זו דוגמה חותכת שכל הדיבורים על שוויון, על חוסר אפליה, הם דיבורים בעלמא? אני חושב ששר החינוך חייב להתייחס לשאלה זו, כי זה קובע את האחוז של הילדים משכבות עניות אשר יכו לים ללמוד בבתי-הספר היסודי עד הסוף, ובוודאי בתי-כון, כאשר מגדילים את שכר הלימוד...

שר החינוך והתרבות י. אלון:
לא גמרת לקרוא את דברי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
קראתי לא רק את דבריך, אלא גם את החוברת האידיאולוגית-למחצה אשר הנחת על השולחן. תיכף אתייחס גם לזה.

ביחס לנשימה: אתה, שר החינוך, נקבת מספר, אמנם משוער, של 0.9%.

שר החינוך והתרבות י. אלון:
מן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

חוברת ל"ד, ישיבה ת"מ

— סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (דיון) (וילנר, אלון, קשת, ברעם, ארבל-אלמחולנו) —

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני לוחם כדי שתבנה כיתה, כי לך הכסף ואנחנו משלמים את המסים. אין זה כסף.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אילו חיינו על מסיך, לא היתה מערכת חינוך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אילו היינו חיים במשטר שאני רוצה בו, לא היתה אפליה של יוצאי אסיה ואפריקה ולא היתה אפליה בישראל, ולא היתה אפליה של עניים מרודים שאינם יכולים להגיע לבית-ספר תיכון ולאוניברסיטה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

במשטר כזה לא היית מדבר. היתה אפליית יהודים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני מציע לך למחוק מן הפרוטוקול את הדברים שאמרת בהקשר זה, שהצעה, אני מצטט מדברך...

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אין מצטט.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אמרת: "בחלק זה של מערכת החינוך יש שתי בעיות יסוד — שאלת המורים; והאחרת, הבינוי בקשר למבנים. אחת הסיבות של מחסור במבנים — שיעור ילדה בקרב ערביי ישראל שהוא מן הגבוהים בעולם." ושנית...

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אתה מפרש זאת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
והוספת: "לדאבוננו, הרשויות המקומיות הערביות לא היו בעבר בעלות תודעה מספקת ולא עשו מה שהיה עליהן לעשות בתחום הבינוי".

שר החינוך והתרבות י. אלון:

"לדאבוננו" הוא על הפיגור של הרשויות המקומיות. אני מוחה על הפירוש הזה.

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר הכנסת וילנר, יש לך עוד שתי דקות.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כל הזמן דיבר השר.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אני מוחה על הפירוש הזה. מסית ומדיח.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
רציתי להציל אותך ממבוי סתום שנכנסת אליו.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

נורא חשוב מה שחבר הכנסת וילנר אומר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני מצטט אותך, ועכשיו אתה מסבך את עצמך עוד יותר. רציתי להציע לך שתמחק זאת בהקשר הזה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אחרי זה יש עוד דברים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אחרי זה אתה מציע כל מיני הצעות והבטחות, כבכל שנה. אבל עכשיו אתה קושר זאת, את שאלת המבנים, עם בעיית הילודה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

זה מחייב הרבה מבנים, אינך מבין זאת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לא שהילודה עושה זאת, אלא העובדה שאין מק-ציבים תקציבים כל השנים לחינוך הערבי כפי שצריך, כי יש אפליה.

עושה ארבל-אלמחולנו (המערך, עבודה-מפ"ם):
ממה גדל מספר הילדים, לא מן הילודה? הם גדלים מן השמיים?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

המבנים צמודים לאוכלוסיית הילדים.

עושה ארבל-אלמחולנו (המערך, עבודה-מפ"ם):

זו חוצפה לפרש כך את דברי השר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
והתרגשות שלכם מוכיחה שנכשלתם, ועוד פעם אל תחבר נאום כזה, שיעור מעט אנדיר אותו. אני מתאפק, אבל אם אתה רוצה, אנדיר אותו. אני הצעתי לך למחוק את זה מן הפרוטוקול. אתה עשית מזה "אישיו".

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אתה עשית מזה "אישיו". אני בונה בתי-ספר ואתה מסית ומדיח.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לא דיברת על עדות המזרח, שגם שם יש בעיה כזאת. יש לך גישה אידיאולוגית מסוימת שאינך יכול להשתחרר ממנה, ולכן נכנס לך המשפט הזה. קראתי בעיון גם את ההצאה וגם את החוברת.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אינך יודע איפה לשים את הפסיקים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
בקשר למורים, בקרב המורים הערביים, לפי דו"ח מבקר המדינה, יש למעלה מ-50% מורים בלתי-מוסמכים —

שר החינוך והתרבות י. אלון:

מה אתה מציע, לפטר אותם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מיד אציע. תן לי לדבר.

— — בעוד שבקרב המורים היהודיים יש 16% בלתי-מוסמכים. בביקורת שנערכה בחלק מבתי-הספר — המספרים של מבקר המדינה הם משנת 1968/69, אבל זה מתפרסם בדו"ח של שנת 1973...

שר החינוך והתרבות י. אלון:

גם אצלי זה מתפרסם.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מתוך 168 מורים שנבדקו, 82 היו בלתי-מוסמכים, כיום, וחלק מהם אף לא סיים בית-ספר תיכון. אני מציע לפטר אותם.

— סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (דיון) (אלון, וילנר, קשת, ארכלי-אלמוזינו) —

שר החינוך והתרבות י. אלון:

מה אתה מציע?

אידיאולוגיות, מבחינת התודעה של הנוער. אני מבחין בין תודעה האהבת המולדת, לפטריטיסם — בתודעה כזאת אני תומך. פטריטיסם ישראלי ואהבת המולדת הישראלית — בין זה לבין שוביניסם, התנשאות לא-מית וכל הכרוך בזה — תהום.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, להודעה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

כבוד היושב-ראש, במקום הודעה יורשה לי לצטט את הציטוט המלא. באותו קטע שממנו ראה לנכון חבר-הכנסת וילנר להוציא חצי משפט מהקשרו ולסלף את דברי וכוונותי, נאמר: "משפטים אחדים על החינוך במגזר הערבי. בשנתיים האחרונות חלה התקדמות ניכרת בחינוך במגזר זה. ראש לכל: עלה שיעור הביקור הסדיר בגיל לימוד חובה, במיוחד בכיתות ט'. כן ראויה לציון העלייה המתמדת בשיעור הלמידה של הבנות. כיום מגיעות לכיתות א' של בית-הספר היסודי כ-95% מקרב הבנים וכ-90% מקרב הבנות.

הותוו הקווים הכלליים לזיבוש תכניות הלימודים במגזר זה, והדגש מושם, כמובן, בלשון ובתרבות הערבית.

בחלק זה של מערכת החינוך יש שתי בעיות יסודיות: האחת — שאלת המורים, האחרת — שאלת הבינוי. במרכז הארץ הקימונו סמינר למורים, בנוסף על זה הפועל בחיפה. אשר למבנים, שיעור הילדה בקרב ערביי ישראל הוא מן הגבוהים בעולם. לדאבונו, הר-שויות המקומיות שבהן מתרכזות האוכלוסיה הערבית בישראל לא היו בעלות תודעה מספקת, והן לא עשו את שהיה עליהן לעשות בתחום הבינוי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זה מה שציטטתי.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

"באחרונה חלה התערעורת מבורכת בתחום הבינוי. הרשויות המקומיות התחילו לעזור לעצמן, ובמקביל לכך גדלה גם לאין שיעור תמיכתנו במאמציהן.

בתשל"ג השלמנו, בסיוע קרן החינוך, את הקמתו של בית-ספר מקיף אזורי ראשון במגזר הערבי — בג' ליל המערבי. שלושה בתי-ספר מקיפים אזוריים נוספים נמצאים בשלבי תכנון ובנייה שונים. האחד: בסחנין שבגליל המרכזי, השני: באום-אל-פאחם שב-אזור ואדי-ערה; השלישי: בבאקה-אל-גרביה — באזור המרכז. בית-ספר על-יסודי אזורי מתוכנן גם לבני-שב-טי הברואים בנגב. באחרונה חלה במגזר זה התערעורת באשר לחשיבותם של גני הילדים, והסגנונות והראשונות כבר הופיעו. אלה הדברים שאמרת, והם הפוכים ממה שניסית לשים בפי, חבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אלה הדברים שאמרת.

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת וילנר, אבקשך לסיים.

שושנה ארכלי-אלמוזינו (המערך, עבודה-מפ"ם):

איך אתה יכול לדבר דברי שקר?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אל תעזרי לשר החינוך והתרבות.

שושנה ארכלי-אלמוזינו (המערך, עבודה-מפ"ם):

איך אתה יכול לשקר מעל במת הכנסת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

ואני אומר ששר החינוך נכשל, כמו שנכשל באי-שור השאלה הגזענית בסקר לבתי-הספר, ובלחץ דעת-הקהל היא נמחקה מן הסקר, אותה שאלה מפורסמת.

שושנה ארכלי-אלמוזינו (המערך, עבודה-מפ"ם):

איך אתה מסלף דברים?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

שם בא לידי ביטוי היחס הגזעני בין יהודים וערבים.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

מי מחק את זה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתה אישרת את הסקר, ואחרי-כך בלחץ דעת-הקהל מחקת זאת, ואני מציע לך למחוק את הקטע הזה מנאומך.

אין זה נכון שאין פוליטיזציה בבתי-הספר. משרד החינוך והתרבות מרשה פוליטיזציה מסוימת, בכיוון מסוים, בכיוון אנטי-סוציאליסטי, אנטי-קומוניסטי, אנטי-שוביניסטי, ובכיוון של שוביניסם והתנשאות לא-מית. אין לי זמן לפרט זאת. אפילו לפי הרצאתך והחברת האידיאולוגית שחולקה לחברי הכנסת, זה בולט לעין.

אני רוצה לסיים. כל זמן שבני עניים במדינת ישראל לא יוכלו להגיע באופן שווה לבית-ספר תיכון ולאוניברסיטה, כל זמן ש-92% מילדי המצוקה הם מעדות מסוימות, מעדות המזרח; כל זמן שיש אפליה כזאת של הנוער והילדים הערביים בחינוך — אין המצב תקין. בנוסף על כך אין החינוך תקין מבחינה

חוברת ל"ד, ישיבה ת"מ כ"ה סיון תשל"ג (25 יוני 1973)
 — מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (קשת, לורך) —

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. צ. קשת:

האונת סתר, תשל"ג-1973 — הצעת חבר הכנסת
 צ. צימרמן.

נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן
 הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורך:

היו"ר ב. צ. קשת:
 הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 15.00.
 ישיבה זו נעולה.

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע שהונחה
 על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם, הצעת חוק לאיסור

הישיבה ננעלה בשעה 21.03.